

M.

A MAGYAR BIRODALOM
ALAPTÖRVÉNYEI.

SYLLOGE
LEGVM HVNGARIAE
FVNDAMENTALIVM.

ADIECTO TEXTVI LATINO VERSIONE HVNGARICA, VSVI IVRIS
PVBLICI HVNG. STVDIOSORVM

EDIDIT

DR. FRANCISCVS TOLDY.

EDITIO ALTERA.

PESTHINI.

TYPIS ET SVMPTRIBVS G. EMICH, ACAD. HVNG. TYPOGRAPHI

M. DCCC. LXVI.

A

MAGYAR BIRODALOM

ALAPTÖRVÉNYEI.

AZ EREDETI DEÁK SZÖVEG MELLÉ VETETT MAGYAR FOR-
DÍTÁSSAL, KÖZJOGTANI SEGÉDKÖNYVÜL

KIADTA

TOLDY FERENC.

MÁSODIK JAVÍTOTT KIADÁS.

PESTEN.

EMICH GUSZTÁV M. AKAD. NYOMDÁSZ TULAJDONA.

1866.

197703

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 6315/1957.....SZ.

OPTIMIS
PROVINCIAE FLVMINENSIS
CIVIBVS
OB
INTAMINATAM FIDEM AMOREMQVE
QVO
COMMVNEM PATRIAM
CONSTANTER PROSEQVNTVR
GENTI HVNGARAE CARISSIMIS
IN PII CVLTVS TESSERAM
D. D. D.
A V C T O R.

ELŐSZÓ.

Octóber huszadika, mely, tizenegy évi sanyar és nemzeti fájdalom után, a municipiumokkal nem csak a magyar közélet legbecsesb intézvényét, hogy ne mondjam alapzatát, adta vissza a magyarnak, hanem egyszersmind a romba döntött dicső alkotmány újra felépítése eszközeit is a nemzet kezeibe tette le, a magyar közjog tanulmányozásának új lendületet kölcsönzött. Az ismét-magyar egyetemen megszólalt megint az oktató szó; az irodalom siet az anathémával sujtott tudományt önálló munkákban halottaiból felkölteni; s az időszaki sajtó, úgy mint a municipiumok, közgyűléseikben, főfő nyomatékú közjogi kérdések vitatásával foglalkodik, tiszta gyakorlati irányban ugyan, de hivatkozva mindig törvényeink szentkönyveire, s közölök azokra, melyek országos alkotmányunk sarkalatait tartalmazzák, az úgynevezett alaptörvényekre; de maga a *kútfő*, t. i. azok szövege — ha egy nagy kiterjedésű, vegyes tartalmú, munkát veszünk ki, az „Egyetemes M. Encyclopaediát” — sem a két haza Törvénytárai hatalmas köteteiből kiszedve, s egy egészbe szer-

kesztve, sem a nemzet nyelvére fordítva, s így mindenki számára könnyen használhatóvá téve mind e pereig nincsen¹⁾. Hasznos dolgot véltem tehát tenni, midőn azokat, valamennyi közjogtani munkáinkhoz segédül, és egyszersmind a kor, sőt a pere sürgető szüksége tekintetéből publicistáinknak kényelmes zsebkönyvül összeállítva nyújtom.

Codicálva, mint tudjuk, közjogunk nincsen. Az ezt illető végzemények, Törvénytárunkban, idő és tárgy szerint el vannak szórva. Mely törvényeinket kelljen közölők alaptörvényekül tekinteni, arra nézve sincsenek publicistáink teljes egyetértésben. Maga a törvényhozás név szerint csak az Aranybullát (kir. Hitlevél; még pedig I. Ferdinándtól V. Ferdinándig az I. Lajos kir. toldásai nélkül) s a II. Lipót 10. 12. és 19. törvénycikkeit említi fel (1827: 3.). Kik az 'alaptörvény' fogalmát bizonyos ünnepélyes formához kötik, nagyon tág határt szabnak neki, mert II. András kir. óta majd minden decretum bizonyos ünnepélyes formában adatott ki; kik viszont a tractátus formáját állítják fel kriteriumúl, kelletlenül szűkebb körbe szorítják azt: mert úgy csak az Aranybulla, a bécsi és linci békekötések, s a koro-

¹⁾ Midőn e sorok nyomatnak, jó kezembe egy új, az alaptörvényekről értekező, munka, mely ezek nevezetesbjeit, csakugyan deák és magyar nyelven, adja.

názási hitlevelek bírnának alaptörvényi jellemmel, melyek pedig együtt véve sem meritik ki mindazon határozatokat, melyek a király és nemzet közti viszonyokat, az uralkodás, kormányzás és törvénykezés alapelveit tárgyalják; sőt a hitlevél maga, a koronaörzésen, a birodalom területi épsége s a nemzet eventuais királyválasztási szabadsága fenntartásán, s a koronázandó királyok eskükötelezettségén túl csak *általános megerősítését* foglalja magában a nemzet szabadságainak. A fogalom logikai érvénye szerint azon végzemények volnának az alaptörvény neve alatt értendők, melyeken a birodalom alkotmánya főbbleg nyugszik, vagy is melyek ennek elveit és sarkalatos határozmányait foglalják magokban. De ezek nálunk külön korbeli törvényekben vannak elhintve, s majd mindig kevesbbé elvi, sőt időhöz kötött s keltökkor is már mulékony hatású, részint pedig a kor változtával törvényesen megváltoztatott, sőt el is töröltt, vagy magokban elavúlt, határozmányokkal vegyítvék. *Teljes* gyűjteménye tehát a magyar birodalom alaptörvényeinek, s *olyan*, mely *csak* a jelenleg is törvényesen fennálló törvényeket, törvényszakokat és pontokat foglalná magában, inkább egy töredékekből egybe szerkesztett közjogi mozaik-képet tüntetne elé, semmint egy alaptörvénygyűjteményt, alkatrészei teljességében s eredeti hiteles

formájában. Úgy hittem tehát, legcélszerűbb leszen mind a törvényhozás által alaptörvényekül diplomatische kinyilatkoztatott, mind a tartalom lényegessége és sarkalatosságánál fogva a tudomány által olyaknak tekintett végzeményeket állítani össze: nem annyira önálló munkául, mint inkább okmánytárul a közjogi kézikönyveknek az alaptörvényeket tárgyaló fejezeteikhez.

Noha pedig közjogi munkáink egyedül a Magyar Korona öszves területének, vagyis a Magyar Királyi Birodalomnak a Királyhágón innen levő tartományai alaptörvényeit tárgyalják, s Erdélynek csak a Magyar Koronávali összeköttetéséről szólnak; úgy hittem, hogy kivált e percben, midőn az alkotmányozó magyar országgyűlés, az 1848-ki törvények alapján reménylhetőleg a Korona valamennyi részeit és tartományait, s így Erdélyt is, képviselve látandja kebelében, s ekép valódi *magyar birodalmi gyűlés* leszen, nem lehet, hogy Erdély közjogi, s különösen az erdélyi nagyfejedelem s Erdély népei közti alaptörvényi viszonyairól *közvetlen* tudomást ne kívánjon vehetni. Ehez képest mentek be gyűjteményembe a híres úgynevezett *Diplóma Leopoldinum* minus, melyben I. Lipót *mint magyar király* intézkedik; a Sanetió Pragmaticát elfogadó erdélyi törvény, mely az ezen státusirat által, nem

szorosabbá de tartósabbá lett, personális úniót a fels. austriai ház örökös tartományaival, *véd- és dac-szövetségnek* legszabatosban jellemzi*); a Ferenc király 179^{1/2}-ki erdélyi 6. törvénycikkelye, melynek egész szövege mind Erdélynek Magyarországhoz tartozását, mind a Sanctio Pragm. által körülírt véd- és dac-szövetséget mindennél világosabban és határozottabban ismeri el**) stb. — Nem szükség indokolnom az egyéb tartományokat illető némely sarkalatos cikkelyek felvételét, mert ugyanazon okmány, mely a fels. uralkodó ház trónöröklését a nőnemre is kiterjeszti, s a magyar birodalomnak únióját az austriai tartományokkal „contra Vim externam“ ki mondja (XII. 1.), ugyanaz ismeri el a törvényes nő vagy férfi trónörököst „pro infallibili Rege Hungariae, Partiumque, Regnorum et Provinciarum eidem annexarum aequae indivisibiliter intelligendum“ (XII. I.4.§.), vagyis az új divat szerinti „drei-

*) . . . fore, ut Regna et Provinciae . . . *ad mutuam et reciprocam defensionem, maioremque*, cum dignitate et inde secuturo terrore Hostium, *securitatem*, *in omne aevum nexu indissolubili coalescere* et cohaerere valeant. L. a XIII. sz.

**) . . . indivisibili ac inseparabili cum omnibus Regnis et Provinciis *quoad simultaneam duntaxat Possessionem et mutuam defensionem Vnione* . . . permanente. L. a XXIII. sz.

einiges Königreich“-nak (ad normam: szent Háromság) *Magyarországtól elválaszthatatlanságát*. Felvételtek tehát a Horvátországnak kormányzásilag is Magyarországgal összeolvadását nyíltan törvénybe foglaló 1791: 56. 59. cikkek, melyek nem csak Horvátország beleegyezésével, hanem sürgetésére alkottattak, jól tudván e tartomány akkori rendei, hogy egyedül az anyaországgali legszorosb kapcsolatban találta és találhatja fel szabadsága s országos léte biztosítékát. Ezért vétetett fel a fiúmei törvény; ezért a *Magyar Korona épségét reszélyeztető kiváltságokkal* koronként felruházott görög-nem-egyesültekről szóló 1791: 27. c., melynek az a, sokaktól észre nem vett, érdeme van, hogy csak oly privilegiumaikat ismeri el „*quae Fundamentali regni Constitutioni non adversantur*,” s így előre törvénytelennek bélyegez minden oly intézkedést, mely Regni Constitutioni adversatur.

Lehet, hogy némely törvények felvétele észrevételekkel fog találkozni. Ilyen lehet az I. Sz. alatt közlött *Ős Szerződés*, mely csak egy ősrégi író, Béla kir. Névtelen Jegyzője, munkájában maradt fenn; de mely ép' oly joggal mehetett be e gyűjteménybe, amilylyel a Corpus Jürisba I. Endre király edictuma, mely Bonfiniból vétetett*); vagy Kálmán törvény-

*) Mosóczi által. De nem oly bizonyos, hogy Bonfini koholta, s hogy nem valami régi szöveget dolgozott be történeti könyveibe.

könyve vagy törvénykönyvei, melyek, ez alakban legalább, Albricus magán szerkesztményei. Annyi bizonyos, hogy ez Ős Szerződés tartalma veres fonalként szövődik keresztül az öszves magyar alkotmányon: avagy a *magyar örökös*, kezdetben a törzsökfők, utóbb a helyökbe lépett főrendek által *korlátolt, monarchia elve, s a fejedelmi s nemzeti eskü* (hódolat) *fővonalait* nem találjuk-e fel benne? amint-hogy azt több közjogi író csakugyan alaptörvényeink élére állítja. Így vétetett fel a híres „*Partis I. Titulus IX*”, amely nem decretum ugyan, deigen a Tripartitum egyik fejezete, mely úgy királyilag, mint a nemzet három százados elismerése által megerősítettet, Erdélyre nézve pedig nem csak fejedelmileg, de a Lipót-féle Diplóma által is (X. sz. 3.) formászerűleg törvényes erővel ruháztatott fel. II. Mátyás *országgyűlés-szervező* törvénye is (VI.) közöltetett, mert az oct. 20-kai diplóma reá hivatkozván, újabb figyelem tárgyává lett. A *kormány nemzetiségét* illetők közül a fontosbak szinte felvétettek (VII. XV. a. b. XVIII. XXVI.); miután e tárgy, mely hazánk viszonyai közt a függetlenséggel oly szoros összeköttetésben áll, kétségkívül a sarkalatosság jellemével bír. Így a *területi épségre* vonatkozó törvények is (XI. XXIII. XXIV. XXXII. XXXIII. XXXVI.): melyek a kir. hitlevél (XIV. sz. 5. §.) és eskü (XIV. sz.) által is impli-

cite az alaptörvények polcára emelvék. Szinte így a 1844. és 1848-ki törvénykönyvek némely cikkelyei is a valódi alaptörvények közé számítandók, részint az öszves nemzet életét átható, egyetemes és nagy alapelvek kimondásánál —, részint valóságos régi s elismert alaptörvények helyébe léptöknél fogva, vagy mert azokkal összefüggvén, a státuséletben fő helyet foglalnak; ilyek pedig az általános birtok- (XXVIII.) és hivatal-képességről (XXIX.), a minis-teri kormányról (XXX.), az országgyűlési szervezet vagyis népképviseletről (XXXI.), tehát a politikai jogoknak nem többé osztályokhoz kötöttségéről, a közös teherviselésről (XXXIV.), a jobbágyi tartozások eltörléséről (XXXV) stb. szóló törvények, melyek a *privilegiális* alaptörvények, hogy ne mondjam a Bulla, helyébe léptek.

A magyarországi és erdélyi választótörvények kifejezetten ideiglenesek levén, s végleges és teljes megállapításuk több más törvény sorsától függvén, a Függelékbe vetettem, de adtam még is, hogy publicistáink a legszükségesbeket együtt bírják; az 1804. sarkalatos kir. leiratot pedig — mint amely diplomatie bizonyítja, hogy a magyar birodalom viszonya az örökös tartományokhoz, mely a két trónöröklési törvény által teljesen érintetlen maradt, az örökös austriai császárság kijelentése által sem szen-

vedett legkisebb változást — mellőzhetetlennek tartottam, de mint *leirat* csak is a Függelékbe mehetett.

Az eredeti szövegek adásában főleg a magyarországi és erdélyi Törvénytárakra voltam szorúlva, úgy még is, hogy amannak világos hibái és eltérései körül Kovachich József Miklós „Variantes Lctiones“-ei igazításait fogadnám el, miután ezek az eredetieken alapszanak. Az I. és II. szám Endlicher Monumentáiból adatott. A Függelékben álló XXXVIII. sz. Podhradezky után (Hungarorum de Augusta Domo Austriaca Benemerita. Buda 1859.)

A fordításban lehető hűségre törekedtem úgy, hogy ne csak az értelmet, de a különböző idők törvényirályának sajátságait, annak áradozását, synonymonait, a mondat-alkotást és kötést is kövessem. Két helyt X. XII. sz.) elhagyott képességem; vagy hibásak a használt szövegek *). A magyarul már meglevőket nem találtam szükségesnek újra fordítani: így az Ős Szerződés *Szabó Károly* Anonymusából, az Aranybulla *Szalay László* magyar történelmi munkájából, a Tripartitum fejezete az *Akademia* fordításából, a II. Lipót függetlenségi törvénye *Récsi*

*) Az utóbbi ugyan a magyar Corpus Júrisból, amaz Szász Károly ismeretes „Sylloge Tractatum“-ából vétetett.

Emil Közjogából, végre a II. Lipót Vallástörvénye *Irinyi József* munkájából (Az 1790-1. 26. Vallástörvény keletkezésének Történelme) vétettek, csak néhány szóban engedvén magamnak eltérést, melyek azért *dőlt* betűkkel szedvék; az utóbbit pedig az Irinyinél hiányzó bevezetéssel kiegészítvén.

Óhajtom, hogy e kis közjogi törvénytár mind a napi érdeküvé vált országos kérdések vitatása által érdekletteknek kényelmes segédkönyvül szolgáljon; mind pedig a magyar közjog tanulmányozóit felhívja magokhoz a kútfőkhöz folyamodni, s azokból úgy bővebb okulást, mint a közvetlenség azon sajátyszerű élvezetét meríteni, melyet semminemű rendszeres munka nem pótolhat.

Írtam Pesten, aprílis 1. 1861.

TOLDY FERENC.

AMAGYAR BIRODALOM

ALAPTÖRVÉNYEI.

I.

AZ ŐS SZERZŐDÉS.

Anonym. Cap. VI.

Primus status iuramenti sic fuit: ut quamdiu vita duraret, tam ipsis, quam etiam posteris suis, semper ducem haberent de progenie Almi ducis.

Secundus status iuramenti sic fuit: quidquid boni per labores eorum acquirere possent, nemo eorum expers fieret.

Tertius status iuramenti sic fuit: ut isti principales personae, qui sua libera voluntate Almu sibi dominum elegerant, quod ipsi et filii eorum nunquam a consilio ducis et honore regni omnino privarentur.

Quartus status iuramenti sic fuit: ut si quis de posteris eorum infidelis fieret contra personam ducalem, et discordiam faceret inter ducem et cognatos suos, sanguis nocentis funderetur, sicut sanguis eo-

I.

AZ ŐS SZERZŐDÉS.

Anon. szerint.

Az eskü első állapotja így vala : hogy míg él-
tők tart, mind magoknak, mind maradékaiknak is,
fejedelmök mindig Álmos nemzetségéből legyen.

Az eskü másod állapotja így vala: valami jót
munkájokkal szerezhetnek, senki közölök ki ne le-
gyen zárva belőle.

Az eskü harmad állapotja így vala : hogy azon
fejedelmi személyek, kik Álmost szabad akarattok-
ból választották urokká, se magok se fiaik soha a
fejedelem tanácsából és az ország tisztjéből egyálta-
lában ki ne rekesztessenek.

Az eskü negyed állapotja így vala : hogy ha
valaki utódaik közül hűtlenné lenne a *fejedelem* sze-
mélye ellen, és meghasonlást mívelne a *fejedelem* és
rokonai közt, a vétkesnek vére ontassék, mikép az ő

rum fuit fusus in iuramento, quod fecerunt Almo duci.

Quintus status iuramenti sic fuit: ut si quis de posteris ducis Almi et aliarum personarum principium iuramenti statuta ipsorum infringere voluerit, anathemati subiaceat in perpetuum.

vérök omlott az esküben, melyet Álmos *fejedelem*nek tettek.

Az eskü ötöd állapota így vala : hogy ha valaki Álmos *fejedelem* és a többi fejedelmi személyek utódaiból esküjök állapotjait meg akarná szegni, átok alá legyen vetve mindörökké.

II.

BVLLA AVREA ANDREAE II. R.

In nomine S. Trinitatis et individuae unitatis. Andreas, dei gratia Vngariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Serviae, Galliciae Lodomeriaeque rex in perpetuum. Quoniam libertas tam nobilium regni nostri, quam etiam aliorum instituta a sancto Stephano rege, per aliquorum regum potentiam, ulciscantium aliquando iram propriam, aliquando etiam attendentium consilia falsa hominum iniquorum vel sectantium propria lucra, fuerunt in quam plurimis partibus diminuta: multoties ipsi nobiles nostri serenitatem nostram et praedecessorum nostrorum regum suorum aures precibus et instantiis multis pulsaverunt super reformatione regni nostri. Nos igitur eorum petitioni satis facere cupientes in omnibus, uti tenemur, praesertim quia inter nos et vos, occasione hac iam saepius ad amaritudines non modicas escesst proum: quod ut regia honorificentia plenius conservetur, con-

II.

II. ANDRÁS KIR. ARANYBULLÁJA.

A szentháromság és oszlohatatlan egység nevében. Endre, Isten kegyelméből Magyar, Dalmát, Horvátország, Ráma, Szerbia, Galicia és *Lodoméria* örökös királya. Mivel mind országunk nemeseinek, mind másoknak is szent István királytól alapított szabadsága, némely királyok hatalma által, kik néha haragukban bosszút állottak, néha gonosz emberek hamis tanácsira is hallgattak, vagy saját hasznokat keresték, igen sok részben rövidséget szenvedett: nemeseink fennségünk, és elődeink, az ő királyaik, füleit gyakor ízben verdesték kérelmeikkel és folyamádságaikkal országunk javítása iránt. Mi tehát, tartozásunkhoz képest, az ő kérelmöknek mindenben eleget tenni akarván, kivált mivel közöttünk és közöttök e miatt már többször nem csekély keserűségek támadtak, mit, hogy a királyi méltóság teljesebben megőriztessék, illik kikerülni (mert ez jobban senki

venit evitare : (hoc enim per nullos alios melius fit, quam per eos) concedimus tam eis, quam aliis hominibus regni nostri libertatem a sancto rege concessam, ac alia ad statum regni nostri reformandum pertinentia salubriter ordinamus in hunc modum :

1. Statuimus, ut annuatim in festo sancti regis, nisi arduo negotio ingruente vel infirmitate fuerimus prohibiti, Albae teneamur sollemnizare ; et si nos interesse non poterimus, palatinus procul dubio ibi erit pro nobis et vice nostra causas audiet, et omnes servientes qui voluerint libere illic conveniant.

2. Volumus etiam, quod nec nos nec posteri nostri aliquo tempore servientes capiant, vel destruant favore alicuius potentis, nisi primo citati fuerint et ordine iudiciario convicti.

3. Item nullam collectam, nec libras denariorum colligi faciemus supra praedia servientium : nec in domus nec villas descendemus, nisi vocati. Super populos etiam ecclesiarum ipsarum nullam penitus collectam faciemus.

4. Si quis serviens sine filio decesserit, quartam partem possessionis filia obtineat : de residuo, sicut ipse voluerit, disponat, et si morte praeventus

által sem eshetik meg, mint őáltak) megadjuk mind nekik, mind országunk egyéb embereinek a szent királytól megadatott szabadságot; és országunk állapotának javítására tartozó egyéb dolgokat is üdvösen rendelünk ekképen :

1. Rendeljük, hogy évenként a szent király ünnepét, ha csak némi súlyos foglalkodás vagy betegség által nem akadályoztatunk, Székesfejérváratt tartozunk ülleni : és ha mi jelen nem lehetünk, a nádor kétségkívül ott leszen helyettünk, s képünkben meg fogja hallgatni az ügyeket; és minden nemesek, tetszésök szerint, szabadon oda gyülekezzenek.

2. Akarjuk azt is, hogy semmi, sem utódaink, bármi időben le ne tartóztassák, s el ne nyomják a nemeseket valamely hatalmasnak kedvéért, hanemha előbb megidéztettek és törvény rende szerint elmarasztaltattak.

3. Továbbá, semmi adót, semmi szabad dénárokat nem szedetünk a nemesek örökségein, sem házaikban sem falvaikban meg nem szállunk, hanemha meghivatunk. Az egyházak népeitől is teljességgel semmi adót sem szedetünk be.

4. Ha valamely nemes meghalálozik fi nélkül, leányát illesse birtokának negyedrésze; a többiről tetszése szerint rendelkezék, és ha a közbenjött ha-

disponere non poterit, propinqui sui, qui eum magis contingunt, obtineant. Et si nullam penitus generationem habuerit, rex obtinebit.

5. Comites parochiani praedia servientium non discutiant, nisi causas monetarum et decimarum. Comites curiae parochiani nullum penitus discutiant, nisi populos sui castri. Fures et latrones bilochi regales discutiant, ad pedes tamen ipsius comitis.

6. Item populi coniurati in unum fures nominare non possint, sicut consueverant.

7. Si autem rex extra regnum exercitum ducere voluerit, servientes cum ipso ire non teneantur, nisi pro pecunia ipsius. Et post reversionem iudicium exercitus super eos non recipiat. Si vero ex adversa parte exercitus veniret super regnum, omnes universaliter ire teneantur. Item si extra regnum exercitum ducere voluerimus, et cum exercitu ipse iverimus, omnes, qui comitatus habent, pro pecunia nostra nobiscum ire teneantur.

8. Palatinus omnes homines regni nostri indifferenter discutiat: sed causam nobilium, quae ad perditionem capitis, vel ad destructionem possessionum pertinet, sine conscientia regis terminare non possit. Iudices vero vicarios non habeant, nisi unum in curia sua.

lál miatt nem rendelkezhetik, a hozzá közelebb álló rokonokra szálljon; és ha teljességgel semmi nemzetisége sincsen, szálljon a királyra.

5. A megyei főispánok a nemesek örökségei körül ne hozzanak ítéletet, hanem csak énz- és tizedügyeikben; az alispánok a nemesek felet egyáltalában ne bíraskodjanak, hanem csak illető várnépök felett; az orvosokat és tolvajokat ítéljék a királyi bilochusok, de a főispán elnöklete alatt.

6. Továbbá, a népségek közvádja, eltérőleg az eddigi szokástól, orvnak senkit se bizonyíthasson.

7. Ha a király sereget akar vinni az országon kívül, a nemesek ne tartozzanak vele menni, hanem ha az ő pénzeért; és a díj nélkül vele menni vonakodók hadbirságra ne ítéltesse. Ellenben pedig, ha sereg jőne az országra, mindnyájan tartozzanak menni. Továbbá, ha az országon kívül akarunk sereget vinni, és magunk megyünk a sereggel, valamennyi várispánok pénzünkért tartozzanak velünk menni.

8. A nádor, országunk minden emberei felett, különbség nélkül bíraskodjék; de a nemesek főben és birtokban járó ügyeit, a királynak tudomása nélkül, el ne végezhesse. Helyettese pedig csak egy legyen, s az is cúriájában.

9. Curialis comes noster, donec in curia manserit, omnes possit iudicare, et causam in curia inchoatam ubique terminare. Sed manens in praedio suo, prestaldum dare non possit, nec partes facere citari.

10. Si quis iobbagio habens honorem, in exercitu fuerit mortuus, eius filius vel frater congruo honore sit donandus. Et si serviens eodem modo fuerit mortuus, eius filius sicut regi videbitur donetur.

11. Si hospites, videlicet boni homines, ad regnum venerint, sine consilio regni ad dignitates non promoveantur.

12. Vxores decedentium vel damnatorum ad mortem, per sententiam vel in duello succumbentium, vel ex quacunque alia causa, non fraudentur dote sua.

13. Iobagiones ita sequantur curiam vel quocunque profisciscuntur, ut pauperes per eos non opprimantur nec spolientur.

14. Item si quis comes honorifice se iuxta comitatus sui qualitatem non habuerit, vel destruxerit populos castri sui, convictus super hoc coram omni regno dignitate sua turpiter spoliatur, cum restitutione ablatorum.

15. Agazones, caniferi et falconarii non praesumant descendere in villis servientium.

9. Udvarbiránk, míg udvarunkban vagy, mindenki felett bíráskodhassék, s az udvarunkban elkezdett pert mindenütt befejezhesse; de mikor jószágán mulatoz, pristaldust ne adhasson (a végrehajtást el ne rendelhesse) s a feleket ne idéztethesse.

10. Ha valamely úrnak a hadban történik halála, fia vagy testvére hasonló tisztséggel ajándékoztassék meg, és ha valamely nemes azonképen hal el, annak fia a király tetszése szerint jutalmaztassék.

11. Ha külföldiek, tudnillik tisztességes emberek, jönnek az országba, az ország tanácsa nélkül méltóságokra ne emeltessenek.

12. A halállal kimúlók, vagy ítélet erejénél fogva halálra ítélték, vagy párbajban, vagy más okból elhalók hitvesei ne fosztassanak meg hitbéröktől.

13. Az urak úgy kövessék a király udvarát, hogy a szegények el ne nyomassanak általok s ki ne fosztassanak.

14. Továbbá, ha valamely főispán nem oly tisztességesen viseli magát, mint helyzete kívánja, vagy várnépeit nyomorgatja, fosztassék meg, ha ez bebizonyúl ellene, az ország színe előtt csúfságosan méltóságától, és amit elvett tőlök, adja vissza.

15. Lovászaink, pecéireink, *solymáraink* ne merjenek a nemesek falvaira szállani.

16. Integros comitatus vel dignitates quascunque in praedia seu possessiones, non conferemus perpetuo.

17. Possessionibus etiam quas quis iusto servitio obtinuerit, aliquo tempore non privetur.

18. Item servientes accepta licentia a nobis, possint libere ire ad filium nostrum, ut a maiore ad minorem, nec ideo possessiones eorum destruantur. Aliquem iusto iudicio filii nostri condemnatum vel causam inchoatam coram ipso, priusquam terminetur coram eodem, non recipiemus, nec e converso filius noster.

19. Iobagiones castrorum teneantur secundum libertatem a sancto rege Stephano institutam : similiter et hospites, cuiuscunque nationis, secundum libertatem ab initio eis concessam teneantur.

20. Decimae argento non redimantur, sed sicut terra protulerit, vinum vel segetes persoluantur: et si episcopi contradixerint, non iuvabimus ipsos.

21. Episcopi super praedia servientium equis nostris decimas non dent, nec ad praedia regalia populi eorundem decimas suas apportare teneantur.

16. *Várgrófsággal vagy más fő hivatallal járó egész megyéket magánbirtok gyanánt örökül nem adunk.*

17. Azon birtokaitól, melyeket valaki jogos szolgálata által nyer, soha meg ne fosztassék.

18. Továbbá, a nemesek, engedelmet nyervén tőlünk, szabadon mehessenek fiúnkhoz, mint a nagyobbtól a kisebbhez, és e miatt ne szenvedjenek kárt birtokaikban. Akit fiúnk jogszerűleg elmarasztalt, azt nem fogadjuk be, valamint az előtte indított pert sem, míg szintén előtte be nem rekesztetett; másrésről fiúnk sem teendi ezt.

19. A várjobbágyok tartassanak a szent István király által szerzett szabadság szerint; hasonlóképen a külföldiek is, bármi nemzetbeliek legyenek, a kezdetől fogya nekik engedményezett szabadság szerint tartassanak.

20. A tizedek ne váltassanak meg pénzen, hanem mit mikép terem a föld, bort vagy gabnát, azal történjék a fizetés; és ha a püspökök ellenmondanak, nem segítjük őket.

21. A püspökök a nemesek örökbirtokairól ne adjanak tizedet lovaink számára, sem a királyi birtokokba azok emberei ne tartozzanak tizedeiket behordani.

22. Item porci nostri in siluis vel pratis ser-
vientium non pascantur contra voluntatem eorum.

23. Item nova nostra moneta per annum obser-
vetur a pascha usque ad pascha, et denarii tales
sint, quales fuerant tempore regis Belae.

24. Comites camerarii monetarum, salinarii et
tributarii, nobiles regni nostri sint: ismaelitae et
iudaei fieri non possint.

25. Item sales in medio regni non teneantur, nisi
tantum in Zabolch et Regecz, et confiniis.

26. Item possessiones extra regnum non confe-
rantur: si sunt aliquae collatae vel venditae, populo
regni ad redimendum reddantur.

27. Mardurinae iuxta consuetudinem a Colo-
mano rege constitutam soluantur.

28. Si quis ordine iudiciario fuerit condemnatus,
nullus potentum possit eum defendere.

29. Comites iure comitatus sui tantum fruantur,
cetera ad regem pertinentia, scilicet cibriones, tri-
buta, boves et duas partes castrorum rex obtineat.

30. Item praeter hos quatuor iobagiones, scili-
cet palatinum, banum, comites curiales regis et regi-
nae, duas dignitates nullus teneat.

22. Továbbá, sertéseink a nemesek erdeiben, vagy rétein, ezek akaratának ellenére ne legelhessenek.

23. Továbbá, a mi új pénzünk esztendeig legyen érvényes, husvétől husvégig; és a dénárok olyanok legyenek, minők voltak Béla király idejében.

24. A pénzek kamaragrófjai, a só- és vámtisztek, országunk nemesei legyenek; izmaeliták és zsidók ne válhassanak azokká.

25. Továbbá, só az ország közepén ne tartassék, hanem csak Szabolcson és *Regécen*, és a végekben.

26. Továbbá, fekvő birtok az országon kívüllieknek ne adományoztassék. Ha némik adományoztattak vagy eladattak, az ország népének adassanak vissza megváltás végett.

27. A nyestbőrök a Kálmán királytól szabott adó szerint fizettessenek.

28. Azt, ki törvény rende szerint marasztaltott el, semmiféle hatalmas ember se oltalmazhassa.

29. A főispánok érjék be tisztök illetőségeivel; egyebek, mint a királyé, tudnillik esöbrök, adók, ökrök, és a várak két harmada, járjanak ki a királynak.

30. Továbbá, ezen négy főúron kívül, tudnillik: a nádor, a bán, a király s a királyné udvarbírái, két méltóságot senki se viseljen.

31. Et ut haec nostra tam concessio quam ordinatio sit nostris nostrorumque successorum temporibus in perpetuum valitura, eam conscribi fecimus in septem paria literarum, et aureo sigillo nostro roborari: ita, quod unum par mittatur Domino papae et ipse in regesto suo scribi faciat: secundum penes hospitale: tertium penes templum: quartum apud regem: quintum in capitulo Strigoniensi: sextum in Colocensi: septimum apud palatinum; qui pro tempore fuerit, reseruetur. Ita, quod ipsam scripturam prae oculis semper habens, nec ipse deviet in aliquo praedictorum, nec regem, vel nobiles, seu alios consentiat deviare, ut et ipsi gaudeant sua libertate ac propter hoc nobis et successoribus semper existant fideles et coronae regiae obsequia debita non negentur. Quod si vero nos, vel aliquis successorum nostrorum, aliquo unquam tempore huic dispositioni nostrae contraire voluerit, liberam habeant harum autoritate sine nota alicuius infidelitatis, tam episcopi, quam alii iobagiones ac nobiles regni universi et singuli, praesentes et futuri, posterique resistendi et contradicendi nobis et nostris successoribus in perpetuum facultatem.

Datum per manus Cleti, aulae nostrae cancellarii, Agriensis ecclesiae praepositi, anno verbi incar-

31. És hogy ezen engedményünk és rendelésünk mind magunk mind utódaink idejében örökké érvényes legyen, hét oklevélpárba irattuk, és aranypecsétünkkel megerősítettük, úgy hogy egyik pár küldessék pápa úrnak, és ő irassa át lajstromába; második a hospitáléban (a János vitézeknél), harmadik a templom mellett (a templomosoknál), negyedik a királynál, ötödik az esztergami káptalanban, hatodik a kalocsaiban, hetedik a nádornál, ki idő szerint leend, őriztessék, úgy, hogy az írást mindenkor szemei előtt tartván, se ő ne tévedjen le a felebb mondottak valamelyik pontjáról, se a királyt, vagy a nemeseket, vagy másokat ne engedjen letévedni, hogy mind ők örüljenek szabadságuknak, és azért hozzánk és utódaink iránt mindig hívek maradjanak, mind a királyi koronától a tartozó engedelmisség meg ne tagadtassék. Hogyha pedig mi, vagy utódaink valamelyike, bármikor ezen rendelésünk ellen véteni akarnánk, álljon szabadságukban ezen levél erejénél fogva, minden hűtelenségi véték nélkül, mind a püspököknek, mind más uraknak s az ország nemeseknek, öszvesen és egyenként, jelenleg s jövőben és jövőendőben, nekünk és utódainknak ellenállani és ellenmondani örökre.

Kelt *Kilitnek*, udvarunk cancellárjának, az egri egyház prépostjának keze által, a megtestesült ígé-

nati millesimo ducentesimo vigesimo secundo, venerabili Ioane Strigoniense, reverendo Ugrino Colocense archiepiscopis existentibus. Desiderio Chanadiense, Ruberto Vesprimiense, Thoma Agriense, Stephano Zagrabiense, Alexandro Varadiense, Bartholomeo Quinqueecclesiense, Cosma Jauriense, Briccio Vaciense, Vincentio Nittriense episcopis existentibus. Regni nostri anno decimo septimo.

nek ezer kétszáz huszonkettedik évében, midőn fő-
tisztelendő János esztergami, tisztelendő Ugrin kalo-
csai érsekek —, Dezső esanádi, Rupert veszprémi,
Tamás egri, István zágrábi, Sándor váradi, Bertalan
pécsi, Kozma győri, *Bereck* váci, Vince nyitrai püs-
pökök voltak; országlásunk tizenhetedik évében.

III.

PARTIS I. TITVLVS IX.

Quamvis autem horum nobilium multae sint libertates, per privilegia et constitutiones principum explicatae; quatuor tamen censentur esse praecipuae, quas hic inserendas curavi.

1. *Prima* igitur est: quod ipsi, nisi primum citati vel vocati, ordineque iudiciario condemnati fuerint, in eorum personis, ad quorumvis instantiam, vel clamores, aut preces, nusquam, et per neminem detineri possint.

2. Violatur tamen haec libertas in factis, causisque criminalibus, puta homicidio deliberato, villarum combustione, furtoque, et rapina, seu latrocinio, atque etiam violenti adulterio, in quibus honorem, titulumque, et libertatem nobilitatis, quilibet amittit. Et sic poterit, etiam per rusticam manum in loco delicti et criminis commissi, libere semper talis

III.

AZ ELSŐ RÉSZ IX. CÍME.

Ambár pedig a nemeseknek a fejedelmek kiváltságlevelei s rendeletei által kifejtett sok szabadságaik vannak, mindazáltal négy tartatik főnek, melyeket ide igtattam.

1. Első tehát az, hogy azok, hacsak előbb idézve, vagy perbe hiva s törvénykezési rend útján elmarasztalva nincsenek, személyökben bárkinek folyamodására, vagy vádjaira, vagy kérelmére, sehol és senki által, le nem tartóztattathatnak.

2. Megtöretik mindazáltal e szabadság a bűnvádi ügyekben és tettekben, úgymint: szántszándékos gyilkosságban, faluk felgyújtásában, tolvajlásban és rablásban vagy haramiaságban, és erőszakos parázñaságban is; melyekben a nemesség diszét, címét és szabadságát elveszti mindenki. És így az ilyen, az elkövetett vétek s büntett helyén, paraszt-

detineri, et iuxta suos excessus condemnari, puniri-
que merito valebit.

3. Verumtamen si de loco delicti aufugerit, et manus adversantium evaserit; postea non aliter, nisi citatione, vel evocatione mediante, processuque iuridico, damnari et aggravari debebit.

3. *Secunda* libertas, quod nobiles totius regni, nullius praeterquam principis legitime (ut praetactum est) coronati, subsint potestati, et ipse quoque princeps noster, ad simplicem querelam, et sinistram suggestionem alicuius, neminem eorum praeter viam iuris, et altera parte non audita, in persona, vel rebus suis, ordinaria auctoritate impedire potest.

5. *Tertia* est: quod iustis eorum iuribus, et omnibus proventibus intra terminos territoriorum suorum adiacentibus, liberam semper prout volunt, fruendi habent potestatem: ab omni conditionaria servitute, ac datiarum, et collectarum, tributorum, vectigalium, tricesimarumque solutione, per omnia immunes, et exempti habentur: militare duntaxat pro regni defensione tenentur.

6. *Quarta* (ut reliquas praeteream) et ultima est; quod, si quispiam regum et principum nostrorum, libertatibus nobilium, in generali decreto excellentis-

kéz által is szabadon letartóztattathatik mindenkor, és kihágásaihoz képest elítéltethetik, s méltán megbüntethetők.

3. Azonban, ha a vétek helyéről elfut, s az ellenfelek kezeiből megmenekszik, azután nem más-kép, csak idézés vagy perbe hívás által s törvénykezési eljárással kell őt elítélni és marasztalni.

4. Második szabadság, hogy az egész ország nemesei, senki más hatalma alatt nincsenek, mint (a fönnebbiek szerint) a törvényesen megkoronázott fejdelemé alatt, s maga fejdelmünk is valakinek pusztá panaszára és suttogására, senkit közölök, törvény útján kívül, s a másik felet meg nem hallgatva, személyében vagy vagyonában, rendes hatalmánál fogva meg nem háboríthat.

5. Harmadik az, hogy törvényes jogaikkal, s földbirtokaik határin belől fekvő minden jövedelmekkel, tetszésök szerint mindenkor szabadon élhetnek, és minden föltételes szolgaságtól, és adalékok s gyűjtelmek, adó, vám, és harmincad fizetésétől egészen mentesek s kivétetvék, csupán az ország védelmére katonáskodni tartoznak.

6. Negyedik (hogy a többit ne említsem) és utolsó az, hogy ha királyaink s fejdelveink valamelyike, néhai Második, melléknévvel Jeruzsálemi, An-

simi principis quondam Domini secundi Andreae regis, cognomento Hierosolymitani (ad quod observandum, quilibet regum Hungariae, priusquam suum caput sacro diademate coronaretur, sacramentum praestare solet) declaratis, et expressis, contravenire attentaret; tunc sine nota alicuius infidelitatis, liberam illi resistendi, et contradicendi habent in perpetuum facultatem.

7. Per nobiles autem hoc in loco, generaliter universos Dominos Praelatos, Barones, caeterosque Magnates, et alios regni huius Procures, intellige, qui (sicut praenarratum est) una, eiusdemque libertatis praerogativa semper muniuntur.

drás király úr, fennséges fejdelem, közönséges végzeményében (melynek megtartására minden magyar király, mielőtt a szent koronával feje megkoronáztatik, hitet szokott letenni) nyilvánított s kifejezett nemesi szabadságuk ellen valamit tenni merénylene, akkor minden hűtlenség vétke nélkül szabadságuk van annak ellenszegülni s ellenmondani mindenha.

7. A nemesek alatt pedig e helyen általában minden főpap és zászlós urakat s a többi országnagyokat és az országnak más főrendeit értsed, kik (amint előbb mondatott) mindenkor egy s ugyanazon szabadság kiváltságával ékesítvék.

IV.

PACIFICATIO VIENNENSIS

ANNI 1606.

NOS MATHIAS, Dei Gratia Archi Dux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae et Wirtembergae, Comes Habsburgi et Tyrolis, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis :

§. 1. Quod cum Sacra Caesarea, Regiaque Maiestas, Dominus et Frater noster observandissimus, ad singularem nostram intercessionem benigne condescendens, et ad sopiendos in Inclyto Regno Hungariae exortos motus et tumultus Nobis totalem superinde Plenipotentiam concesserit, prout etiam median-
tibus tunc temporis Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis, Intimis, ac aliis Consiliariis, et Commissariis, Tractatus habitus; et denique etiam conclusus, ab utriusque partis Commissariis eorum subscriptione, et sigilli impressione confirmatus fuerit :

IV.
A BÉCSI BÉKEKÖTÉS.

1606.

MÍ MÁTYÁS, Isten kegyelméből Austria Főhercege, Burgundia, Stájer, Karantán, Krajna és Würtemberg Hercege, Habsburg és Tirol Grófja stb.

Emlékezetül adjuk ezennel jelentvén mindeneknek, kiket illet :

1. §. Hogy miután Ő Császári Királyi Felsége, legtiszteltebb Urunk és Testvérünk, különös közbenjárásunknak kegyelmesen engedett, s a Nemes Magyarországon támadt mozgalmak és háborgások leszállítására Nekünk tökéletes teljhatalmat adott ; s továbbá Ő Cs. és Kir. Felsége belső titkos és más Tanácsosai és Biztosai hozzájárultával békealku tartatott és végre meg is kötöttetett, s mindkét rész Biztosai által aláírásaikkal és pecséteik reányomásával megtökéltetett :

§. 2. Quia tamen ex parte Spectabilis, et Magnifici Domini *Stephani Bochkay de Kismária*, et sibi adhaerentium Hungarorum, superinde nonnullae adhuc difficultates remansisse videbantur: Ob quas revindendas denuo Magnus Dominus *Stephanus Illyésházy, de Illyésháza*, Comes Comitatum Liptoviensis, et Trenchiniensis, cum aliis sibi adiunctis Nobilibus, *Thoma* videlicet *Vizkelethy, de eadem Vizkelet*, *Andrea Oztrossit, de Giletincz*, et *Paulo Apponi, de Nagy-Appon*, huc ad Nos, cum sufficientibus plenipotentibus instructus, Viennam venerit:

§. 3. Ideo Nos, ex praedicta plenipotencia Nobis concessa, in bonum Reipublicae Christianae, et pacis, publicum; ac regni huius conservationem (*ne propriis, et intestinis dissidiis conflagraret; atque ut tantae Christiani sanguinis effusioni parceretur: Vicina etiam Regna, et Provinciae a continuis incursionibus tandem liberari, et una cum Regno Hungariae respirare possint*) benigne assensimus, et annuimus; ut difficultates illae, quae ex priori Tractatu remansisse videbantur, denuo reassumerentur, tractarentur, et finaliter superinde concluderetur:

§. 4. Prout etiam per Illustres, Spectabiles et Magnificos *Paulum Sixtum Trautsonium*, Comitem in

2. §. Minthogy azonban Tekintetes, és Nagyságos Kis-Máriai Bochkay István Úr s a vele tartó Magyarok részéről e felett még némely nehézségek fennmaradni látszattak: Melyek megvizsgálására újra Nagyságos Illyésházi Illyésházy István Úr, Liptó és Trencsén vármegyék Főispánja, más mellé adott Nemességekkel, úgymint Vizkeleti Vizkelethy Tamás, Gilenci Oztrossit András, és Nagy-Apponyi Apponyi Pállal elégséges teljhatalommal ellátva, Hozzánk Bécsbe érkezett:

3. §. Annakokáért mi, a felebb mondott s Nekünk megadott teljhatalomnál fogva, a keresztyén köztársaság s a béke köz javára; meg ez ország megtartására (nehogy az saját és belső meghasonlásokban elpusztúlna, s hogy a keresztyén vér illetén ontása megelőztessék; a szomszéd országok és tartományok is a folytonos betörésektől végre megszabadíttassanak és Magyarországgal együtt megnyugodhassanak) kegyelmesen bele egyeztünk és jóvá hagytuk, miszerint azon nehézségek, melyek az elébbi békealkuból fennmaradni látszottak, újra felvétesenek, tárgyaltassanak, és felettök végleges határozatok keljenek:

4. §. Valaminthogy Méltóságos, Tekintetes és Nagyságos *Trautson Pál Sixtus*, Falkensteini Gróf,

Falckenstein, Liberum Baronem in Sprechen, et Schroffenstein, Dominum in Kaya, et Laa, Haereditarium Marschaleum Comitatus Tyrolensis: *Carolus a Lichtenstein*, de Niclasburg, Chernahor, et Biskupitz, Marchionatus Moraviae Generalem Capitaneum: *Ernestum a Molard*, Liberum Baronem in Reineck, et Drossendorff, Archiducatus Austriae Inferioris Regiminis Locumtenentem: *Sigefridum Christophorum Preiner*, Liberum Baronem in Stübing, Fladnicz, et Rabenstein, Inferioris Austriae Camerae Praesidentem.

§. 5. *Thomam Erdödi de Monyorókerék*, Comitem Perpetuum montis Claudii, et Comitatus Varasdiensis Comitem, Tavernicorum: *Georgium Thurzó de Bethlem-Falva*, Comitem Liberum, et perpetuum de Árva, atque eiusdem Comitatus Arvensis Supremum Comitem, Dapiferorum: *Sigismundum Forgách* de Ghimes, Comitem Comitatus Neogradiensis, Pincernarum Regalium in Hungaria Magistros: Et *Vdalricum a Krembergh*, in *Neyvolak*, Sacrae Caesaris Maiestatis Intimos, et alios Consiliarios, ad hunc Tractatum adhibitos, in hunc, qui sequitur, modum, utrinque concordatum fuit.

Ad primum Articulum.

Quantum itaque ad *Religionis negotium* attinet; non obstantibus pro tempore Constitutionibus publicis, sed neque Article postremo Anni 1604. (*cum is extra*

Sprecheni és Schrofensteini Szabad-Báró, Kayai és Laai Úr s a Tiroli Grófság örökös Fő-Lovász Mestere; Niclasburgi, Chernahori és Biskupici *Lichtenstein Károly*, a Morva Örgrófság Fő-Generálja; *Molard Ernő*, Reinecki és Drossendorffi Szabad-Báró, az Alsó-Ausztriai Főhercegség Kormánybeli Helytartója; *Preiner Szigfrid Kristóf*, Stübingi, Fladnici és Rabensteini Szabad-Báró, az Alsó-Ausztriai Kamara Elnöke.

5. §. *Monyorókeréki Erdödi Tamás*, Koloshegyének Örökös Grófja, Varasd Vármegye örökös Főispánja, Főtárnok Mester; *Bethlenfalvi Thurzó György*, Árva Szabad- és Örökös Grófja s azon Árva vármegye Főispánja, Főasztalnok Mester; *Ghimesi Forgách Zsigmond*, Nógrád vármegye Főispánja, Főpohárnok Mester; és Neyvolaki *Krembergh Ulrik*, Ő Cs. Felsége belső titkos és egyéb-Tanácsosai által, kik e békealkuváson alkalmaztattak; az itt bekövetkező módon, mindkét részről egyetértve elhatározott:

Az első cikkelyre.

Ami a *Vallás ügyét* illeti: ellent nem állván a fennálló Köz Határozatok, valamint az 1604-diki utolsó sem (mivelhogy az Országgyűlésen kívül s az

Diaetam, et sine Pegnicolarum assensu adiectus fuerit; et propterea etiam tollitur) deliberatum est :

§. 1. Vt iuxta Sacrae Caesaræ, Regiæque Maiestatis priorem resolutionem, (ad quam se Regnicolæ in sua replicatione referunt) nimirum, quod omnes, et singulos Status et Ordines, intra ambitum Regni Hungariæ solum existentes, tam Magnates, Nobiles, quam Liberas Civitates, et Oppida Privilegiata, immediate ad Coronam spectantia: Item in Confiniis quoque Regni Hungariæ, milites Hungaros; *in sua religione, confessione*, nusquam et nunquam turbabit, neque per alios turbari, aut impediri sinet.

§. 2. Verum omnibus prædictis Statibus et Ordinibus, liber Religionis ipsorum usus, et exercitium permittetur: *Absque tamen præiudicio Catholice Romanæ Religionis*; et ut Clerus, Templæ, et Ecclesiæ Catholicorum Romanorum, intacta, et libera permaneant: atque ea, quæ hoc disturbiorum tempore utrinque occupata fuere, rursum eisdem restituantur.

Ad Secundum.

Manet prioris Tractatus Conclusio; ut simul cum Hungaris, et Turcæ, pax, et reconciliatio fiat.

Ország beleegyezése nélkül iktattatott be, s azért el is töröltetik), végeztetett:

1. §. Hogy Ő Cs. Kir. Felsége, elébbi Határozmányához képest (melyre az Ország viszontiratában vonatkozik), mely szerint t. i. minden Karokat és Rendeket öszvesen és egyenként, egyedül Magyarország határai közt lakókat, mind Főrenden valókat és Nemeseket, mind a Szabad Városokat és Szabadalmas Mezővárosokat közvetlenül a Koronához tartozókat: Úgy a Magyarországi Végekben a Magyar katonákat, *Vallásukban és Hitökben* sehogy és soha sem fogja háborgatni, sem mások által háborgattatni vagy akadályoztatni nem engedendi.

2. §. De sőt minden fenn említett Karoknak és Rendeknek Vallásuk szabad gyakorlata megengedettik: *mindazonáltal a Római Katholika Vallás rövidsége nélkül*; és hogy a Római Katholikusok papsága, templomai és egyházi községei bántatlanok és szabadok maradjanak: És amelyek az iménti zavarok idejében mindkét részről elfoglaltattak, kölesönösen ismét visszaadassanak.

A másodikra nézve:

Fennmarad az elébbi békealku végzése: hogy a Magyarokkal s a Törökkel egyszersmind készüljön a béke és kiegyenlítés.

Ad Tertium.

Palatinus eligatur cum sua dignitate, more antiquitus consueto, in proxime primitus celebranda Diaeta.

§. 1. Quia vero Sua Caesarea, ac Regia Maiestas, ob varias Reipublicae Christianae necessitates, in Hungaria, aut vicinis locis residere nequit; ne opus sit propter quasvis causas Regnicolis ad remotiores Suae Maiestatis residentias venire, gravesque sumptus propterea facere; ubi neque Consiliarii Hungari semper Suae Maiestati ad latus praesentes esse possunt:

§. 2. Ideo statutum, et conclusum est; quod Sua Serenitas, secundum Plenipotentiam sibi per Suam Maiestatem, non ita pridem propterea omnino concessam; in negotiis Regni Hungariae, per Palatinum et Consiliarios Hungaros, non secus, ac si Sua Caesarea, Regiaque Maiestas personaliter praesens adesset; audiendi, proponendi, iudicandi, concludendi, agendi, et disponendi, in omnibus iis, quae ad conservandum Regnum Hungariae, eiusdemque Regnicularum quietem, et utilitatem videbuntur esse necessaria; plenariam potestatem, et facultatem habeat.

§. 3. Et *Personalis Praesentia* modernus, in suo loco relinquatur: Ita tamen, ut deinceps iuxta Statuta Regni eligatur.

A harmadikra nézve.

Választassék Nádorispán szokott méltósága fenntartásával s a régtől fogva divott módon a legközelebb tartandó legelső országgyűlésen.

1. §. Minthogy pediglen Ő Cs. és Kir. Felsége, a Keresztyénség különféle szükségeinél fogva Magyarországon vagy szomszéd helyen nem székelhet; nehogy az Országalakói, bármely ügyekben az Ő Felsége távolabb fekvő székhelyeire menni, s e miatt terhesen költekezni kényteleníttessenek; ahol Magyar Tanácsosok sem lehetnek mindig Ő Felsége oldala mellett:

2. §. Annakokáért határoztatott és végeztetett; hogy Ő Fenségének, az Ő Felsége által Neki nem oly rég a végre adott Teljhatalma szerint: Magyarország ügyeiben, a Nádorispán és Magyar Tanácsosok által, nem különben mint ha Ő Cs. és Kir. Felsége személyesen jelen volna, ügyeket hallgatni, előadni, elítélni, végezni, cselekedni és rendelkezni, mindazokban, mik Magyarország megtartására s az Országalakók nyugalma és javára szükségeseknek fognak láttatni; teljes hatalma és szabadsága legyen

3. §. És hogy a mostani *Királyi Személynök* helyében hagyassék: Úgy mindazonáltal, hogy ezen: túl az Ország Rendelményei szerint választassék.

Ad Quartum.

Supplicant adhuc Regnicolae Suae Maiestati, ut *Corona* in Regnum Hungariae *Posonium*, post tempora pacatiora (more aliorum Regnorum solito) reducatur.

Ad Quintum.

De *Thesaurario*, manet quoque iste Articulus secundum primi Tractatus conclusionem; quod *Thesaurarius* iste, sive hic *Perceptor proventuum Regionum*, sive Praefectus, aut quovis alio nomine appellatur, cum aliis sibi adiunctis, in nullam partem gubernationis Regni sese immisceat; sed Regios duntaxat, et Coronae proventus curet.

§. 1. Quinimo, ut deinceps *nativi Hungari* semper, et saeculares eligantur; conclusum est: Sicut etiam ad contributiones publicas, Regnicolae, ad modum antea consuetum, *Perceptores*, seu *Dicatores*, quos volunt habere, eligere poterunt.

§. 2. Quod ambos Reverendissimos *Episcopos, Agriensem* nempe, et *Varadiensem*, concernit; isti interim a regno abstinebunt, donec eorum causa decisa, vel alias composita fuerit.

§. 3. Maneat iste quoque Articulus antea conclusus; ne Sacrae Caesariae, Regiaeque Maiestatis authoritati, et potestati quidpiam derogetur; in eius arbitrio relinquitur, *Episcopos*, quos voluerit, eligere.

A negyedikre nézve.

Kérik még az Országlakók Ő Felségét, hogy a *Korona* Magyarországba, *Pozsonyba*, békésb idők beálltával (más országok módja szerint) visszahozassék.

Az ötödikre nézve.

A *Kincstárnokról* marad e cikkely az első békealku végzése szerint; hogy a Kincstárnok, akár a királyi jövedelmek Beszedőjének, akár azok Igazgatójának hivatik, a többi mellé adottakkal együtt, az Ország kormányának semmi ágába ne avatkozzék; hanem egyesegyedül a Király s a Korona jövedelmeire ügyeljen.

1. §. Desőt, hogy ezentúl mindenkor *született Magyarok* és világiak választassanak; végeztetett: Valaminthogy a köz adózásokra nézve az Országlakók, az előbbi szokáshoz képest, Adószedőket, vagy Rovókat, kiket akarandnak, választ hassanak.

2. §. Ami a két Főtisztelendő *Püspököt*, az *Egri*t tudnillik, s a *Váradit* illeti; ezek azalatt is, míg pörök elhatároztatnék, vagy másképen elintéztetnék, az országon kívül tartózkodjanak.

3. §. Maradjon ez a már előbb megállapított cikkely is; nehogy Ő Szens. Cs. és Kir. Felségének méltósága és hatalma bármi rövidséget szenvedjen; önkényére hagyatik *Püspökül*, akiket akarand, vá-

Nec tamen in consilium alii, quam qui Episcopales suas Ecclesias, vel alia Iura Episcopalia habuerint; admittantur. Et inter hos quidem, ut eorum, qui ex *Nobili Prosapia oriundi* habiles sunt; *condigna ratio* prae caeteris, sicut ante, ita imposterum observetur, Sua Caesarea, et Regia Maiestas benigne curabit.

§. 4. Quae vero de *Episcopis, Comitibus Comitatum* in particulari recensentur; et utrum huiusmodi personae Ecclesiasticae, saeculares habere possint dignitates; id futura Diaeta Rex, et Regnicolae concludent.

§. 5. *Praepositurae* tamen et *Abbatiae*, maneant in suo statu, et fundatione.

§. 6. Et quia cum appendice, in hoc Articulo Oppidorum *Modor, S. Georgii, et Bazin*, mentio fit; utrum nimirum ipsi inter Praelatos, Magnates, Nobiles, Status et Ordines assidere, votaue sua habere possint; pro ulteriori deliberatione, et resolutione Suae Maiestatis, ac Statuum et Ordinum Regni, ad proxime futuram Diaetam horum quoque totum negotium reiiicitur.

§. 7. *Bona* vero *Communitatibus* Sacra Caesarea, Regiaeque Maiestas, iuxta Statuta publica Ferdinandi Regis, Anni 1542, non conferet.

lasztani. A tanácsba azonban mások ne bocsáttassanak, mint akik püspöki egyházzal vagy más püspöki jogokkal bírnak. Még pedig ezek közt is, hogy, mint ezelőtt, úgy ezentúl is, azokra a többiek felett méltó tekintet legyen, *kik nemes vérből származtanak*, és alkalmatosak, Ő Cs. és Kir. Felsege kegyelmesen ügyelend.

4. §. Amik pedig a *Püspök Főispánokról* különösen adatnak elő; és hogy az illetén Egyházi Személyek világi méltóságokat viselhetnek-e, azt a jövő országgyűlésen a Király és Országlakók fogják elhatározni.

5. §. A *Prépostságok* pedig, s az *Apátságok*, maradjanak mostani állapotjokban és alapítványaikban.

6. §. És minthogy, függelékül, e cikkelyben Modor, Sz. György és Bazin mezővárosokról tétetik említés: t. i. ha vajjon a Főpapok, Főrendek, Nemesek, Karok és Rendek közt üléssel és szavazattal bírhatnak-e; ezek ügye is, további meghányás és Ő Felsege s az Ország Karai és Rendei elhatározása végett, a legközelebb leendő országgyűlésre halasztatik.

7. §. *Jószágokat* pedig *Községeknek* Ő Cs. és Kir. Felsege, Ferdinánd király 1542. évi Végzeményeihez képest, nem fog adományozni.

Ad Septimum.

Etiam iste Articulus confirmatur, iuxta prioris Tractatus conclusionem: Quod *maneant Sedes Spirituales*:

§. 1. Si tamen in iisdem aliqui *abusus* inolevisent: possunt illi in proxime futura Diaeta, coram Sua Maiestate, et Statibus Regni proponi, limitari et emendari.

§. 2. Vbi similiter querelas *de Decimis*, eorumque abusibus, Rex, et Regnicolae component.

Ad Octavum.

Hungari non consentiunt, quo *Iesuitae in Regno Hungariae*, Iura Stabilia, et Possessionaria habeant, et possideant. Sua tamen Maiestas iuribus suis inhaeret.

§. 1. Quoad clausulas *Donationalium*; fiant *Donationes* iuxta Decreta Regni, et more antiquitus solito.

Ad Nonum et Decimum.

Sacra Caesarea, et Regia Maiestas, Hungariam et Partes ei annexas, *Sclavoniam* videlicet, *Croatiam* et *Dalmatiam*, per Hungaros nativos, et Nationes ei subiectas, et annexas possidebit.

A hetedikre nézve.

Ez a cikkely is megerősítettetik, az előbbi békealku végzése szerint: Hogy *maradjanak fenn a szentsékek* :

1. §. Ha mindazonáltal azokba némi *Visszaélések* érkeztek volna bé; azok a legközelebb leendő országgyűlésen, Ő Felsége s az Ország Rendei előtt, előadathatnak, megszoríttathatnak, és megigazíttathatnak.

2. §. Ahol a *Dézmákról* való panaszokat is a Király s az Országlakók el fogják intézni.

A nyolcadikra nézve.

A Magyarok nem egyeznek meg benne, hogy a *Jezsuitáknak Magyarországon állandó jogaik és birtokaik* legyenek. Ő Felsége mindazonáltal jogai mellett megmarad.

1. §. Az adománylevelek záradékaira nézve : az Adományzások az Ország Végheményei és a régi mód szerint történjenek.

A kilencedik és tizedikre nézve.

Ő Cs. és Kir. Felsége Magyarországot, s a Kapcsolt Részeket, úgymint *Tótországot, Horvátországot és Dalmátországot*, született Magyarok és neki alávetett s hozzá kapcsolt Nemzetbeliek által kormányozza.

§. 1. Item tam maiora, quam minora *officia Regni*, etiam externa, et Confiniorum Praefecturas: ex Consilio Hungarico, Hungaris et Nationibus ei annexis idoneis, nullo interposito Religionis discrimine, conferet.

§. 2. Si tamen Suae Caesareae, Regiaeque Maiestati ita videbitur; poterit in Partibus Danubianis *duorum Confiniorum Praefecturas*, pro arbitrio suo, externis bene meritis, ex vicinis Provinciis Suae Maiestatis, conferre.

Ad Vndecimum.

Articulus hic de Palatino; in tertio iam conclusus est.

§. 1. Hoc addito; quod *querulantes*, iniurias suas *iuris ordine* prosequantur: *Et nemo nisi legitime citatus, iurisque ordine convictus, puniatur.*

§. 2. Nec hoc praetermisso; quod *Decreta Regni*, quae per haec disturbia, et varias Regni Constitutiones, multis in locis, antiquis legibus Regni contrariantur; in Diaeta proxime futura *emendentur*, iuxta Constitutiones Annorum 1550. et 1553. et 1563.

Ad Duodecimum.

§. 1. *Stephani Illyésházy*, et Vxoris suae causa componetur, et contentabuntur.

1. §. Úgyszinte, az Országnak mind nagyobb, mind kisebb Hivatalait, a külsőket is, a Végházak Kapitányságait; Magyar Tanácsában, alkalmas Magyaroknak és hozzájuk kapcsolt Nemzetbelieknek adományozza, Vallás különbsége nélkül.

2. §. Ha mégis Ő Cs. és Kir. Felségének tanácsosnak látszanék: a Dunai Részekben *két Végbeli Kapitányságot*, önkénye szerint, érdemes külföldieknek is, Ő Felsége szomszéd tartományaiból, adhat.

A tizennegyedikre nézve.

Ez a cikkely, mely a *Nádort* illeti, már a harmadikban el van intézve:

1. §. Azt adván hozzá: hogy a *panaszlók*, bántalmaik iránt *a törvény útján* tegyék keresetöket: És *senki különben mint törvényesen idézve s a törvénykezési rend útján elmarasztalva, ne büntetessék.*

2. §: Azt sem mellőzve, hogy az *Ország Végzeményei*, melyek a köz zavarok s az Ország különféle Rendeletei által, sok helyt, az Ország régi törvényeivel ellenkezésbe jöttek, a legközelebb leendő Országgyűlésén *igazíttassanak meg*, az 1550. és 1553. és 1563. évi Rendeletek szerint.

A tizenkettődikre nézve.

1. §. *Illyésházy Istvánnak*, és *Hitvesének* ügye intéztessék el, és elégíttessenek ki.

§. 2. Negotium haeredum *Dobónis*, per *Sophiam Príny*, tanquam primariam haeredem : cum Sua Maiestate concordatum est.

§. 3. *Georgius Homonnay*, vigore constitutionis publicae, fuit condemnatus : quod tamen Camera intempestivam sententiae executionem fecerit ; id Suae Maiestati imputari non potest : Imposterum tamen omnes sententiae, debito modo, iuxta Decreta Regni, executioni demandabuntur.

§. 4. Arces *Zólyom* et *Dobrovina*, iuxta inscriptionem Sacrae Caesarcae Maiestatis reddantur *Francisco Dersffy*, et *Nicolai similiter Dersffy Vxori*, et Haeredibus. Vel summa Inscriptionis eis deponatur.

§. 5. A *Dionysio Bánffy*, Generalis *Belgiojosa* quatuordecim millia Tallerorum accepit : Illum igitur Sua Maiestas, vel bonis, vel pecuniis contentatura est.

§. 6. Bona *Palócziana* ; siquidem successores sponte pecuniis illa a Sua Maiestate redemerunt ; nulla egent rectificatione. *Volenti enim non fit iniuria.*

§. 7. Possessionum *Réche*, et *Bohonitz*, ac bona *Deregniana* ; in proxime futura Diaeta, coram Iudiciis Regni Ordinariis, iure extraordinario revideantur.

2. §. A *Dobó* örököseinek pöre *Prinyi Zsófia*, mint első örökös által, Ő Felségével kiegyenlítettett.

3. §. *Homonnay György*, országos Rendelet által íteltetett el : hogy mindazonáltal a Kamara az ítéletet idő előtt végrehajtatta, az nem Ő Felségének tulajdonítandó : jövődöben mégis minden ítéletek, kellő módon, az Ország Végzeményei szerint, hajtásának végre.

4. §. *Zólyom* és *Dobra* várai, Ő Szents. Cs. Felsége érdemdíjazása szerint, adassanak vissza *Dersffy Ferencnek* és szinte *Dersffy Miklós Hitvesének* és Örököseinek : Vagy az Érdemdíj öszvege fizetessék ki nekik.

5. §. *Bánffy Dénestől*, *Belgionjosa* tábornok tizen-négy ezer tallért kapott : Ő Felsége tehát azt vagy jószággal, vagy pénzzel fogja kielégíteni.

6. §. A *Palóczi* jószágokra nézve ; miután a jogutódok azokat Ő Felségétől önkényt, pénzen váltották vissza ; semmi igazításra nincs szükség. Mert *a szabad akarón nem történik igazságtalanság.*

7. §. *Récse* és *Bohonic* birtokok s a *Deregnyei*-féle jószágok dolga a közelebb leendő Országgyűlésén, az Ország Rendes Birái előtt renden kívüli törvény útján, láttassék el.

§. 8. Bona *Kálló* Haeredibus suis, iam antea Maiestas Sua cessit, et restituit.

§. 9. Bona *Peleny*, *Meleg* et *Chapy*, iure revideantur in Diaeta, per Iudices Regni Ordinarios, extraordinarie.

§. 10. *Franciscum Mágóchy*, et *Valentinum Homonnay*, Maiestas Sua ab impetitione Iuris *Castri Regétz* liberos pronunciare dignetur. Siquidem et alioquin cum *Francisco Alaghy*, haerede masculino, iam illi concordarunt.

§. 11. *Civitas Cassoviensis*, bona ab antiquis Regibus ei collata, libere, modo antiquo, teneat, et possideat.

§. 12. Bona *Thelegdiana*, iure revideantur in futura Diaeta, per Iudices Regni extraordinarie.

§. 13. *Thomam Nádasdy*, Sacra Caesarea Regia Maiestas ratione matrimonii, nec ratione bonorum, iure non impediet.

§. 14. Similiter *Sigismundus Rákócy*, et *Familia Balassa* ratione Arcis *Makowitza* non impediuntur a Sua Maiestate Caesarea, atque Regia.

§. 15. Vidua *Casparis Bánffy*, per *Christophorum*, et *Georgium Bánffy*, omnibus spoliata; in integrum restituatur.

8. §. A *Kállai* Jószágokat Ő Felsége már ez előtt átengedte és visszaadta Örökösének.

9. §. A *Pelény, Meleg és Csapi* Jószágok dolga az Országgyűlésén, az Ország Rendes Birái által, renden kívüli törvény útján, vizsgáltassanak meg.

10. §. *Magocsi Ferencet* és *Homonnay Bálintot* Ő Felsége *Regécvárára* nézve a törvény megtámadásától felmenti: Miután különben is azok *a fi örökössel, Alaghy Ferenc*cel, már megegyezkedtek.

11. §. *Kassa Városa* a régi Királyoktól neki adományozott jószágokat, szabadon, az előbbi módon, birtokolja és bírja.

12. §. A *Telegdi* Jószágok dolga, a közelebb leendő Országgyűlésén, az Ország Rendes Birái által, renden kívüli törvény útján, vizsgáltassanak meg.

13. §. *Nádasdy Tamást* Ő Szents. Cs. Kir. Felsége, *házasságára* nézve, de a jószágokra nézve sem, fogja törvényesen akadályozni.

14. §. Hasonlóképen *Rákóczy Zsigmond*, s a *Balassa Család*, a *Makovicai várra* nézve, nem fognak Ő Cs. és Kir. Felsége által gátoltatni.

15. §. *Bánffy Gáspár* Özvegye, *Bánffy Kristóf* és *György* által mindenből kifosztatván, *jogaiba visszaállíttassék*.

§. 16. Ita etiam *Sigismundus Balassa*, qui contra aequitatem, et ipsum ius naturae, Sororem Matris suae Carnalem, et fratrem quoque suum Carnalem captivavit, omnibusque bonis, tam mobilibus, quam immobilibus, privavit; illis omnia bona ablata, tam mobilia, quam immobilia, statim restituat: Quod nisi fecerit; citetur per spoliatos Actores in proxime futuram Diaetam, et Iudices Regni Ordinarii de facto extraordinarie causam hanc assumant, revideant, et iuxta Decreta Regni diiudicent.

Ad Decimum Tertium.

Cum impossibile esse videatur, huiusmodi ablata et depraedata bona mobilia, in hoc disturbiorum tempore rehabere; in bonum itaque pacis publicae, *damna hinc inde accepta, oblivioni traduntur.*

Ad Decimum Quartum.

Donationes per Dominum Bochkay editae; cum nonnullae ex sinistra quorundam informatione, cum apertissimo Regni damno; aliae vero diversis modis sint emanatae: Ideo necessario requiritur, pro bono publico et conservatione pacis, et amicitiae mutuae in Regno Hungariae; ut Regnicolae communi voto in proxime futura Diaeta *Donationes illas revideant, et*

16. §. Ekképen *Balassa Zsigmond* is, ki az igazság s maga a természeti jog ellen, Anyja nőtestvérét, s a maga fi testvérét foglyokká tette, s minden úgy ingó mint ingatlan javaiktól megfosztott; nekik, minden elvett, úgy ingó mint ingatlan javaikat azonnal visszaadja; Mit ha nem teljesít, a megfosztott Fölperesek által a közelebb leendő Országgyűlése elibe idéztessék, s az Ország Rendes Birái az Ügyet tényleg, renden kívüli törvény útján, felvegyék, megvizsgálják, s az Ország Végzeményei szerint elítéljék.

A tizenharmadikra nézve.

Mínthogy lehetetlennek látszik, eféle elvett és elpusztított ingó javakat, a köz zavarok ez idejében visszanyerni; tehát a köz béke érdekében, az egyik és másik felekezet által vallott károk feledségbe bocsátatnak.

A tizennegyedikre nézve.

A *Bochkay* Úr által kiadott *Adománylevelek*; minekutána némelyek egyesek bal értesítésén alapúlva, az Ország nyilvánságos kárával; mások pedig különféle módon keltek; Azért, a közjó s a béke és kölcsönös barátságnak Magyarországon való fenntartása tekintetéből, szükségképen kell hogy az Országlakók azon *Adományzásokat* a legközelebb le-

quae merito manere iudicabuntur, maneant in suo vigore.

§. 1. *Inscriptiones* autem, et bona illa, quae vel per Dominum Bochkay, vel Stephanum *Illyésházy* impignorata sunt ; maneant in suo vigore, donec *Regnicolae* in publica *Diaeta* illa elaborabunt, illosque qui pecuniam dederunt, contentabunt : Amodo autem nullae amplius inscriptiones fiant, sub quovis titulo, aut praetextu.

§. 2. *Nobilitationes* per Dominum Bochkay factae, maneant in suo vigore : Ita tamen, ut in publica *Diaeta*, literae superinde producantur, ut sciatur eorum Nobilitas, ne quid contra leges in eo peccetur.

§. 3. Quoniam vero in proxime peracto Conventu *Cassoviae*, a *Regnicolis* ipsi Domino *Bochkayo* adhaerentibus conclusum erat ; quod ii, qui se ad festum S. Iacobi proxime affuturum, eidem et aliis sibi adhaerentibus non adiunxerint ; universa eorum bona, et iura possessionaria amittant : Conclusum itaque est ; *hanc Constitutionem omnino silere et invigorosam esse debere.*

endő Országgyűlésén közértelemmel megvizsgálják : És amelyek fentartandóknak fognak ítéltetni, maradjanak meg érvényökben.

1. §. Az *Érdemdíjazások* pedig, s azon jószágok, melyek vagy *Bochkay Úr* vagy *Illyésházy István* által zálogba vettettek ; maradjanak meg érvényökben, míg az Országlakók azokat az Ország Közgyűlésén tárgyalni, s azokat, kik pénzt adtak, kielégíteni fogták : Ennekutána pedig semminemű érdemdíjazások ne történjenek, bármely cím vagy ürügy alatt.

2. §. A *Bochkay Úr* által tett *Nemessítések* maradjanak meg érvényökben: Úgy mindazonáltal, hogy az Ország Közgyűlésén az azok feletti levelek előmutatassanak, hogy tudva legyen azoknak Nemessége, nehogy benne a törvény ellen hiba követtessék el.

3. §. Minthogy pedig a legközelebb Kassán tartott gyűlésen, a *Bochkay Úrral tartó Országlakók* által az végeztetett ; hogy azok, kik legközelebbi sz. Jakab napjáig Hozzá és az Övele tartókhoz nem csatlakoznak : minden jószágaikat és birtokjogaikat elveszítsék : Végeztetett tehát ; hogy ezen *Végzés megszűnjék és érvénytelen legyen.*

Ad Decimum Quintum.

Hic Articulus similiter iuxta prioris Tractatus conclusionem confirmatur : Nimirum : quod bona, et *Arces extraneis inscriptas*, per Hungaros, restituta eis pecunia ipsorum, cum consensu Suae Maiestatis *redimere liceat*.

§. 1. *Privilegia* autem Liberarum Civitatum (in quorum usu fuerunt) conserventur. Et imposterum iis Privilegiis, tam *Hungari* quam *Germani et Boemi* inhabitatores, indifferenter, et aequali iure gaudeant, fruantur, et utantur .

§. 2. *Querelae* vero contra illos publica proxime futura Diaeta audiantur ; et per Regnicolas, vel Iudices Regni iudicentur.

QUOD PERSONAM DOM. BOCHKAY
EIVSQVE CONTENTATIONEM CONCERNIT.

Ad Transylvaniam, cum Partibus Hungariae, quas *Sigismundus Báthori* habuit, etiam *Arx Tokaj*, ei cum omnibus suis pertinentiis nunc existentibus, una cum duobus, et integris comitatibus, *Ugocha* et *Beregh*, tam intra, quam extra Tybiscum habitis, similiter cum antiquis suis metis, et pertinentiis, et *Fortalitium Szathmár*, cum eodem comitatu, conceditur.

A tizenötödikre nézve.

Ez a Cikkely is az előbbeni Békealku végzése szerint erősítettik meg: Tudniillik, hogy *a külföldieknek érdemdíjúl átírt Jóságokat és Várákat, Magyarok által, visszatérítettven azoknak pénze, Ő Felsége beleegyezésével, magához váltani szabadjon.*

1. §. A Szabad Városok *Kiváltságai* pedig (melyeknek gyakorlatában voltak), tartassanak fenn. És ezentúl mind a *Magyar*, mind a *Német* és *Cseh* lakosok, azokkal, különbség nélkül és hasonló joggal éljenek, élvezzék és használják.

2. §. Az ellenök lévő *panaszok* pedig, a legközelebbi Ország-Közgyűlésén hallgattassanak meg; és a Rendeik vagy az Ország Birái által ítéltessenek meg.

AMI BOCHKAY ÚR SZEMÉLYÉT

S AZ Ő KIELÉGÍTTETÉSÉT ILLETI,

Erdély mellé, Magyarország Részeivel, melyeket *Báthori Zsigmond* birt; *Tokaj Vára* is, minden mostani tartozékaival, szinte két egész vármegyével, *Ugocsával* és *Bereggel*, még pedig a Tiszán innen és túl levő részeikkel, hasonlókép régi határaik és tartozékaikkal, és *Szatmár Erőssége*, ennek vármegyéjével, átengedtetik.

§. 1. Duo autem illa oppida *Keresztúr* et *Tarczal*, cum sint oppignorata *Sigismundo Rákóczy*, et *Sebastiano Tüköly*; assentit Sua Caesarea, Regiaque Maiestas, ut illa per Dominum *Bochkayum* redimantur, et ad *Castrum Tokaj*, more antiquo teneantur, et possideantur.

§. 2. *Decimae* vero *Agrienses*, ultra Tybiscum, et aliae omnes similiter ultra Tybiscum; maneant ipsi Domino *Bochkay*; intra Tybiscum autem, ad rationem Suae Maiestatis Caesariae Regiae colligantur.

§. 3. Atque haec quidem Domino *Bochkay iure haereditario* habenda conceduntur: Si tamen in linea eius masculina, ex propriis lumbis, et toro legitimo procreati, et descendentes non essent; extunc eo facto omnia illi concessa in legitimum Regem Hungariae, et per consequens ad *Coronam Regni devoluantur*: Ita quod nulli suorum consanguineorum, vel affinium, eorumque haeredum, aliquid Iurisdictionis, neque ad Principatum, neque ad Ditiones, et Comitatus ipsi Domino *Bochkay* concessos, ullo unquam tempore sint praetensuri.

§. 4. Quodsi vero filiam relinqueret; filia *iure quartalatio*, iuxta Regni constitutionem, contenta esse debeat; aut requiescere in eo, quo Sua Maiestas cum ipso Domino *Bochkay* convenerit.

§. 5. *Oppidum Liszka*, cum pertineat ex antiqua

1. §. Azon két mezőváros pedig, u. m. *Keresztúr* és *Tarcal*, minthogy *Rákóczy Zsigmond*nál és *Tököly Sebestyén*nél vannak zálogban; bele egyezik Ő Cs. és Kir. Felsége, hogy *Bochkay Úr* által visszaváltassanak, és *Tokaj Várához* a régi módon tartozzanak, és bírassanak.

2. §. Az *Egri Tizedek* pedig, a Tiszán túl, és minden mások szinte a Tiszán túl, maradjanak *Bochkay Úrnál*: a Tiszán innen pedig Ő Cs. Kir. Felsége részére szedessenek.

3. §. Ezek pediglen *Bochkay Úrnak örökösödési joggal* birtokába bocsáttatnak: Ha mindazonáltal fiágon, saját véréből és törvényes házasságból származott maradéka nem volna; akkor az itt Neki engedményezettek, önkényt Magyarország törvényes Királyára, és következésképen az *Ország Koronájára szálljanak*: Úgy, hogy senki vérrokonai, vagy süvei, s ezek örökösei közül a *Bochkay Úrnak* engedményezett Fejdelemségre, Tartományokra és Vármegekre, soha semminemű Hatóságot ne követelhessen.

4. §. Hogyha pedig leánygyermeke maradna; ez, az Ország Rendeletéhez képest, a *leányi negyeddel* elégedjék meg; vagy megnyugodjék abban, amiben Ő Felsége magával *Bochkay Úrral* megegyezendik.

5. §. *Liszka mezővárosa*, minthogy régi alapít-

fundatione ad *Praeposituram Scepusiensem*; conceditur quidem et illud ipsi Domino *Bochkay*, quousque cum eodem aliter conveniet, et concordabit.

§. 6. *Gubernatio Cassoviae* et reliquarum Partium Regni Hungariae superiorum; pro Hungaris fiat, prout in Articulo Generali conclusum est.

§. 7. *De Capituli vero Agriensis Intertentione*, Sua Caesarea, Regiaque Maiestas, et Regnicolae, in futura Regni Diaeta, de securo et opportuno loco providebunt; si *Cassoviae* non poterit esse.

§. 8. *Ratione tituli*; conceditur ei, is, quem *Sigismundus Báthori* habuit; ut nimirum se *Principem Imperii et Transylvaniae, Siculorum Comitem, et Partium Regni Hungariae Dominum* nominare possit: Insignia vero similiter Transylvaniae gerat, quae *Sigismundus Báthori* habuit; praeter *Gentilitia*, et alia eius *Adventitia*.

§. 9. *Introductio* autem in Provinciam, et Partes sibi a Sua Maiestate concessas, fiat per Commissarios Suae Maiestatis, quam primum omnia ab ipso Domino *Bochkay*, et sibi adhaerentibus fuerint ratificata.

§. 10. Vbi etiam *relaxatio fiet iuramenti* Transylvanorum; ratione fidelitatis, Suae Maiestati praestitae.

§. 11. Pollicetur quoque idem Dominus *Boch-*

vány szerint a *Szepesi Prépostságot* illeti; megadatik ugyan az is *Bochkay Úrnak*, míg t. i. az vele más-kép egyezkedvén, megegyesülend.

6. §. *Kassa és Magyarország többi felső Részének kormányzása* a Magyarok részére folyjon; miképen az a *Közönséges Cikkelyben* végeztetett.

7. §. *Az Egri Káptalan Eltartásáról* pedig, Ő Cs. és Kir. Felsége s az Országlakók, a legközelebbi Országgyűlésen fognak biztos és alkalmas helyéről gondoskodni, ha *Kassán* nem lehetne.

8. §. A *Címzetet* illetőleg; az engedményeztetik neki, melyet *Báthori Zsigmond* birt; Hogy t. i. magát a *Romai Sz. Birodalom és Erdély fejedelmének, a Székelyek Ispánjának, s Magyarország Részai Urának* nevezhesse; s hasonlóképen Erdély címerét viselhesse, melyet *Báthori Zsigmond* viselt; *Nemzetségi és más Szerzeményi Címerei* mellett.

9. §. *Beiktattatása* pedig Tartományába s az Ő Felsége által engedményezett Részekbe, Ő Felsége Biztosai által történjék, mihelyest mindenek maga *Bochkay Úr* és Követői által helyben lesznek hagyva.

§. 10. Amikor azon *eskü alól is feloldozások* leszen az Erdélyieknek, melylyel magokat Ő Felsége hűségére kötelezték.

11. §. Hasonlóképen igéri *Bochkay Úr*, hogy

kay; se curam habiturum, ut ipsi in viam rectam et antiquam deducantur.

§. 12. Sicut etiam *Nuntios a Comitatibus illis*, qui ad Hungariam pertinent; *ad Generales Diaetas in Hungaria* celebrandas mittet, et expediet.

§. 13. Conclusum quoque est; quod Domini Magnates, et Nobiles, ab utraque parte, tam a Suae Maiestatis, quam ipsius Domini *Bochkay*; omnia bona sua, et iura sua possessionaria, tam intra quam extra *Tybiscum libere possideant*, eaque suis prioribus Dominis, et possessoribus restituantur.

§. 14. Similiter *Civitas Szakolczensis*, alia item Castra: *Sassin, Holich, Berencs*, et quaevis alia ad Hungariam pertinentia, *prioribus possessoribus restituantur*.

§. 15. Et quilibet coram legitimis Comitatum Comitibus, et Iudicibus Nobilium, iura sua prosequi possit, et valeat: Similiter etiam in Octavis.

§. 16. Item; quodsi Malefactores, *Officiales*, et *Factores* Suae Maiestatis, vel aliquorum Regnicolarum *damna*, aut *maleficia* perpetrantes, in Transylvaniam, vel partes sibi adiunctas transfugerint; ex tunc tales tam ad Requisitionem Suae Maiestatis, quam quorumvis Regnicolarum querelas, ibidem quamprimum iuri sistantur, atque hi de damnis illatis iuxta Decreta Regni puniantur. Idem etiam ex parte S. Caesareae, Regiaeque Maiestatis fiet.

gondja leszen, miszerint ők az egyenes és régi útra visszavezettenessenek.

12. §. Valaminthogy Követeket is meg fog bizni és küldeni a Magyarország Közgyűléseire azon Vármegyékből, melyek Magyarországhoz tartoznak.

13. §. Szinte végeztetett, hogy a Nagy Urak és Nemesek, mindkét felől, úgy Ő Felsége mint *Boch-kay* Úréról, minden jószágaikat és birtokjogaikat, a Tiszán innen is túl is, *szabadon* bírassák; és azok elébbi uraiknak és birtokosaiknak visszaadassanak.

14. §. Hasonlóképen *Szokolca Városa*, s a más várak: *Sasvár, Holics, Berencs*, s a többiek, mik Magyarországhoz tartoznak, *elébbeni birtokosaiknak adassanak vissza*.

15. §. És kiki a Vármegyék törvényes Főispánjai és Szolgabírái előtt kereshesse jogait: Hasonlóképen a Nyolcados törvényszékek előtt.

16. §. Úgy szinte: ha *Gonosztevők*, Ő Fel. vagy más Országlakók Tisztviselői és Sáfaraí, károkat és gonoszságokat elkövetők, Erdélybe vagy a hozzá kapcsolt Részekbe átszöknének; akkor az olyak, akár Ő Felsége megkeresésére, akár bármely Rendek panaszára, ugyanott mielőbb törvény elibe állitassanak, s a tett károkért az Ország Végzeményei szerint büntettenessenek. Ugyanaz fog Ő Szents. Cs. és Kir. Felsége részéről is történni.

§. 17. Statutum est etiam; quod statim conclusa, et confirmata conclusione huius pacis, omnia executioni demandentur: Et ut supra memorata universa *Castra, Fortalitia, Civitates, Oppida, Pagi*, et aliae quaevis *Ditiones* (exceptis illis, quae vigore praesentis Reconciliationis *Domino Bochkayo* conceduntur) in manus eiusdem Suae Maiestatis, et Regnicolarum, priorumque Dominorum, et Possessorum omnia cedantur, et resignentur: Dempstis *donationibus*, et *bonis impignoratis*, de quibus in articulo 14. Regnicolarum superius conclusum est.

§. 18. Quod vero fideles Suae Maiestatis, nempe *Balthasarum Kornis*, et *Poncratium Sennyey*, et alios omnes Transylvanos concernit; qui ob fidelitatem et iuramentum suum Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestati praestitum, in Transylvania bona sua amiserunt; cum illi merito apud omnes, hoc facto suo laudem potius quam poenam aliquam mereantur; ipsisque *Domino Bochkay* adhaerentibus, omnia sua restituantur, et oblivio omnium praeteritorum fiat; sua Serenitas adhuc benigne insistit, et requirit, ut hi quoque fideles Suae Maiestatis idem ius sentiant, et experiantur, et ut illis bona ipsorum restituantur; atque ea per ipsos, aut per alios possidere, aut vero illis eodem pretio competenti divendere, ac alienare liceat.

17. §. Rendeltetett az is : hogy mindjárt e béke megkötése és a megkötöttnek megerősítése után, mindenek végre hajtassanak : És hogy valamennyi feljebb említett *Váruk, Erösségek, Városok, Mezővárosok, Faluk* és minden másnemű *Birtokok* (kivéven azokat, melyek a jelenvaló Kibékülésnél fogva *Bochkay Úrnak* engedményeztetnek) azon *Ő Felsége* és az Országlakók, s az előbbi Urak és Birtokosok kezeibe egyetemenleg engedtessenek és általadassanak. Ide nem értve az *adományzásokat és az elzálogosított jószágokat*, melyekről az Országlakók 14. Cikkében feljebb végeztetett.

18. §. A mi pedig *Ő Felsége* híveit illeti, úgy-mint *Kornis Boldizsárt és Sennyey Pongrácot*, s minden más Erdélyieket, kik hűségök s az *Ő Szens. Cs. és Kir. Felségének* tett eskü miatt Erdélyben jószágait elvesztették : *minekutána azok, e cselekvésök által mindeneknél méltán dicséretet inkább, mint valamely büntetést érdemelnek ; s a Bochkay Úr követőinek mindenök visszaadatik, s a múlt dolgok feledékbe bocsáttatnak : Ő Fensége* kegyesen sürgeti és megkeresi, hogy *Ő Felsége* ezen hívei is ugyanazon igazságot érezzék és tapasztalják, és hogy jószágaik visszaadassanak ; és azokat magok vagy mások által bírniok, vagy illendő áron eladniok és elidegeníteniök szabadjon.

§. 19. Ultra haec vero ; *Dominus Bochkay, Coronam sibi a Vezirio donatam*, in derogamen Regis et Regni Hungariae , et Coronae eiusdem antiquae ; se non accepisse asserit.

§. 20. Denique etiam conclusum est ; quod debita, quae Sacrae Caesareae, Regiaeque Maiestatis Commissarii, ad necessitates Suae Maiestatis a Transylvanis levassent ; Sua Caesarea, Regiaque Maiestas curet exsolui, vel ex quaestu illorum, ex tricesimis successive defalcari permittet.

§. 21. Quibus omnibus ita transactis, et compositis, superest ; ut omnes, qui *Domino Bochkay* adhaeserunt, fide, quam illi dederunt, renunciata, rursum in gratiam et fidelitatem Suae Sacrae Regiae Maiestatis, tanquam legitimi ipsorum Regis redeant, et recipiantur. Et amodo imposterum ipsi, et successores illorum, nullo unquam tempore a fidelitate Suae Caesareae Regiaeque Maiestatis, eiusdemque Successorum legitimorum Regum Hungariae (*salvis iuribus et libertatibus Regni permanentibus*) desciscant.

§. 22. Quod ut commodius fiat, perpetuaque firmitate roboretur ; atque ipsi Hungari *Domino Bochkay* adhaerentes, assecurato, quieto, et tranquillo superinde sint animo : Nos ex plenipotencia Nobis a Sacra Caesarea, Regiaque Maiestate concessa, omnibus et singulis, qui hoc modo Suae Sacrae Caesareae

19. §. Ezeken kívül pedig: *Bochkay Úr* kijelenti, hogy a *Vezér által neki ajándékozott koronát*, nem Magyarország Királya s az Ország s ennek régi Koronája kisebbségére fogadta el.

20. §. Végre az is elhatároztatott, hogy azon kölesönöket, melyeket Ő Szents. Cs. és Királyi Felsége Biztosai, Ő Felsége szükségeire Erdélyiektől felvettek; Ő Cs. és Kir. Felsége fizettesse ki, vagy engedje, hogy kereskedésök vagy harmincadaikba betudva lassanként törlesztethessenek.

21. §. Mind ezek így végeztetvén és elintéztetvén, fennvan, hogy mindazok, kik *Bochkay Úrhoz* csatlakoztak, a neki adott hitről lemondván, ismét Ő Szents. Királyi Felsége mint törvényes Királyuk kegyébe és hűségéhez visszatérjenek és visszavéteszenek. És ettől fogva, jövőendőben, sem magok, sem utódaik, soha, Ő Cs. és Kir. Felsége és Utódai, Magyarország törvényes Királyai, hűségétől (*az Ország jogai és szabadságai épsége mellett*) el ne hajoljanak.

22. §. Ami hogy annál alkalmasban történjék, s örökké maradandó erősséggel megszilárdittassék; s magok a *Bochkay Urat* követő Magyarok biztosított, nyugodalmas és csendes lélekkel lehessenek: Mi a nekünk Ő Szentséges Cs. és Királyi Felségétől megadott Teljhatalomnál fogva mindnyájo-

Regiaeque Maiestati reconciliati fuerint; *oblivionem omnium* eorum, quae a 15. die Octobris Anni 1604. usque modo hinc inde gesta, commissaque fuerunt, benigne concedimus: Ita, quod omnes *caedes, rapinae, spolia Castrorum, interceptiones Civitatum, Oppidorum, Possessionum et Villarum occupationes*, generaliter vero universae violentiae sub hoc tempore factae, et patratae, nulli hominum cuiusvis status, conditionis, ordinis, ac praeeminentiae (demptis superius exceptis) imputentur; sed de *plano et simplici obliterentur*, et nullo unquam tempore, quovis exquisito modo, et colore, neque Maiestas Caesareo Regia, ac Successores sui, legitimi Reges Hungariae; vel ipsi damnificati Regnicolae ad invicem, palam, vel occulte, in, vel extra iudicium, per se, vel per alios, possint propterea vel impediri, vel aliququaliter aggravari.

§. 23. Quinimo hi omnes et universi, super suis factis, intra praefatum tempus commissis, a quibusvis actoribus, causidicis, litigantibus, tam intra quam extra iudicium, liberi, penitusque absoluti sint, et habeantur: Nec eos, quivis Iudex Ordinarius iudicare valeat, aut praesumat, quovis modo: Praeterquam *Servitores* Suae Maiestatis Caesareae, aliorumque Dominorum, et Nobilium, *ad dandas rationes obligatos*; qui hinc excepti, ad dandas rationes omnino adstrin-

kat, összesen és egyenként, kik eképen Ő Szents. Cs. és Kir. Felségével kibékülnek ; *mindazoknak feledségét* kegyesen megadjuk, mik 1604. october 15. napjától mostanáig itt-ott viseltettek s elkövetettek : *Úgy, hogy bármely ölések, rablások, Várak prédálásai, Városok és Mezővárosok ostromlásai, Faluk és Majorok elfoglalása, általában pedig bármely erőszaktételek, mik ez időben történtek és véghez vitettek, senkinek, akármilyen állású, állapotú, rendű és rangú legyen (a fennkivetteket ide nem értve), be ne tudassanak ; desőt világosan és egyszerűen elfeledtesenek, és soha semmi időben, semmi kikeresett módon és szín alatt ; se Ő Cs. Kir. Felsége és Utódai, Magyarország törvényes Királyai, se a kártvallott Országlakók, egymást, nyíltan vagy titokban, törvényen belül vagy kívül, magok vagy mások által, ezek miatt gátolhassák, vagy bármiképen terhelhesse.*

23. §. Ellenkezésképen mind ezek, és valamenynyiek, a mondott idő alatt elkövetett cselekvéseik után, mindennemű perbe-idézők, ügyvédek, perlőktől, törvényen belül és kívül, szabadok és teljesen felmentettek legyenek, és ilyeknek tartassanak : Se őket bármely Rendes Bíró bármiképen elítélni ne bírja s ne merészelje : Kivevén Ő Cs. Felsége és más Urak és Nemések Tiszteit, *kik számadásra kötelezettek ; s kik itt kivétetvén, számadásra igen is fognak*

gentur. Quod si compertum fuerit, eiusmodi proventus tam Suae Maiestatis Caesareae, quam Regnicolarum, armis, aut violenter ab illis ablatos fuisse; in eo casu, ad talium proventuum restitutionem non tenentur.

§. 24. Si qui etiam ex praedictis *Domino Bochkayo* adhaerentibus Hungaris, quaevis Castra, Fortalitia, aut munitiones, sponte, vel invite manibus Hungarorum tradidissent; aut assumpto sibi exterorum, *Turcarum et Tartarorum auxilio*, Suae Caesareae Regiae Maiestati, aut Hungaris, vel etiam vicinis Provinciis damna intulissent; nec non liberas Civitates, Fodinas, Oppida, Villas, Possessiones, Taxas, Census, et Proventus, quovis nominis vocabulo nuncupatos percepissent, et pro se usurpassent; sint, sicut supradicti, absoluti: Ita tamen; ut de caetero ab omnibus huiusmodi penitus abstineatur.

§. 25. Ad cuius uberiores effectum consequendum denique conclusum est; quod omnes Hungari, qui *Domino Bochkayo* adhaeserunt, post omnium hic factam conclusionem, et confirmationem, ipsius iuramento, nexui, ac vinculo quam primum, et cum effectum renuncient, ab eo recedant, et liberentur: ipse vero *Dominus Bochkay*, nullo unquam tempore, eos sibi

szoríttatni. Ha úgy találtatnék, hogy eféle jövedelmei, akár Ő Cs. Felségének, akár az Országlakóknak, fegyverrel vagy erőszakkal elvették tőlök; azon esetben ilyen jövedelmek visszapótlásával nem tartoznak.

24. §. S ha a *Bochkay Urat* követő Magyarok közül némelyek, bármely várakat, erősségeket vagy erődítményeket, önkényt vagy kényszerítve a Magyaroknak átadtak; vagy külsők, úgymint *Törökök* és *Tatárok* segedelmével, Ő Cs. Kir. Felségének, vagy a Magyaroknak, vagy a szomszéd Tartományoknak is, károkat tettek; hasonlóképen ha szabad Városokat, Bányákat, Mezővárosokat, Falukat, Majorokat, Taksákat, Haszonbéreket és Jövedelmeket, bármely nevezetűeket, elfoglaltak és magoknak tartottak volna; legyenek azok is, mint a fenn-nevezettek, felmentve: Úgy mindazonáltal, hogy ezentúl minden eféléktől végkép tartózkodjanak.

25. §. Mind ennek bővebb sikere tekintetéből végre elhatározott; hogy minden Magyarok, kik *Bochkay Urat* követték, mind ezeknek elvégzése és megerősítése után, a neki tett esküről, összefüggésről és kötelekről, mielőbb és valósággal, lemondjanak, tőle eltérjenek, és elszabadúlnak: Maga pedig *Bochkay Úr*, soha és semmi időben, őket magá-

obnoxios habeat: Quinimo eosdem etiam ab eodem iuramento sibi praestito eo facto liberos faciat, et pronunciet.

§. 26. Vt vero haec omnia maiore robore firmentur; omnisque *scrupulus diffidentiae* ex cordibus *Domino Bochkay* adhaerentium radicitus evellatur; atque hic Tractatus et Conciliatio stabilior sit; Sua Sacra Caesarea Regia Maiestas, *diplomate* suo superinde *confecto*, et *emanato* firmiter promittet; et penes eandem, Regnum quoque *Boemiae*, *Archi-Ducatus Austriae*, *Marchionatus Moraviae*, *Ducatus Silesiae*, et *Serenissimus Dux Ferdinandus cum Ducatu Styriae* assecurabunt: Quod Sua Sacra, Caesarea, Regiaque Maiestas, hanc reconciliationem cum Hungaris factam, inviolabiliter in omni sua parte observabit, et vicina quoque Regna, ac Provinciae nihil, quod vicinitatis ius possit laedere, attentabunt.

§. 27. Sicut etiam vicissim Regni Hungariae Regnicolae, et ad illud pertinentes Provinciae, et Comitatus Suae Caesareae Regiae Maiestati, et Successoribus eius, legitimis Regibus Hungariae, ad perpetuam fidem, et observantiam sese obligabunt, per publicas Regni Constitutiones: Neque (*salvis semper iuribus, et libertatibus Regni permanentibus*) unquam defectionem, rebellionem, insurrectionem, publicae pacis perturbationem, vicinarum Provinciarum invasionem,

hoz kötelezetteknek ne tartsa : Desőt őket adott hitők alól felmentse és felmentetteknek kijelentse.

26. §. Hogy pedig mindezek nagyobb szilárd-sággal megerősítsenek ; s minden *magva a bizò-dalmatlanságnak a Bochkay Urat* követők szivéből gyökeresen kivétssek ; s e Békealku és Kiengesztelődés állandóbb legyen ; Ő Szents. Cs. Kir. Felsége, *e felett szerkesztendő és kiadandó oklevelével* erősen megigérni, s Mellette *Csehország, az Ausztriai Főhercegség, a Morva Örgrófság, a Sziléziai Hercegség és Fenséges Ferdinánd Herceg a Stiriai Hercegséggel együtt,* biztosítékot fog nyújtani : Hogy Ő Szents. Cs. és Kir. Felsége *e Kibékülést a Magyarokkal,* minden részeiben sérthetetlenül megtartandja, s a szomszéd Országok és Tartományok semmit, ami a szomszéd-ság jogát sérthetné, cselekedni nem fognak.

27. §. Valamint viszontag Magyarország Ren-dei, s az ahoz tartozó Tartományok, és Megyék, Ő Cs. Kir. Felségének és Utódainak, Magyarország törvényes Királyainak, magokat örök hűségre és engedelmességre kötelezik az Ország Köz Végzései szerint : *És soha (az Ország jogai és szabadságai sér-tetlenül maradván mindenkor) elszakadást, ellentál-lást, felkelést, a közbéke háborgatását, a szomszéd tar-tományokba beörést, azok pusztítását, belső és külső*

et populationem, internam et externam conspirationem, Turcarum, et Tartarorum, ac aliorum quoruncunque hostium in Regnum Hungariae et vicinas Provincias introductionem, privata conventicula contra Sacram Caesaream Regiam Maiestatem, contra bonum Regni, in aeternum molientur, vel quovis exquisito colore, et praetextu attentabunt.

§. 28. Quinimo, quod secundum antiqua pacta et foedera, *bonam vicinitatem, et mutuum amorem, tam Hungari, quam vicinae Provinciae mutuo colent, et ultro, citroque commercium Christianorum liberum omnibus relinquent. Sicut etiam vicissim reciproce Hungari vicinis Provinciis de conservanda vicinitate, et quaequae ad eam necessaria esse videbuntur; suas quibüslibet literas peculiares assignabunt.*

§. 29. Et, si cum Turca pax honesta concludi non posset; ipsique Turcae conditionibus inhaerent, et talia proponerent, quae Regno Hungariae, vicinisque Provinciis damnosa, et periculosa essent; quod extunc coniunctis viribus, cum milite Sacrae Caesarum Maiestatis *contra eum, ut communem Christiani Nominis, et Patriae hostem, secundum Decreta, et Constitutiones Regni, pari alacritate, et promptitudine, absque ulla tergiversatione, ad contestandam eorum fidelitatem procedent.*

összeesküvést, a Törökök és Tatárok, vagy bármely más ellenségeknek Magyarországra s a szomszéd tartományokba behívását, Ő Szents. Cs. Királyi Felsége s a Kőzjő elleni magán összejöreteleket nem eszközlendeknek, vagy bármely szín és ürügy alatt nem kísértendeknek meg.

28. §. Desőt, hogy a régi egyezmények és kötések szerint, mind a Magyarok, mind a szomszéd Tartományok, egymás közt jó szomszédságot, és kölcsönös szeretetet fognak táplálni, s innen és túl a Keresztyének közti szabad közlekedést mindeneknek fentartani. Valaminthogy viszont és kölcsönösen a Magyarok, a szomszéd Tartományoknak, a szomszédság megtartásáról, s mindenről, ami erre szükségesnek láttatni fog, külön leveleket fognak kiadni.

29. §. És ha a Törökkel tisztességes békét nem lehetne kötni; s magok a Törökök oly feltételeket sürgetnének, és ajánlanának, melyek Magyarországra s a szomszéd Tartományokra nézve károsak és veszedelmesek volnának; hogy akkor, egyesült erővel, Ő Szents. Cs. Felsége hadaival, ellene, mint a Keresztyén Név s a Haza közönséges ellensége ellen, az Ország Végzeményei és Rendeletei szerint, sérénységgel és készséggel, minden szabadkozás nélkül, hűségök bebizonyítására, el fognak járni.

§. 30. Quodsi vero secus fieret; contrarium facientes, eo ipso notam perpetuae infidelitatis incurrent.

§. 31. Acta, et conclusa sunt haec, Viennae Austriae 23. mensis Junii Anno 1606.

MATHIAS m. p.

Paulus Sixtus *Trautson* m. p. Carolus a *Lichtenstein* m. p. Stephanus *Iliesházy* m. p. Ernestus a *Molart* m. p. S. C. *Breiner* m. p. Thomas *Vizkelethy* m. p. Thomas *Erdeody* Comes perpetuus Montis Claudi. Georgius *Thurzo* Comes perpetuus de Arva m. p. Andreas *Ostrosith* m. p. Sigismundus *Forgacz* de Gimes m. p. U. a *Kremberg* m. p. Paulus *Apponi* m. p.

30. §. Ha pedig különben cselekednének: az ellenkezőkép cselekvők ez által *hűtelenség bűnébe* esnek.

31. §. Így történt és végeztettek ezek *Bécsben, Ausztriában*, június hónap 23-dik napján 1606.

MÁTYÁS, s. k.

Trautson Pál Sixtus, s. k. *Lichtenstein* Károly s. k. *Illyésházy* István s. k. *Molart* Ernő s. k. *Preiner* Szigfrid Kristóf s. k. *Vizkelethy* Tamás s. k. *Erdődy* Tamás, Monoszló örökös Grófja s. k. *Thurzó* György Árva örökös Grófja s. k. *Ostrosith* András s. k. *Ghimesi Forgách* Zsigmond, s. k. *Krembergh* Ulrik s. k. *Apponyi* Pál s. k.

V.

II. MÁTYÁS KIRÁLY VALLÁSÜGYI
TÖRVÉNYE.

(Mathiae II. Regis Decr. I. ante Coron. Art. 1. 1608).

Quantum itaque *ad primum* Constitutionis Vienne-
nsis *Articulum* attinet; deliberatum est per Status
et Ordines Inclyti Regni Hungariae:

§. 1. Vt *Religionis exercitium*, tam Baronibus,
Magnatibus, Nobilibus, quam etiam Liberis Civitati-
bus, ac universis Statibus, et Ordinibus Regni, in
suis et Fiscis bonis; item in Confiniis quoque Regni
Hungariae, militibus Hungaris, sua cuiusque Religio,
et Confessio: Nec non Oppidis, et Villis eam sponte
ac libere acceptare volentibus, *ubique liberum relin-*

V.

II. MÁTYÁS KIRÁLY VALLÁSÜGYI
TÖRVÉNYE.

(I. Törvénykönyve Koronázás előtti 1. Cikke 1608.)

Ami tehát a *Bécsi Végzemény első cikkét* illeti; Tekintetes Magyarország Karai és Rendei által határozottatott:

1. §. Hogy a *Vallás gyakorlata*, mind a Bároknak, Országnagyoknak, Nemeseknek, mind szinte a Szabad Városoknak, és valamennyi Országos Karok és Rendeknek, a magok és a Fiskus jószágain; hasonlóképen Magyarország Végheleiben is a Magyar katonáknak, mindeniknek saját Hite és Vallása: Nem különben a Mezővárosok és Faluknak,

quatur : Nec quisquam omnium in libero eiusdem usu,
ac exercitio, a quoquam impediatur.

§. 2. Quinimo ad praecavenda inter Status et
Ordines aliqua odia, et dissensiones; ut quaelibet Re-
ligio, suae Professionis *Superiores*, seu *Superinten-*
dentes habeat, statutum est.

melyek ezt önkényt és szabadon el akarják fogadni, *mindenütt szabad legyen*: És nehogy senki, annak szabad élvezetében és gyakorlatában, bárki által is akadályoztassék.

2. §. Desőt, a Karok és Rendek közt támadható gyűlölség és meghasonlások megelőzésére, hogy mindenik Vallás, a maga hitén való Elöljárókkal, vagyis Superintendensekkel bírjon, elhatározott.

VI.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS SZERKE-
ZETÉRŐL.

(Mathiae II. Regis Decreti I. Articulorum post Coronationem
primus, 1608).

*Quinam Status, et Ordines dicantur? Et qui
locum, et vota in publicis Diaetis habere debeant, recen-
sentur.*

Quoniam ex pluritate Personarum, per Suam
Maiestatem Regiam, ad Generalem Regni Diaetam
convocatarum, *nonnullae aliquando inaequalitates*
emergere consueverunt:

§. 1. Ideirco ad abolendos quosque defectus, et
difficultates, quae sub nomine Statuum et Ordinum
Regni nonnunquam irrepserunt, visum est Regnicolis
concludere; quinam sub nomine Statuum et Ordinum
Regni intelligi; quive per Suam Maiestatem Regiam,
ad publica Regni Comitia, *per Suae Maiestatis Regu-*

VI. AZ ORSZÁGGYŰLÉS SZERKE- ZETÉRŐL.

(II. Mátyás Király I. Törvénykönyve Koronázás utáni részé-
nek I. Cikke, 1608).

Kik neveztessenek Karok és Rendeknek? És kiknek legyen helyök és szavazatok az Országgyűlésén, eléadatik.

Minekutána a Személyek sokaságában, melyek Ő Királyi Felsége által az Ország Közönséges Gyűlésére meghivatnak, olykor némely hasonlatlanságok származnak :

1. §. Azért is, minden hibák és nehézségek eltörlése okáért, melyek a Karok és Rendek nevezete alatt olykor becsúsztak, az Országlakók meg kívánták határozni, kik értessenek az Ország Karai és Rendei neve alatt; és kiknek kelljen Ő Kir. Felsége által az Ország Köz Gyűlésére Ő Felsége Ki-

les vocari, et vota sua in publica Regni Diaeta habere debeant.

§. 2. Cum itaque Regni Hungariae Status, et Ordines *ex quatuor conditionis Regnicolis*, nempe Praelatis, Baronibus, seu Magnatibus, Nobilibus, et Liberis Civitatibus constant:

§. 3. Ideo Regnicolae sub praesenti Generali Diaeta decernunt; ne Sua Maiestas Regia, praeter hos Ordines, quempiam in Generalem Regni Diaetam, *per Regales suas literas* advocari faciat.

§. 4. Praelatorum autem Statum hunc esse volunt: Vt quicumque *Episcoporum*, Capitulum suum, cum Praeposito suo, sub sua Iurisdictione Episcopali, aut loca Residentiae sua habuerit; ex tunc idem Episcopus in Conventu Dominorum Praelatorum et Baronum, pro sua persona propria, locum et vocem habeat: Nomine autem Capituli, Praepositus una cum Capitulo inter Regnicolas, pari ratione unam, et coniunctam vocem habeat.

§. 5. Demum *Praepositi*, qui nulli immediate Episcopatui subiacent, sed absoluta suae Praepositurae annexa habent Capitula, et Conventus; ii etiam a suis Capitulis, et Conventibus non disiungantur, sed pariter unice coniunctam vocem habeant.

rályi Levelei által meghívatni, és az Országgyűlésén szavazattal birniok.

2. §. Minthogy tehát Magyarország Karai és Rendei, *négy rendbeli Országglakókból*, tudniillik a Főpapokból, Bárókból vagyis Országnagyokból, Nemesekből, és Szabad Városokból állanak :

3. §. Annakokáért az Országglakók a jelenvaló Közönséges Országgyűlésén elhatározzák : ne hívasson meg Ő Kir. Felsége, ezen Rendeken kívül, bárkit az Ország Köz Gyűlésére *Királyi Meghívó Levelei* által.

4. §. A Főpapok Karát pediglen így határozzák meg : Hogy minden *Püspök*, kinek Püspöki Hatósága alatt Káptalanja, ennek Prépostjával, vagy ki székhelye birtokában van ; ugyanazon Püspök a Főpap és Báró Urak Gyűlésében, saját személyére, üléssel és szavazattal éljen : A Káptalan nevében pedig a Prépost, Káptalanával együtt az Országglakók közt, ugyanazon módon, egy és összekapcsolt szavazattal birjon.

5. §. Végre a *Prépostok*, kik semmi Püspökségnek nincsenek közvetlenül alárendelve, hanem Prépostságokhoz kapcsolt önálló Káptalanaik és Conventjeik vannak ; azok is Káptalanaik és Conventjeiktől el ne szakasztassanak, hanem hasonló módon csak összekapcsolt szavazatot birjanak.

§. 6. Denique, si qui Praepositorum, et Abbatum Infulatorum, et Privilegiatorum essent, qui sua Iura possessionaria Praepositarum et Abbatiarum in Regno habuerint, iisque potirentur; ii quoque sub nomine Statuum et Ordinum Regni comprehensi, vocem suam inter Regnicolas, iuxta Constitutiones Viennenses habeant.

§. 7. Sic *Generali* quoque *Ordinis Divi Pauli primi Eremitae*, una vox conceditur.

§. 8. Quantum ad *Ordinem Magnatum*, statutum est; ut universi Barones et Magnates, in Generalibus Diaetis praesentes, in Coetu et Conventu Praelatorum, Baronum et Magnatum, suum locum et sua vota habeant.

§. 9. *Absentium* vero *nunciis*, inter Regnicolas locus et dignitas, ac vota ipsorum (more antiquitus consueto) post Comitatum Nuncios, et Capitula, eisdem tribuantur.

§. 10. *Liberas Civitates* (quae iuxta *Vladislai Regis Decret. 7. Art. 3.* ordine recensentur) quod concernit; ut eae quoque, in suis privilegiis et numero Statuum et Ordinum conserventur, dignum iudicant Regnicolae, quarum Nuncii ut inter Regnicolas, locum et vota habeant, dignum quoque censent Regnicolae.

6. §. Végre, ha *Süveges Prépostok és Apátok* és Kiváltságosak volnának, kiknek Prépostsági és Apátsági Birtokjogaik az Országban volnának, s azokat birtokolnák; azok is, a Karok és Rendek sorába tartozva, szavazatjokkal az Országlakók közt éljenek, a Bécsi Végzemények szerint;

7. §. Így az első remete *Sz. Pál Rende főnökének* is egy szavazat engedményeztetik.

8. §. Az *Országnagyok Rendére* nézve, rendeltetett; hogy valamennyi Bárók és Országnagyok, az Ország Köz Gyűlésén jelenlévők, a Főpapak, Bárók és Országnagyok Egyesületében és Gyülekezetében bírnak helylyel és szavazattal.

9. §. A *Jelen-nem-Lévők Követeinek* pedig az Országlakók közt legyen helyök és rangjok, és szavazataik (ösi szokás szerint) a Vármegyék Követei és Káptalanok után engedtesse nekik.

10. §. Ami pedig a *Szabad Városokat* illeti (melyek *Ulászló Király 7. Törvénykönyve 3. Cikke* szerint elősoroltatnak); hogy azok is, kiváltságaikban s a Karok és Rendek számában megtartassanak, igazságosnak ítélik az Országlakók, miszerint Követeik, az Országlakók közt helylyel és szavazattal bírnak; méltónak tartják az Országlakók azt is.

§. 11. Reliquarum Civitatum Liberarum, quae ibi comprehensae non essent, status reiiicitur ad emendationem Decretorum.

§. 12. Praeter hos itaque Status et Ordines, ne Sua Maiestas Regia (demptis illis, qui publicis Regni Officiis funguntur; utpote Consiliarii Nobiles, Iudices Regni Ordinarii, eorum Vices-gerentes, Proto-Notarii, et Iurati Assessores Tabulae Suae Maiestatis Regiae) ad Comitia Generalia adhibeat; eorumque vota, iuxta antiquum usum et sessionem admittantur; decretum est.

11. §. A többi Szabad Városok állapota, melyek ott be nem foglaltattak, a Végzemények igazítására elhalasztassék.

12. §. Nehogy tehát ezen Karok és Rendeken kívül Ő Királyi Felsége (kivéven azokat, kik Országos köz Hivatalokat viselnek, úgymint a Nemes Tanácsosokat, az Ország Rendes Biráit, azoknak Helyetteseit, az Ítéző Mestereket és Ő Felsége Királyi Táblájának eskütt Közbiráit) másokat az Ország Köz Gyűlésére alkalmazzon; és szavazataik, a régi szokás és tiléseik szerint helyt leljenek, végeztetett.

VII.

AZ IDEGENEKNEK AZ ORSZÁG KORMÁNYÁBÓL KIREKESZTÉSÉRŐL.

(Mathiae II. Regis Decreti I. Articulorum Ante Coron.
Decimus.)

Officium Cancellariatus, bene merita alicui personae conferatur : Et Maiestas Sua Regia, in Rebus Hungaricis, non nisi Hungarico etiam Consilio utatur : Neque Supplices, alios quam decet, Consiliarios, et Secretarios pro suis expeditionibus adeant.

Ad Nonum et Decimum : Vt omnis gubernatio, dignitasque Consilii Hungarici : *Cancellariae auctoritas*, per Suam Regiam Maiestatem de facto restauretur : Eaque ex Consilio Hungarico, idoneae personae conferatur ; nec non *omnia officia maiora, et minora*, etiam *Tricesimae*, earumque Praefecturae, tam in hoc Hungariae, quam aliis sibi annexis, Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae Regnis, per *nativos Hungaros*, Na-

VII.

AZ IDEGENEKNEK AZ ORSZÁG KORMÁNYÁBÓL KIREKESZTÉSÉRŐL.

(II. Mátyás Kir. I. Törvénykönyvének Koronázás előtti 10. Cikke.)

A Cancellári Tiszt valamely érdemeket szerzett személynek adassék: És Ő Kir. Felsége, Magyar Ügyekben egyedül Magyar Tanácssal éljen; A Folyamodók is ne más Tanácsosokat és Titkárokat, mint kiket illet, keressenek meg kiadásaik végett.

A *Kilencedik és Tizedikre*: Hogy a Magyar Tanács egész kormányköre és méltósága: a *Cancellaria hatósága*, Ő Kir. Felsége által tetteleg visszaállíttassék, És az a Magyar Tanácsból, alkalmas személynek adassék; nem különben minden nagyobb és kisebb Hivatalok, a Harmincadok is s azok Igazgatóságai, mind ezen Magyarországon, mind a többi hozzá kapcsolt, Dalmát, Horvát, és Tót Országokban,

tionesque subiectas, et annexas, de caetero administrarentur, statutum est.

§. 1. Caveatque Sua Maiestas Regia sufficienter, praedictis Statibus, et Ordinibus Regni; ne externae Nationes deinceps, et alterius Nationis homines, in gubernationem Hungaricam, unquam sese ingerant :

§. 2. Neve in rebus Hungaricis, aliorum quam Hungarorum Consilio (ex omnibus Partibus Regni Hungariae, atque etiam Sclavoniae, ex Ordine quoque Nobilium, in praesenti adhuc Diaeta collecto, *iuxta Decr. 3. Vladislai Regis Artic. 7. et Ludovici 2. Artic. 39.*) absque Religionis discrimine, eadem Maiestas Sua utatur.

§. 3. Atque ideo statutum est; ut si quis Hungarorum, in negotiis suis Hungaricis, alterius Nationis Consiliarios et Secretarios, pro expeditione Sua adiret; eamque ab ipsis extraheret; eae de facto *invigrosae et invalidae* habeantur.

§. 4. Siquidem et aliae Nationes, et Provinciae suas, per indigenas, expeditiones facere consueverint.

született Magyarok, és az alája vetett, és hozzá kapcsol, Nemzetek által viseltessenek, rendeltetett.

1. §. És biztosítsa elegendőképen Ő Kir. Felsége a felebb említett Ország Karait és Rendeit, hogy ezentúl külső Nemzetek, és más Nemzetek emberei, magokat a magyar kormányzásba soha bé ne avassák :

2. §. És hogy Magyar ügyekben, ne mások mint Magyarok Tanácsával (mely az Ország, valamint Slavónia *) minden Részeiből, s a Nemesek Rendéből is, még a jelenvaló Országgyűlés alatt összeállítandó, *Ulászló kir. III. Törvényk. 7. és Lajos II. Törvénykönyve 39. cikke szerint*), Valláskülönbségre nem tekintve, éljen Ő Felsége.

3. §. És ezért rendeltetett, hogy, ha valamely Magyar, más Nemzetbeli Tanácsosokhoz vagy Titkárokhoz járulna ügye kiadása végett, s azt tőlök erőltetné ki, azok annál fogva már érvényteleneknek és erőtleneknek tekintessenek ;

4. §. Miután más Nemzetek és Tartományok is benszülttek által szokták kiadványaikat eszközölni.

*) Ma Horvátországnak neveztetik.

VIII.
A LINCI BÉKEKÖTÉS.

(Ferd. III. Regis Decreti II. Anni 1646. Art. 5.)

Diploma Regium Pacificationis, cum Illustrissimo Principe Transylvania; Domino Georgio Rákóczy, initae; publicis Regni Constitutionibus inseritur.

Quandoquidem Sua Maiestas Sacratissima, pro paterna Sua Clementia, nuper motas in hoc Regno internas dissensiones, placidis mediis componere, ac cum Illustrissimo Principe Transylvaniae Domino Georgio Rákóczy, et sibi adhaerentibus, medio certorum Commissariorum suorum, sub certis conditionibus pacem facere, clementer dignata fuerit; Diplomatique super eadem pace emanato, ut Status et Ordines Regni, assensum suum praeberent, ab iisdem benigne postulaverit; iisdem fideles Vniuersi Status et Ordines Regni, benignae Suae Maiestatis requisitioni humillime annuentes, idem Diploma Maiestatis

VIII.

A LINCI BÉKEKÖTÉS.

(III. Ferdinánd Kir. II. Törvénykönyvének 1646-ból 5. Cikke.)

A Nagyságos Erdélyi Fejedelemmel, Rákóczy György Úrral kötött Béke Királyi Oklevele az Ország Köz Végzeményeibe iktattatik.

Minekutána Ő Legszentségebb Felsége, Atyai Kegyelmeessége szerint, az ezen Országban nem rég gerjesztett belső meghasonlásokat szelíd eszközökkel elintézni, és Erdélynek Méltóságos Fejdelmével Rákóczy György Úrral, s a vele tartókkal, bizonyos Biztosai által, bizonyos feltételek alatt békét kötni, kegyelmesen méltóztaték; s hogy az Ország Karai és Rendei az ezen békekötésről kelt Oklevélhez beleegyezéseket adnák, tőlök kegyesen kíváná; ugyanazon hű egyetemes Ország Karai és Rendei, Ő Felsége kegyes megkeresésébe alázatosan beleegyezvén, Ő Legszents. Felsége azon *Oklevelét*, a jelenvaló Vég-

Suae Sacratissimae, praesentibus Constitutionibus inserendo (Contradictionibus Dominorum Cleri, et aliorum quorumvis Secularium Catholicorum non obstantibus, imo iisdem in perpetuum nullum Vigorem habentibus) acceptarunt, approbarunt et confirmarunt.

§. 1. Cuius quidem Diplomatis haec est series :

§. 2. „NOS FERDINANDVS III., Dei Gratia, Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, et Goritiae, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, Vniuersis:

§. 3. „Quod cum superioribus proxime elapsis temporibus, certi motus intestini et hostilitates, in Regno nostro Hungariae exortae fuissent, exindeque pax et tranquillitas, Regnique quies perturbata existisset; Nos, paterna et benigna affectione moti, eiusmodi suscitatos tumultus, *ut christiani sanguinis effusioni parceretur*, sublatisque in Regno quibusvis dissidiis, indigenae quiete et tranquillitate perfruerentur; placidioribus potius Transactionis mediis, quam armorum vi, sopitos et compositos esse cupientes; ad postulata, et praetensiones *Illustrissimi Georgii Rákóczy, Principis Transylvaniae*, quarundam Partium

zeményekbe beiktatva (mellőzvé az Urak, a Papság s minden más Katholikus Világiak Ellentmondásait, sőt azoknak örökké soha semmi Érvényök nem lévén) elfogadták, jóvá hagyták, és megerősítették.

1. §. Amely Oklevélnek sora így következik :

2. §. „MÍ Harmadik FERDINÁND, Isten kegyelméből Választott Felséges Romai Császár, és Német, Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót-Országok stb. Királya, Austria Főhercege, Burgundia, Brabant, Stájer, Karantán, Krajna Hercege, Morva Örgrófja, Habsburg, Tirol és Görc Grófja stb. Emlékezetül adjuk ezennel jelentvén Mindeneknek, kiket illet :

3. §. „Hogy miután az elébbi, legközelebb elmúlt időkben, bizonyos belső mozgalmak és ellenségeskedések támadtanak Magyarországunkban, s azok által a béke és csend, s az Ország nyugalma felzavartatott; Mi, atyai és kegyes indulattól rábiratva, az ily gerjesztett háborgásokat, *hogy a keresztén vér ontása megszűnjék*, s az Országban mindenmű meghasonlások eltávolíttassanak, a hazafiak nyugalomban és csendben élhessenek, inkább a megalkuvás szelidebb eszközeivel, mintsem fegyverek erejével, lecsendesíteni és leszállítani kívánva; *Méltóságos Rákóczy György Erdély Fejedelmének, Magyar-*

Regni Hungariae Domini, Siculorum Comititis, ac eidem *adhaerentium Hungarorum*, Nos clementer declavimus.

§. 4. „Quarum etiam benignarum concessionum nostrarum series (quemadmodum tam in *Tractatu Tyrnaviensi*, quam etiam ultimate, medio ablegati ad praefatum Principem Transylvaniae, fidelis nostri Egregii *Ioannis Törös*, alias Camerae nostrae Hungariae Consilarii, conventum est) sequitur in hunc modum.

§. 5. „Primo ; Quantum *ad negotium Religionis* attinet ; Art. 1. Anni 1608, ante Coronationem edito, et Diplomatum Regiorum Conditione 6. aliisque subsequentibus superinde Regni Statutis, in Vigore relictis ; diversisque hactenus impedimentis, et interpretationibus non obstantibus, declaratum et conclusum est : Quod omnes Status, et Ordines Regni, ipsaeque Liberae Civitates, nec non Oppida Privilegiata, et milites Hungarici in Confiniis Regni, liberum habeant ubique suae Religionis exercitium, cum libero Templorum, Campanarum et Sepulturae usu, nec quisquam in libero suae Religionis exercitio, a quoquam, quovis modo, aut quovis sub praetextu turbetur, et impediatur.

ország némely Részei Urának, Székelyek Ispánjának, s a vele tartó Magyaroknak kívánságai és követeléseire, Magunkat kegyelmesen elhatároztuk.

4. §. „Amely kegyes engedvényeink sora (miképen mind a *Nagyszombati Békealkuban*, mind szinte végül, a fennevezett Erdélyi Fejedelemhez Követül küldött hivünk, Nemzetes *Törös János*, különben Magyar Kamaránk Tanácsosa, által megalkuvánk) ily módon következik :

5. §. *Először* : Ami a *Vallás Ügyét* illeti ; érvényökben meghagyva az 1608. esztendőben hozott koronázás-előtti 1. Cikkelyt, s a Királyi Hitlevelek 6) Feltételét s más azután bekövetkezett Ország Rendeleteit ; s ellent nem állva az eddig felmerült különféle akadályok és magyarázgatások, kijelentetett és végeztetett : Hogy az Ország minden Karai és Rendei, és magok a Szabad Városok, nem kevesebbé a Kiváltságos Mezővárosok, s a Magyar katonák az Ország Végeiben, Vallásuk szabad gyakorlatával bírjanak, a Templomok, Harangok, és Temetkezés szabad használatával együtt, és senki, Vallása szabad gyakorlatában, bárkitől, bármely módon, vagy bármely ürrügy alatt ne háborgattassék, és ne gátoltassék.

§. 6. „Secundo; de non impediendis seu *turbandis Rusticis in sua Confessione*, declaratum et conclusum est: ut illi quoque *propter bonum pacis et tranquillitatem Regni*, sive sint Confiniarii, sive Oppidani, sive Villani, in quorumcunque Dominorum Terrestrium et Fisci Bonis, iuxta vigorem praescripti Articuli, et Conditionis, in Libero suae Religionis exercitio, ac usu modoque ut supra simili, a Sua Maiestate Regia, vel eiusdem Ministris, aut Dominis suis Terrestribus, quovis modo, aut quovis sub praetextu non turbentur, aut impendantur: Hactenus autem impediti, coacti et turbati, liberum Religionis ipsorum usum reassumere, exercere, et continuare permittantur, neque ad alias Religioni ipsorum contrarias ceremonias peragendas compellantur.

§. 7. „Tertio; Concordatum etiam est, inter Nos, ut imposterum, ab eorundem Oppidanorum, et Villanorum Parochiis, Ecclesiae Pastores, sive Concionatores, per quoscunque amoveri, et exturbari ne utiquam possint: Qui autem hactenus amoti fuissent; liceat ipsos reducere, vel alios loco ipsorum substituere.

§. 8. „Quarto; Quaestiones vero, circa *Gravamina*, negotium Religionis et occupationes Templo-

6. §. „*Másodszor* : a *Parasztoknak, Hitvallásukban nem akadályoztatására vagyis háborgattatására* nézve kijelentetett és végeztetett : Hogy azok is az *Ország békéje és csendessége tekintetéből*, akár Végbeliek legyenek, akár Mezővárosbeliek, akár Falusiak, bármely Földesuraknak, úgy a Fiskusnak Jóságain, a fennirt Cikkelynek és Feltételnek ereje szerint, Vallásuk szabad gyakorlatában és használatában, s hasonló módon mint feljebb, Ő Királyi Felsége, vagy annak Ministerei, vagy a magok Földesuraik által, bármely módon, vagy bármely ürügy alatt, ne háborgattassanak, vagy akadályoztassanak : Az eddig akadályozottak, kényszerítettek, és háborgatottak pedig, Vallásuk szabad használatát ismét felvenni, gyakorolni, és folytatni engedtessenek, s az ő Vallásukkal ellenkező Szertartások végzésére ne szoríttassanak.

7. §. „*Harmadszor* : Megegyesülés lön, Köztünk a felett is, hogy ezentúl, ugyanazon Mezővárosbeliek és Falusiak Parochiáiban, a Lelkipásztorok, vagyis Predikátorok, bárkik által elmozdítottatni, és kizavartatni semmiképen ne engedtessenek : Akik pediglen elmozdítottak volna, szabad legyen azokat visszahozni, vagy helyökbe másokat beállítani.

8. §. „*Negyedszer* : Azon kérdések pedig, melyek a Vallás ügyét, s a Templomok elfoglalása körüli

rum concernentes; tum quae in Anno 1638. Suae Maiestati exhibita sunt, quam post subsecuta, in futura primitus celebranda Regni Diaeta, propter Regni tranquillio rem permansionem, unionemque animorum, ut vel amicabili Dominorum Regnicolarum compositione sopiantur, vel authoritate Suae Maiestatis finaliter complanentur, cum satisfactione Evangelicorum: Ac pro quibus usus Templorum determinabitur; proventus Parochiarum quoque ad eos pertineant: Nec ultra occupationes Templorum fiant: Ea autem Temp la, quae hoc disturbiorum tempore violenter utrinque occupata fuerunt; statim post permutationem Diplomatum, praedictis Evangelicis restituantur, prout etiam Catholicis. Gravamina autem futuris quoque temporibus, in eodem negotio Religionis emergentia, tam Catholicorum, quam Evangelicae Confessionis hominum; quam etiam alia gravamina Regnicolarum, tam Evangelicorum, quam Catholicorum; secundum *septemdecim Conditiones*, Sua Maiestas singulis Diaetis, plenarie complanabit, absque iniuria Evangelicorum.

§. 9. „Quinto; Accordatum quoque est, ut Sua Maiestas, contra Transgressores Statutorum, etiam in negotio Religionis; in futura Diaeta, vel Articulum 8. Decreti 6. Vladislai Regis, renovandum et obser-

Sérelmeket illetik ; mind azok, melyek 1638-ban Ő Felségének beadattak, mind a később következettek; a jövő, legelső Országgyűlésén, az Ország csendesebb megmaradása s az elmék egyesülése végett, vagy az Országlakó Urak barátságos egyezkedése által csendesíttessenek le, vagy Ő Felsége tekintélyével intéztesse el véglegesen, az Evangelikusok kielégítésével: És akiknek a Templomok használata el fog határoztatni, a Parochiák jövedelmei is azokat illessék ; Se ennekutána Templomok elfoglalásai ne történjenek ; Azon Templomok pedig, melyek e zavarok idejében mindkét részről erőszakosan elfoglaltattak, mindjárt az Oklevelek kiváltása után, a fennmondott Evangelikusoknak visszaadassanak, valamint a Katholikusoknak is. Azon *Sérelmeket* pedig, melyek jövőben is, azon Vallási ügyben mind Katholikusok, mind Evangelika Hitvalláson lévők részéről felmerülnének ; valamint más *Sérelmeit* is az Országlakóknak, mind Evangelikusok, mind Katholikusoknak, a *Tizenhét Feltétel* szerint, Ő Felsége, Országgyűlésenként, teljesen elintézi, az Evangelikusok rövidsége nélkül.

9. §. „*Ötödször* : Közösén elhatároztatott az is, hogy Ő Felsége, a Rendeletek Áthágóira nézve, a Vallás ügyében is, a jövő országgyűlésén, vagy az Ulászló Király 6. Törvénykönyve 8. Cikkét megújít-

vandum curabit; vel etiam condignam poenam, cum certo Executore statuere dignabitur.

§. 10. „Sexto; Praemissa autem omnia, pro uberiori declaratione Statutorum, tollendisque ulterioribus Regnicolarum dissensionibus, ut in primitus celebranda Diaeta confirmentur; publicisque Regni Statutis inserantur; conclusum est.

§. 11. „Septimo; Caetera sub hac Pacificatione utrinque agitata et tractata; utpote Sedis Spiritualis Status; *Patrum Iesuitarum* personalis a Regno abstinencia: Decreti Andreae secundi, per Ludovicum primum facta Confirmatio: De arendationibus Decimarum, Articuli 61. Anni 1548 renovatio, et cum effectu observatio: De non abalienationibus Bonorum Aviticorum per Ecclesiasticos, sive Seculares, factis, vel fiendis: De personarum ad Diaetam convocari solitarum discretione, atque vocum in eadem Diaeta collectione, et suffragiorum examine: De militis extranei, iuxta Articulum 24. Anni 1625 e Regno educatione: Similiter de non educatione militum Hungarorum de confiniis Regni: De distributionibus Honorum et Officiorum Regni, maiorum vel minorum, sine Religionis discretione: De administratione Iuris et Communis Iustitiae; Nec non omnium Tractatum ratione Hungariae, cum Turcis, vel aliis quibusvis vicinis

tatja és megtartatja; vagy illő büntetést határozni méltóztatik, bizonyos Végrehajtót rendelve.

10. §. „*Hatodszor*: Végeztetett pedig, hogy mind ezen előrebocsátottak, a Rendeleték bővebb felvilágosítására, s az Országlakók jövő meg hasonlászai megelőzésére, a legközelebb leendő Országgyűlésén megerősítessenek, s az Ország köz Végzemenyeibe beiktattassanak.

11. §. „*Hetedszer*: Hasonlóképen végeztetett, hogy a többi, ezen Békealkuvásban mindkét felől sürgetett, és tárgyalt kérdésekben, milyenek: A *Szentszékek* állapotja; a *Jezsuita Atyák* személyes eltávozásá az Országból; II. András Törvénykönyvének I. Lajos által lett megerősítettése; az 1548. esztendei 61. Cikknek a Dézmák árendájáról megújittatása, és sikeres megtartása; Az Ősi Javaknak Egyháziak vagy Világiak által megtörténendő el nem idegenítéseiről; Az Országgyűlésre hivatni szokott személyek különbségéről, s a szavazatok azon Országgyűlésén összeszedéséről, s a szavazatok megvizsgálásáról; A külföldi Katonáknak az 1625. esztendei 24. Cikkely szerint az Országból kitakarításáról; Hasonlóképen a magyar Katonáknak az Ország Végheleiből ki nem viteléről; A nagyobb és kisebb, Tisztek és Hivataloknak Vallás különbsége nélkül való osztogatásáról; A Törvény és Köz Igaz-

Nationibus, per nativos Hungaros seculares institutione; ac aliis etiam omnibus, Libertates Patriae, atque defensionem et conservationem Regni et Regnicolarum concernentibus negotiis; ut primis statim Comitibus, aliquid certi de iis statuatur, vel iam statuta ibidem de facto effectuentur; simili modo conclusum est.

§. 12. „Octavo; Eandem autem Generalem Regni Diaetam, ut Sua Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, intra spatium Trimestre, a die finiti praesentis Tractatus, et commutandorum Diplomatum (sedatis tumultibus cum Principe Transylvaniae) elementer promulgare; et sine ulteriori dilatione, seu reiectione ita celebrari facere dignabitur; ut omnibus ad Diaetam Regni, iuxta Articulum 1. Anni 1608. post Coronationem editum, vocari solitis, tute ibidem comparendi et agendi potestas, *cum solita ab antiquo libertate Diaetae fiat.* In qua etiam caeteri Articuli, bonum Regni concernentes, hactenus non effectuat; iuxta Articulum 72. Anni 1638. realiter effectuentur et observentur.

§. 13. „Nono; Amnystiam generalem, omnibus et singulis Regnicolis, Sua Maiestas Sacratissima

ság kiszolgáltatásáról; Nem kevesebb minden, Magyarországot illető Békealkuvásoknak, a Törökkel, vagy bármely más szomszéd Nemzetekkel, született világi Magyarok által tárgyalásáról; úgy szinte minden más, a Haza Szabadságait, s az Ország és Országlakók védelmét és megtartását illető ügyekről; mindjárt a legelső Országgyűlésén valami bizonyos határozottassék, vagy a már határozottak ugyanott tetteleg eszközöltessenek.

12. §. „*Nyolcadszor*: Az Ország ezen Köz Gyűlését pedig Ő Legsz. Cs. és Királyi Felsége, három hónap alatt a jelenvaló Békealkuvás bevégezése s a kieserélendő Oklevelek napjától (az Erdélyi Fejedelemmel levő háborúság leszállításával) kegyelmesen kihirdetni; és minden további elhalasztás, vagyis elmulasztás nélkül akkép megtartatni méltóztatik; hogy mind azoknak, kik az 1608. esztendei, koronázás utáni I. Cikk szerint az Országgyűlésére meghívatni szoktak, azon bátorságosan megjelenni és eljárni, *a régtől fogva szokott Országgyűlési szabadsággal*, lehessen. Melyben a többi, az Ország Javát illető, s eddig nem teljesített, Cikkek az 1638. esztendei 72. Cikk szerint, tetteleg sikeresíttessenek, és megtartassanak.

13. §. „*Kilencedszer*: Ő Legszentségesebb Fels. Közbocsánatot méltóztatik adni az Országlakóknak

iuxta formam amnystiae prioris *Pacificationis Vienneensis* concedere dignabitur: Ita ut etiam Bona Vniuersis, et Iura possessionaria, sub his disturbiorum temporibus per Suam Maiestatem, vel Dominum Palatinum Regni, vel alios, quibuscunque donata, collata, et inscripta; vel per quoscunque fideles Suae Maiestatis, quouis modo occupata et adempta; prioribus possessoribus, vel eorum haeredibus, statim et de facto remittantur: Similiter etiam ex parte Regnicolarum supplicantium, reddantur. Et super huiusmodi *Amnystia*, peculiare Diploma, Sua Maiestas Sacratissima concedere dignabitur.

§. 14. „Nos itaque praescriptas universas et singulas Concessionones, et Articulos, ac omnia et singula in eis contenta, prouti iidem tractati et conclusi sunt, atque hisce literis nostris de Verbo ad Verbum inserti, acceptamus, approbamus et ratificamus: Assescurantes praefatos *Principem Transylvaniae*, eique *adhaerentes*, ac etiam universos et singulos Status, et Ordines Inclyti Regni nostri Hungariae, in Verbo nostro *Regio, et bona fide Christiana*; quod eos omnes et singulos Articulos, in omnibus eorum punctis et clausulis, tam Nos ipsi sancte et inviolabiliter observabimus; quam etiam per alios omnes subditos nostros, quorum interest, vel intererit, cuiuscunque Status et Conditionis sint, observari faciemus. Ad

összvesen és egyenként, a *Bécsi Békekötés* elébbi közbocsánati formája szerint: Úgy, hogy Mindnyájoknak, Jószágaik és birtokjogaik, melyek e háborgások idején Ő Felsége, vagy az Országos Nádor Úr, vagy mások által, bárkiknek adományoztattak, adatnak és átíratnak; vagy Ő Felsége bármely hívei által, bármely módon elfoglaltattak és elvétettek; előbbeni birtokosaiknak, vagy azok örököseinek, mindjárt és tetteleg visszabocsáttassanak; Hasonlóképen a folyamodó Országlakók részéről is visszaadassanak. És az ilyféle *Közbocsánatról* Ő Legsz. Felsége egy külön Oklevelet méltóztatik engedményezni.

14. §. Mí tehát az elébbirt Engedményeket és Cikkelyeket, összvesen és egyenként, s mind azokat mik bennök foglaltatnak, együtt és külön, miképen azok megalkudtattak és elvégezettek, és ezen mi Levelünkbe szóról szóra beiktattattak, elfogadjuk, helyeseljük, és jóvá hagyjuk. Biztosítván a fennvezett *Erdélyi Fejedelmet, s a veletartókat*, úgyszinte ezen Tekintetes Magyarországunk egyetemes és egyes Karait és Rendeit, *Királyi Szavunkkal, és Keresztyén Jóhitünkkel*, hogy mind ezen Cikkelyeket, összvesen és egyenként, azoknak minden pontjaiban és záradékaiban, mind Mí magunk szentül és sérthetetlenül megtartandjuk; mind pedig más minden alattvalóink által, kiket illet vagy illetend, bármely rendbeliek és

quod observandum, etiam Successores nostros, legitimos scilicet Hungariae Reges obligatos esse volumus. Harum nostrarum, manus nostrae subscriptione roboratarum, vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Arce nostra *Lincensi*, Austriae Superioris, die 16. Mensis Decembris, Anno Domini 1645. Regnorum nostrorum Romani nono, Hungariae et reliquorum Vigesimo, Bohemiae vero, Anno Decimo Octavo.

állapotúak legyenek, megtartatni fogjuk. Melyeknek megtartására Utódainkat is, t. i. Magyarország törvényes Királyait, kötelezetteknek lenni akarjuk : e jelen, saját kezünk aláírásával megerősített levelünk erejével és tanúsága szerint. Kelt *Linci Várkastélyunkban*, Felső-Austriában, Decemberhó 16-dikán, az Úrnak 1645-dik esztendejében, Uralkodásunknak, a Romainak kilencedik, Magyar s többi Országunkban huszadik, Csehországban pedig tizennyolcadik évében.

IX.

A TRÓN-ÖRÖKLÉSI ELSŐ TÖRVÉNY.

(Leopoldi I. Regis Decreti IV. Anni 1687. Art. 2. et 3).

ART. 2.

Sacrae Caesareae, et Regiae modernae Maiestatis Serenissimorum Masculorum Haeredum Primogeniti, pro naturalibus, et Haereditariis Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum Regibus declarantur.

Et siquidem Sua Maiestas Sacratissima, Caesarea et Regia, victricibus, et gloriosis Armis suis, immanem Christiani nominis hostem Turcam, crebris, cruentis, generalibus conflictibus fusum, Divina *praeauxiliante ope*, ab eorundem quotidie *capitaliter infestatis cervicibus*, propulsare; deque ipsius faucibus, in quibus hactenus, a tanto tempore non absque summa totius huius Nationis perniciē, gemebant; nominatissima istius Regni Fortalitia, interque eadem florentissimam olim Sedem Regiam *Budam*, et Ante-

IX.

A TRÓNÖRÖKLÉSI ELSŐ TÖRVÉNY.

(I. Lipót Kir. IV. Törvénykönyve 2. és 3. c. 1687).

MÁSODIK TÖRVÉNYCIKK.

Ő Cs. és Kir. mostani Felsége Fenséges Férfi Örökösének Elsőszülöttei Magyarország s a Kapcsolt Részek természetes és Örökös Királyainak jelentetnek ki.

És minekutána Ő Legszents. Cs. és Királyi Felsége, diadalmas és dicsőséges Fegyvereivel, a Keresztyén név rettentő ellenségét, a Törököt, gyakori, véres, fő ütközetekben megvervén, *Isten segéd-mével*, az ő, naponként *főbenjárólag nyugtalanított nyakai*król elüzni, s annak torkából, melyben mind-
eddig, oly hosszú idő alatt, ez egész Nemzetnek nem legnagyobb romlása nélkül, nyögtek, ez Ország leg-nevezetesebb Erösségeit, s azok közt az egykor leg-virágzóbb Királyi Székhelyet *Budát*, az egész több-

murale toties fati huius Regni, cum potiore eiusdem parte eripere; ac in eliberationem istius *dulcissimae Patriae*, haec et alia superius fusius enumerata, impendere dignata est:

§. 1. In perpetuum proinde recolendorum tantorum beneficiorum memoriam, et *in aeviternum recognoscendam humillime complacentium animorum suorum gratitudinem*, praefati Vniversi Status et Ordines huius Regni Hungariae, et Partium eidem annexarum *declarant*; Quod amodo imposterum, neminem alium, quam *altetitulatae* Suae Caesareae, et Regiae Maiestatis, propriis ex Lumbis suis descendentium *Masculorum Haeredum Primogenitum*, in perpetuum (id ipsum etiam Statuentibus Articulo 5. Anni 1547 aliisque superinde exstantibus) pro legitimo suo Rege, et Domino sint habituri; et erga semper, totiesque, quoties eiusmodi Inauguratio instauranda erit, praemittendam praeinsinuatorum Articulorum Diplomaticorum acceptationem, seu Regiam Assecurationem, deponendumque superinde Iuramentum, in ea, qua a Maioribus suis praestitum esset, forma; Diaetaliter intra hoc Regnum Hungariae rite coronaturi.

ART. 3.

In defectu Masculini Seminis altememoratae Suae Caesareae et Regiae Maiestatis; succedent prae-

ször nevezett Ország Előbástyáját, ennek legnagyobb részével együtt kiragadni; és *e legédesebb Haza* megszabadítására ezeket s a fentebb bővebben előadottakat, véghez vinni méltóztatott:

1. §. Ezen mindenkoron emlegetendő oly nagy jótétemények emlékezetére, és *alázatosan kedveskedni kívánó lelkek örök időkgig tanusítandó hálájául*, Magyarország és a hozzá kapcsolt Részek Öszves Karai és Rendei *kinyilatkoztatják*; Hogy inntova senkit mást, mint a *fenncímzett Cs. és Királyi Felség*, saját Ágyékából leszármazó, *Fiörökösei Elsőszülöttét*, mindörökre (azt rendelvén az 1546. esztendei 5. s egyéb Cikkelyek) törvényes Királyokul és Urokul tartandják; s Azt, az elébb említett Hitlevélbeli Cikkelyeknek annyiszor, amennyiszor ily Felavatás teljesítendő leszen, mindig előre bocsátandó elfogadása vagyis a Királyi Biztosítás, s az e fölött azon formában, melyben azt Elődei tették, szerkeztetett Eskü letétele után, Országgyűlésileg e Magyarországon, annak rendi szerint, megkoronázandják.

HARMADIK TÖRVÉNYCIKK.

Ö fennemlített Cs. és Kir. Felsége Férfi Ivadéka megfoggyatkozása után, az elébbírt Országlásban követ-

scripto in Regimine: Serenissimi moderni Hispaniarum Regis Primogeniti, pariformiter Masculi Haeredes: Ac duntaxat iis deficientibus; avita, et vetus, approbata Consuetudo, praerogativaque Statuum, et Ordinum, locum sortietur in eligendis Regibus.

Quodsi vero (quod Divina bonitas in omnia Saecula clementer avertere dignetur) eiusdem Suae Caesareae, et Regiae Maiestatis *semen Masculinum deficere contingeret*; extunc istiusmodi devoluendi, et suscipiendi Regiminis successio erga aequae praeviam, praedeclaratoque modo praemittendam *Regiam Affidationem*, ac acceptandos praementionatos Diplomaticos Articulos, et praestandum desuper Iuramentum) redundet, et transeat in Serenissimi quoque *Hispaniarum Regis, Domini Caroli Secundi pariformiter Masculinum Semen* adeoque duntaxat eo in casu, (quem Divina clementia benignissime arceat) quo, tam *altenominatae* suae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis; quam praefati Serenissimi Hispaniarum Regis, Masculinum Semen deficeret; *avita, et vetus, approbata Consuetudo*, praerogativaque praefatorum Statuum et Ordinum in Electione, et Coronatione Regum, suum locum habeat.

*keznek a mostani Fenséges Spanyolországi Király El-
sősülöttének hasonlókép Fiörökösei: És, csak azoknak
is magvokszakadtával, lel helyet a Karok és Rendek
ösi, régi és törvényes Szokása a Királyválasztásban.*

Ha pedig (mit az Isteni jóság a Századok vé-
geiglen kegyelmesen eltávoztatni méltóztassék) azon
Cs. és Királyi Felség Férfi Ivadéka meg találna fo-
gyatkozni; akkor ezen ekkép tovább szállandó és
felveendő Országlás öröklése (szintén előleges, s a
fennirt módon előre bocsátandó *Királyi* Biztosítás,
és az elébb említett Hitlevélbeli Cikkelyek elfogadása
és a reájok teendő Eskü mellett) háramoljék és száll-
jon át a Felséges *II. Károly Úr, Spanyolország Ki-
rálya* Fi Ivadékára; amiért is csak azon esetben
(melyet az Isteni Kegyelem legkegyesebben fordítson
el) ha, mind a *fenn nevezett* Szents. Cs. és Királyi
Felségnek, mind a már említett Fenséges Spanyol
Király Fimagva szakadna, leljen helyet azon *ösi és
régí, helybenhagyott törvényes Szokás* és előjoga a
fennirt Karok és Rendeknek, a Király Választása és
Koronázása körül.

X.

AZ ERDÉLYI DIPLOMA LEOPOLD-
DINVM MINVS.

Nos Leopoldus Divina favente Clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Croatiae, Dalmatiae, Sclavoniae etc. Rex; Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Lucemburgi, ac superioris et inferioris Silesiae, Vürtembergae et Techae; Princeps Sueviae; Marchio Romani Imperii, Burgoviae, Moraviae, superioris et inferioris Lusatiae; Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kiburgi et Goritiae; Landgravius Alsatae, Dominus Marchiae Sclavonicae, Portus Naonis et Salinarum, etc. etc. Magnificis, Egregiis, Strenuis et Nobilibus, Prudentibus ac Circumspectis, Fidelibus sincere nobis dilectis, universis Statibus Provinciae Transylvaniae, et reliquis tam ecclesiasticis quam saecularibus, quorum interest, gratiam nostram Caesaream Regiamque et omne bonum. Illis benigne perspectis,

X.

AZ ERDÉLYI LIPÓT-FÉLE

OKLEVÉL 1691. dec. 4.

Mi Lipót, Isten kedvező kegyelméből választott Felséges Romai Császár, és Német, Magyar, Cseh, Horvát, Dalmát, Tót stb. Országok Királya; Ausztria Főhercege, Burgundia, Brabant, Stájer, Karantán, Krajna, Luxemburg és alsó meg felső Szilézia, Würtemberg és Tessény Hercege; Svábhon Fejedelme; a Romai Sz. Birodalom, Burgau, Morva, felső és alsó Luzsica Ögrófja; Habsburg, Tirol, Ferretum, Kiburg és Görc Grófja; Elsassi Tartománygróf; a Selavón Örvidék, a Naoszi Rév és Salins Ura stb stb Nagyságos Vitézlő, Tisztos és Nemes, Okos és Ovatos őszintén kedvelt Hiveinknek, az Erdélyi tartomány minden Rendeinek, és a többi, mind egyháziaknak mind világiaknak, kiket illet, Császári Királyi kegyelmünket és minden jót. Kegyesen megértvén azokat, miket Erdély küldöttje, vitézlő hiv kedvelt Bethlen Miklós bőven előadott, s arra nézve, amit az 1686.

quae Transylvaniae ablegatus egregius fidelis dilectus Nicolaus de Bethlen uberrime exposuit, quidnam a Nobis quoad confirmationem Diplomatis de 28 Junii A. 1686 desiderati, quoad religiones ibi locorum usitatas, quoad patriae leges et consuetudines, quoad privilegia, dignitates et officia, quoad sublevanda portionum et hybernorum onera, quoad provinciam in pristinum florem redintegrandam, aliave saluti publicae multum servientia, debita erga Nos veneratione et fidelitate efflagitet; supremi nostri Regii muneris (a quo si dominus exercituum adminiculetur pro temporum vicissitudine felicia scaturire solent incrementa) esse dignovimus, charissimam hanc Transsylvaniae regionem, iam a saeculis Inelyto nostra Hungariae regno assertam, magis magisque velut animam nostram amplecti. Posthabitis enim aliis contra communem christiani nominis hostem destinatis belli operationibus, Ludovici Marchionis Badensis Dilectionem, ad sistendas iniquissimi Tökölyii eidemque adhaerentium rebellium, nec non Turcarum et Tartarorum incursiones, illuc cum exercitu expeditivimus; hac firma spe freti, illum per quem reges regnant et iusta discernunt, in firmitudine brachii sui, iustitiae causa, armis nostris Caesareis et militiae Transylvanicae, benedictione divina affuturum, et secundos regiae intentionis successus largiturum. Sacramentum fidelitatis iam antea nobis transmissum, nihil ambigendum

junius 28-dikai óhajtott Oklevél megerősítése, az ama vidékeken gyarkorlott vallások, a kiváltságok, méltóságok és hivatalok, az adók és teletetés terhei könnyebbitése, a tartománynak hajdani virágzásába visszaállítása, és más a köz boldogságra sokat szolgálók tekintetében, Irántunk tartozott tisztelettel és hűséggel esedezve kért; legfelsőbb Királyi tisztünknek ismertük (melytől, midőn a seregek ura az idők viszontagságai szerint segédkedik, szerencsés javulások szoktak előforrni) e legdrágább Erdélyi tartományt, mely századok előtt Tekintetes Magyarországunkhoz jutott, mind inkább s inkább lelkünk gyanánt magunkhoz ölelni. Mellőzve ugyan is más, a keresztyén név közönséges ellensége ellen rendelt, hadi működéseket; Lajos Bádeni Ögróf Ő Kedvességét, a Tököli és az őt követő lázadók, nem különben a Törökök és Tatárok, berohanásai meggátlására, sereggel oda küldöttük; azon erős reményt táplálva, hogy Az, ki által a királyok uralkodnak, és, ami igazságos, azt végezik, karjának erejében, az igazság kedvéért, Császári fegyvereinket és az erdélyi katonaságét, isteni áldásával segitendi, s királyi szándékunknak szerencsés fogamatot nyújtand. A már elébb nekünk átküldött hűségi eskü semmit sem hagy kételkedni, hogy a halhatatlanság utáni törekvés nem kevesebbé az egész hazát, mint azokat, kikre, királyi oltalmunk

quin immortalitatis studium non minus totam patriam quam illos, qui sub nostra regia protectione, consilio et curae commissam habent provinciae administrationem, cum nunquam intermoritura laude praestitum, et opere ipso in quibusvis emergentiis pro viribus comprobata fidelitatem (quam ex aequo aestimamus), ad posteros transmittere, eoque omni conatu generose allaborare animabit, ne hostes regionem montibus coronae ad instar circumseptam, rapinis et praediis, igne et ferro misceant, iam tum ab omni aevo in unam mentem coalitas nationes pessimis stratagematum technis et irritamentis dissipando, graviori barbaris serviendi iugo mancipient, gentemque toti hactenus Christianitati antemuralem, evertant.

Confirmationem desiderati Diplomatis pro successione Michaelis Apaffi in principatum quod attinet: cum is utpote adolescens quatuordecim annorum, per leges (quarum sanctam generosi Status ducunt observantiam), ante vigesimum aetatis annum ad regimen non sit adultus; his a perfidia Tökölyii turbatis temporibus, neque in rem Transylvaniae neque in patriae bonum vergere perbenigne indicavimus, si quidquam in memoratarum legum transgressionem innovari contingeret. Proinde minorennis in timore Domini, condignis apud Consiliarios intimos, qui commissam habent provinciae administrationem, virtuti-

alatt, tanácsuk és gondjokra van a tartomány igazgatása bízva, a soha feledékbe nem menendő dicséretességgel teljesített, és tetteleg, minden eléfordúlt alkalmakkal tanusított hűségüket (melyet érdem szerint becsülünk), a jövődőségnek átadni, s mindenigyekezzettel lelkesen oda munkálni buzdítandja, nehogy az ellenségek a hegyek mint egy korona által körül fogott tartományt, rablás és prédálással, tüzzel és vassal dúlják, az öröktől fogva egy lélekben egyesült nemzeteket, a cselek gonosz ármányai és izgatásaival szétoszlatván, a barbárok súlyosabb szolgálma alá vessék, s a nemzetet, az öszves keresztyénységnek eddigi bástyáját, megrontsák.

Ami az Apafi Mihálynak a fejedelemségben következésére nézve óhajtott Oklevél megerősítését illeti: miután Az, mint tizennégy éves ifjú, a törvények szerint (melyek iránt a nemes Rendek szent engedelmességgel viseltetnek) huszadik esztendeje előtt a kormányra serdültnek nem tekintethetik: ezen, a Tököli hűtlensége által háborgatott időkben, nagy kegyesen sem Erdély érdekére, sem a haza javára szolgálónak nem ítéltük, ha az említett törvények áthágásával valamely újítás történnék. Ennek következésében a kiskorú az Úr félelmében, azon belső Tanácsosoknál, kikre a tartomány közigazgatása bízva

bus, in spem successionis usque ad annos pubertatis imbuendus, maturescentium in eo atque emicantium animi dotum specimina expectanda, gratia demum Caesarea Regiaque in patriae emolumentum benignissime complectenda. Ne vero interea temporis universi Transylvaniae Ordines suspensis animis haerendi, aut vel minimum praeter paternam nostram intentionem ominandi ansam habeant; de sequentibus articulis fideles Status et Ordines in universum, eorumque posteros, quos in omni erga regiam nostram coronam fidelitate perstituros confidimus, sub verbo regio et integerrima fide duximus esse assecurandos.

Primo. In Causa receptarum ibidem religionum, templorum, scholarum, parochiarum, aut introductionis cuiuscunque alterius cleri et personarum ecclesiasticarum quam ibi nunc exstant, nihil alterabitur; contradictionibus quibuscunque sive sacri sive profani ordinis nihil unquam in contrarium valentibus; ita tamen ut Catholici, propriis suis sumtibus, adeoque citra omne aliarum religionum gravamen, Claudiopoli, in praesenti devotionis suae loco, sibi ecclesiam, nec non Albae Iuliae templum minus olim a Christophoro Báthory erectum, nunc desolatum, reaedificent, iidemque Catholici ubique locorum, si pauci et peregrini sint, privatim, si vero eorum multi, tum

van, illő erényekben, a fejedelemségben következhetésre, a serdültség idejéig, nevelendő, a benne feltűnendő lelki adományok jelei bevárandók, végre a haza előmenetelére a Császári Királyi kegyelem készségesen fogadandó. Nehogy pedig azalatt is Erdély öszves Rendeinek legkisebb okuk legyen kétséges elmével lenni, vagy legkisebbé is egyebet gyanítani atyai szándékunknál : a hűséges Karokat és Rendet egyetemleg, úgy maradékaikat is, kik iránt, hogy királyi koronánk hűségében teljesen megmaradandának, bizodalmunk van, *királyi szavunkkal s a legöszintébb hittel* biztosítjuk a következő cikkelyekről :

Először : Az ott bévett vallások, a templomok, iskolák, parochiák, vagy más mint a mostani papság és egyházi személyek, ügyében, semmi sem másíttatik meg, bármely ellentmondások, akár papi akár világi részről, soha az ellen nem nyomván semmit is ; úgy mindazonáltal, hogy a Katholikusok, ön költségökön, és így minden más vallások terhelése nélkül, Kolosvárt, ajtatoskodásuk jelen helyén, magoknak templomot építhessenek ; úgy Gyulafejervárt is a kisebb templomot, mely hajdan Báthory Kristóf által emeltetett, s el van pusztúlva, újra felépíthessék ; ugyanazon Katholikusok, minden helyen, ha kevesen vannak és jövevények, magánlag, ha pe-

publici religionis suae exercitii et condendarum ecclesiarum iure gaudeant, aequae ac aliae in Transylvania receptae religiones tali casu, ubi nimirum in loco aliquo numero praevalent, gaudere consueverunt.

Secundo. Confirmamus fidelibus Statibus omnes Hungariae Regum, similiter omnium a tempore separatae ab Hungaria Transylvaniae, eiusdem Principum, donationes, collationes, privilegia, armales, titulos, officia, dignitates, decimas, et denique quaevis beneficia et bona, sive privatis sive civitatibus ac communitatibus et coetibus, sive cuicumque ex receptis religionibus addictae ecclesiae, parochiae, vel scholae, tam in Transylvania quam partibus Hungariae, in Siculia, et Debrecino, praedictis factas et data, etiamsi aliquando ad aliquam ecclesiam, conventum, vel capitulum pertinuerint; ita ut nemo omnino hac occasione in suis bonis nec per Nos, nec per quemcunque sacri aut profani ordinis virum impetendo aut actionando turbetur, sed unusquisque ea quae nunc habet et possidet, in posterum etiam teneat et possideat, secundum dictas Regum et Principum donationes; exceptis iis si quorum Principum donationes ipsi per suas constitutiones abrogassent.

dig sokan, vallásuk nyilvános gyakorlatával és templomépítés jogával bírjanak úgy, mint más Erdélyben bevett vallások bírnak oly esetben, ha t. i. valamely helyen számra nézve erősebbek.

Másodszor. Megerősítjük a hűséges Karoknak minden Magyar Királyok, hasonlóképen Erdélynek Magyarországtól különválása óta, Fejedelmei adományleveleit, jószágadásait, kiváltságait, nemesítéseit, az általok adott címeket, tisztségeket, méltóságokat, dézmákat, s végre mindennemű javadalmakat és jószágokat, akár magányosok, akár városok és községek, és céhek, akár a bevett vallások közül bármely egyház, parochia, vagy iskola részére adatnak, mind Erdélyben, mind Magyarország Részében, a Székelyföldön és Debrecenben, habár egykor valamely egyházhoz, conventhez vagy káptalanhoz tartoztak is; úgy, hogy senki ez alkalommal, jószágai-
ban, se Miáltalunk, se bármely más egyházi vagy világi rendű férfiútól, megtámadás vagy pör által ne háborgattassék; hanem hogy mindenki azt, mit most vall és bír, jövőendőben is vallhassa és bírhassa, az említett Királyok és Fejedelmek adománylevelei szerint; kivéven ha valamely adományaikat azon Fejedelmek saját Végzeményeik által eltörlötték volna.

Tertio. Approbatas et Compilatas patriae illius leges, Decretum Tripartitum Verböcii, (expuncto tamen ibidem articulo nono decreti Andreae regis, qui in ultima Posoniensi diaeta abolitus fuit *), Constitutiones, Ius municipale nationis Saxonicae, in vigore, inviolabili permansura declaramus quidem; Cum autem ipsimet Status, tum ratione religionis, tum etiam constitutionum suarum ac privilegiorum, inter se discrepent; et Catholici in praefatis primo et secundo articulis gravatos se existiment: Saxones vero privilegiis suis antiquis et eorum usui ac consuetudini in articulo tertio magis cautum esse efflagitent; e re ipsorummet Statuum duximus, ut difficultatēs inter illos circa dictos tres articulos vertentes, amicabili compositione et concordia, sub ratificatione nostra Caesareo Regia, complanare studeant; hac vero non succedente, auditis partibus, opinioneque Consiliariorum nostrorum Transylvanorum desuper intellecta, reliquum Nobis erit id denique pro munere nostro Caesareo Regio decernere, quod iustum et aequum comperitum fuerit.

Quarto. Morem usitatum, utpote quem supre-

*) Tulajdonképen a *Hármaskönyv* Első Része *Kilencedik Címe* hatodik §-ának ama záradékát, (l. felj. a 42. 43. ll.), mely abba András kir. 31-d. cikkelyéből (l. felj. a

Harmadszor. Azon haza Approbátáit és Compilátáit, Verbőci Hármaskönyvét (kitudva még is ebből András király kilencedik cikkét *), mely az utolsó pozsonyi országgyűlésén eltöröltetett), a Constitutiókat, a Szász nemzet Hatóságjogát, sérthetetlenül megmaradóknak nyilatkoztatjuk ugyan; De minnekutána magok a Rendek, mind a Vallás, mind Végzeményeik és Kiváltságaikra nézve, egymás közt egyet nem értenek, s a Katholikusok a fennírt 1. és 2. cikkelyekben magokat sérelmezetteknek tartják; a Szászok pedig régi kiváltságaikat s azok használatát és szokásos jogukat a 3. cikkben jobban oltalmaztatni kérelmezik; magoknak a Rendeknek érdekében levőnek tartjuk, hogy ama három cikkely körül forgó nehézségeiket, barátságos kiegyenlítéssel és megegyesüléssel, Császári Királyi helybenhagyásunk mellett, elintézni törekedjenek; ez pedig nem sikerülvén, a felekezetek meghallgatása, s Erdélyi Tanácsosaink e feletti véleményök megértése után, Magunkra háramlik Császári Királyi tisztünk szerint elhatározni, ami jogosnak és igazságosnak fogtaláltatni.

Negyedszer. A bevett szokást, tudnillik melyet a legfőbb hatalomnak nem ítélünk kisebbségére szol-

34. 35. ll.) ment át s 1637-ben eltöröltetett.

mae potestati non derogare invenimus, in Gubernii, Consilii Intimi, Comitiorum, suffragiorum politia ac libertate, in Tabulae Iudiciariae, Magistrorum Protonotariorum, et Assessorum, item et inferiorum tribunalium auctoritate, in administrandae iustitiae solito ordine et usu (omnia tamen saluo in gravioribus recursu ad Regem) illaesa praecipimus conservanda. In oeconomicis quoque quoad regalia et fiscalia, praevia fidelissimorum Statuum sincera informatione eam habitori rationem et modum, ut per commissiones camerales aut alia via, nemo nobilium civium aut privatorum gravari possit aut debeat.

Quinto. In omnibus sive ad politiam, sive iustitiam vel oeconomiam administrandam necessariis officiis, utemur indigenis Transylvanis, Hungaris nempe, Siculis, et Saxonibus, nullo habito religionis respectu; neque exterae nationes, aut quae Nobiscum ab illis inter exteras et inhabiles dignoscuntur, ad honores et munera, quotiescunque ea vacare contigerit, praevallebunt; salua tamen Nostra, cum illorum consensu, ad recipiendum aut non recipiendum in matriculam commendatione.

Sexto. Bonis ob defectum prolium aut notam

gálnia ; a Kormányshék, Titkos Tanácsosok, Országgyűlése véleménynyilatkozási rendjére és szabadságára ; a Törvényes Tábla, az Itélő Mesterek és Közbírák, úgyszinte az alsóbb és felsőbb törvényshékek tekintélyére, az igazságszolgáltatás szokott rendje és gyakorlata nézve (mindezeket, fenmaradván fontosbakban a Királyhoz folyamodhatás) sértetlenül fentartatni rendeljük. A gazdaságiakban is, a királyi haszonvételekre és fiskust illetőkre nézve, a hűséges Rendek előleges őszinte értesítése nyomán, oly okkal és móddal élünk, hogy kamarai bizottmányok által vagy egyéb úton, senkit a nemesek, polgárok vagy magányosok közül, terhelni ne lehessen vagy kelljen.

Ötödször. Minden, akár a közrend, akár az igazságszolgáltatás vagy a gazdaság ellátására szükséges hivatalokban, Erdélyi születésűekkel, Magyarokkal t. i., Székelyekkel és Szászokkal fogunk élni, vallásukat nem tekintve ; sem Külső Nemzetek, vagy amelyek velünk együtt azok által külsőknek és képteleneknek fognak ismertetni, méltóságokban és tisztégekben, valahányszor olyanok megüresülni találnának, nem nyernek elsőséget ; fenmaradván mindazáltal az ő beleegyezésök mellett azoknak az anyakönyvbe fel vagy fel nem vétele végett, ajánlási jogunk.

Hatodszor. Magszakadás vagy hűtelenségi vé-

infidelitatis ad fiscum regium devoluendis, benemeritos Transylvanos, Hungaros nempe, Siculos et Saxones indigenas, non attento religionis discrimine, propensi erimus dignari. Illa vero privatorum bona, quae armis nostris occupata sunt ab hostibus, anti-
quis possessoribus, aut eorum posteritati, ex mera benignitate regia restituentur. Ad quem finem alicui tribunali in Transylvania, aut nostro belli duci, ut visis instrumentis quod iustum videbitur decernat, in hoc speciali casu ex commissione regia benigne commitemus.

Septimo. Supremum Status directorem Nostrum pristinis temporibus Vajvodam dictum, vel eius vices gerentem, ex indigenarum Transylvaniae nobilium ac procerum nostrorum numero, sive catholicae sive alterius ibi receptae religionis fuerit, si fidelitate et meritis praepolleat, summemus. Idem quoque de munere Generalis militiae Transylvanicae, Cancellarii supremi, Consiliariorum intimorum, Comitum Supremorum et Capitaneorum inter Siculos, Magistrorum Protonotariorum, aliisque dignitatibus antea solitis, observabitur. Et haec

Octavo. Cum tali modificatione clementissime largimur, ut Gubernatoris, summi militiae Transylvanicae Generalis, Cancellarii, Intimi Consiliariatus,

tekből a királyi fiskusra szállandó jószágokra hajlandók leszünk érdemeket szerzett Erdélyieket, u. m. Magyarokat, Székelyeket és Szászokat méltatni. Magányosok azon jószágai pedig, melyek a mi fegyverünkkel szereztettek vissza az ellenségtől, régi birtokosaiknak vagy azok maradékainak csupa királyi kegyességből vissza fognak adatni. Mely végre valamely Erdélyben levő törvényszéket, vagy hadvezérünket fogjuk, e külön esetben, királyi megbízással, kegyesen utasítani, hogy az okmányok megvizsgálása után, amint igazságosnak fog láttatni, úgy intézkedjék.

Hetedszer. Legfelsőbb Állam-Igazgatónkat, kit régente Vajdának neveztek, vagy annak helyettesét, Erdély benszülött nemesei és főrendeink sorából fogjuk kiszemelni, nem tekintve katholikus-e vagy más ott bevett vallású, ha hűséggel és érdemmel tündöklék. Ugyanaz tartatik meg az erdélyi hadak Parancsnoka, a Fő-Cancellár, a belső Tanácsosok, a Főispánok, és Székely Kapitányok, az Itélő-Mesterek, és más azelőtt divott méltóságokra nézve is. És ezeket

Nyolcadszor. Oly módosítással adjuk meg legkegyelmesebben, hogy a Kormányzó, az Erdélyi hadak Parancsnoka, a Cancellár, Belső Tanácsosok

et Protonotariatus, candidatos, si quando similia munera resarcienda venerint, Nobis ad confirmandum praesentent; ut tanto tranquillior diversarum nationum status persistat, periculosae machinationes aut ambitus exulent, atque omnium animis concordi desiderio salus publica, pro optimo regiminis fine, in quem colliment universi, haereat radicata. Quod autem ad alios officiales attinet, nempe Iudices Regios inter Saxones et Siculos, Iudices Nobilium, Vice Comites in Comitatibus, Iudices, Consules et similia officia, in civitatibus et oppidis, quae per liberam communitatum electionem apud ipsos constitui solent, in eadem etiam in posterum libertate et consuetudine maneant; confirmatione tamen pariter Nostra, sicut in praecedentibus, in quolibet ex dictis casibus impetranda.

Nono. Magnum inde salutis publicae incrementum redundare posse clementer existimavimus, si in Consilio intimo duodecimvirali saltem tres sint Catholici, et in Tabula Iudiciaria duodecimvirali etiam tres Catholici, caeteris ex aliis religionibus ipsorum recipiendis; et quidem inter illos in Consilio intimo etiam Iudex Regius Cibiniensis iuxta leges receptas ex natione Saxonica; inter Magistros Protonotarios

hivatalaira s az Itélő-Mesterségre kijelölteket, valahányszor azok betöltendők lesznek, megerősítés végett Elénkbe terjeszszék ; hogy a különböző nemzetek állása annál csendesebb maradjon, a veszedelmes ármányok és tisztvadászások távol legyenek, s mindenek elméjében, egyező kívánsággal a köz boldogság, a kormányzás legjobb céljául, mely felé kell törekedni mindnyájoknak, begyökeredzve maradjon. Ami pedig a más tiszteket illeti, úgymint a Királybírákat, a Szászok és Székelyek közt, a Szolgabírákat Alispánokat a Vármegyékben, a Bírákat, Polg ármes tereket és hasonló tiszteket a városok és mezővárosokban, melyek a községek szabad választása által szoktanak nálok betöltetni, ezek ugyanazon szabadságban és törvényes szokásban maradjanak meg jövővőre is ; a Mi megerősítésünk mindazáltal, valamint az előbbiekben, úgy hasonlókép a mondott esetek mindenikében, kikérendő levén.

Kilencedszer. A köz boldogság tetemes öregbédését hittük kegyelmesen onnan következhetni, ha a tizenkét-személyes belső Tanácsban legalább három Katholikus leszen, a tizenkét-személyes Királyi Táblánál hasonlóképen három Katholikus, a többiek más bevett vallásokból vétetvén ; és pedig a belső Tanácsban legyen a Szebeni Királybíró is a bevett törvények szerint a Szász nemzetből ; az Itélő-Mesterek

vero unus sit Catholicus, ex modernis tamen quilibet in suo officio persistat.

Decimo. Annua Comitia, ad negotia publica tractanda, iustitiam administrandam, et propositiones regias, si quae fuerint, intelligendas, necessaria, nec non terminorum octavaliū celebrationem, nostro Gubernatori et intimo Consilio promulganda, commitimus, reservando Nobis eorum omnium, quae sic geruntur, regiam confirmationem:

Vndecimo. Supremo Status directori nostro sua sit auctoritas, conditio, et praerogativa alias debita, semper ille in provincia praesens, legibus patriis tam quoad Sacra quam profana solemni iuramento obstrictus; congrua etiam stipendia et illi et singulis de Consilio intimo ac Tabula Iudiciaria, ex mediis aeraarii nostri regii et fiscalibus, benigne decernemus. Quodsi utilitas publica et diversarum ibi degentium nationum tranquillitas illum quotannis mutare suaderet, liberrima Statuum ad alium quo citius eligendum ferri poterunt suffragia, pro Nostra ulteriori clementissima resolutione transmittenda.

Duodecimo. Tempore pacis (quod Deus pacis approximet) quinquaginta mille Imperialium tributo, tempore autem belli contra Hungariam et Transylva-

közül pedig egy Katholikus legyen, a mostaniak közül mindazáltal mindenik, hivatalában megmaradván.

Tizedszer. A köz ügyek tárgyalására, az igazság szolgáltatására, s a királyi előadásoknak, ha volnának, meghallgatására szükséges Esztendőnkénti Országgyűlések; nem különben a nyolcados törvényszékek kihirdetését Kormányzónknak és belső Tanácsunknak hagyjuk meg, fentartván Magunknak mindazoknak, mik itt történnek, királyi megerősítését.

Tizenegyszer. Legfelsőbb Állam-Igazgatónknak legyen meg a különben is tartozott hatósága, állapotja és elsőbbsége, mindig a tartományban jelen legyen, s mind az egyháziakban, mind a világiakban szokott esküvel a hazai törvényekhez kötve; illő évdíjakat is rendelünk kegyesen neki, és a belső Tanács- és Királyi Táblabelieknek, királyi kincstárunk és fiskusunkból. Hahogy a köz haszon, s a külföldre ott lakozó nemzetek csendes állapotja annak évenkénti megváltoztatását javasolná, a Rende szabadságában áll mielőbb másra adni szavazataikat, ezt a Mi további legkegyelmesebb elhatározásunk alá terjesztvén.

Tizenkettőszer. Béke idején (melyet a béke Istene mielőbb közelítsen meg) ötven ezer Tallérnyi adóval, Magyarország és Erdély ellen folyó háború

niam, quadringentorum millium florenorum rhenensium contributione, computatis etiam naturalibus, contenti erimus; repartitionis et exactionis forma penes fideles Status et provinciae officiales relicta, et ab ipsis sine partium studio ad iustam proportionem reducenda; caetera quae, ultra praedictas Summas, vel belli vel pacis tempore, pro defensione patriae requirentur, amore fidelium Statuum; et universae plebis sublevandae causa, ex bonis regiis et fiscalibus, nec non salis et reliquorum metallorum fodinis, tricesimis, decimis inter Saxones, arenda decimarum in Comitatibus, aliisque Nostris proventibus allaturi.

Decimo tertio. Datias, et alia apud ipsos inusitata exactionum genera introduci non curabimus, vectigalia aut tricesimas non augebimus.

Decimo quarto. Siculi, genus hominum bellicosissimum, ab omni tributo, ab omni hybernorum aut aestivorum molestia, a decimis, et praestationibus ratione bonorum quae cum onere insurgendi possident, velut hactenus, ita in posterum penitus sint exempti. E contra pro tuenda patria propriis impensis militare obstricti permaneant, non tamen subintellectis rusticis vel iobbagionibus Siculis.

Decimo quinto. Liberum, sicuti sub Principibus fuit, quaestum seu commercia rerum omnium conce-

idején pedig négyszáz ezer rajnai forint adózásával, a termésbelieket is ide tudva, elégszünk meg; a kivetés és beszedés módját a tartomány hűséges Rendei és tiszteinél hagyván, mely általok részrehajlás nélkül helyes arány szerint leszen intézendő; a többi, mik a mondott summákon felül, béke vagy háború idején, a haza védelmére szükségeltetnének, a hűséges Rendek szeretetétől, s az öszves nép könnyítésétől vezettetve, a királyi és fiskusi jószágokból, nem különben a sóaknák és többi ércbányák, harmincadok, Szászok tizedei, a Vármegyei tizedek haszonbére, s más jövedelmeinkből pótlandók.

Tizenharmadszor. Ajándékokat és más, nálunk szokatlan, sarcok nemeit nem hozunk be, a vámokat és harmincadokat fel nem emeljük.

Tizennegyedszer. A Székelyek, e főfő vitéz népek, minden adó, minden téli és nyári szállásolások alkalmatlanságai, a tizedek, s felkelés terhével járó birtokaiktól való fizetendőségek alól, valamint eddig, úgy jövedőre nézve is, ki legyeuek véve. Ellenben a haza védelmére saját költségökön katonáskodni maradjanak kötelesek, mindazonáltal ide nem érte a székely parasztokat és jobbágyokat.

Tizenötödször. Minden árúk szabad adásvevését, vagyis azokkal kereskedést engedünk, miképen

dimus, benigne volentes, ut et nobilium praerogativae ac privilegia hoc in passu observentur.

Decimo sexto. Decimas etiam, consueta hactenus apud ipsos arenda redimi solitas, dominis terrestribus relinquimus, arenda tamen fisco reservata.

Decimo septimo. Magnis et non necessariis praesidiis, partim ex militia indigena instituendis, et ex nostro aerario alendis, provinciam non onerabimus; Generalem tamen et caput Germanum illis praeficiemus, qui reciprocam cum Gubernatore, Consilio Status et Generali militiae Transylvanicae in omnibus negotiis bellicis correspondentiam habiturus, aliis, ad praedictum Statum aut Gubernium pertinentibus, se non ingeret.

Decimo octavo. Tollimus a Saxonicae nationis, et totius ubique miserae plebis cervicibus, per abusum inveteratam gratuitam viatorum cuiusvis generis vel conditionis vicitationem, equorum ac omnis generis iumentorum angariationem, et quartiriorum, aliosque similes, praesertim in dictam nationem Saxonicam a viatoribus hactenus exercitos, abusus; clementissime suadendo et iubendo, ut postae, remissa prius ad aulam nostram informatione, a Consilio Status, diversoria vero pro benevole recipiendis, iusta pecunia

ez a Fejedelmek alatt volt, kegyesen akarván, hogy a nemesek előjogai és kiváltságai is e részben megtartassanak.

Tizenhatodszor. A nálok dívó szokás szerint haszonbérlet által megváltatni szokott Dézmákat is a földesuraknál meghagyjuk, a haszonbért mindazáltal a fiskusnak fentartván.

Tizenhetedszer. Nagy és nem szükséges őrsegekkel, részben tartományi katonaságból kiállítandókkal, s a mi kincstárunkból fizetendőkkal, a tartományt nem fogjuk terhelni: Parancsnokot mindazáltal és főnököt Németet adunk nekik, akinek is, a Kormányzóval, az Állam Tanácsával s az Erdélyi hadak Parancsnokával minden hadi ügyekben közlekedése leszen; egyéb, az említett Állam vagy Kormányzókhoz tartozókba magát be nem avatandja.

Tizennyolcadszor: Leveszszük a Szász nemzet, és mindenütt a szegény nép nyakáról a visszaélés kép megrögzött ingyenes élelmezését mindennemű vagy állapotú utazóknak, a loyak s mindennemű igásmarha szolgáltatását, és szállásolásokat, úgy más egyéb hasonló, főkép a nevezett Szász nemzeten az utazók által eddig gyakorlott visszaéléseket; legkegyelmesebben javallva és parancsolva, hogy a posták, udvarunkhoz előleg felterjesztendő értesítés után, az Állam Tanácsától, a fogadók pedig, a barátságosan

et pretio cibandis, itinerantibus, a dominis terrestribus et Civitatibus constituentur.

Nos itaque, qui pientissimum regii muneris Nostri executuri officium, universorum et singulorum fidelium salutem, commune bonum, tranquillitatem publicam, rei christianae incrementum, et charissimam Transylvaniam, nullo, Deo opitulante, Minotauri Turcici Labyrintho deinceps implicandam cordi duximus, visis et examinatis praedictis articulis et punctis, pensantes eos honori, quieti et commodo Statuum, Ordinum et incolarum omnium, universaeque reipublicae christianae conducere, eosdem in omnibus suis partibus et capitulis approbamus, et in perpetuum valitura lege sancimus tenore praesentium promittendo in verbo Nostro regio, ac apud Nos et Serenissimam nostram domum nunquam violabili fide, quod illos firmiter et inconcusse servabimus et servari faciemus, maiora et maiora semper, in fidelissimam nobis gentem, ponere beneficia propensi. Datum in Civitate Nostra Viennae die 4-a Mensis Decembris, Anno post nativitatem Domini 1691, Regnorum Nostrorum Romani 34-o, Hungarici 37-o, Bohemici vero 36-o. LEOPOLDVS m. p.

T. A. Henricus Comes de Strattmann m. p.

Ad Mandatum Sacrae Caesareae

Regiaeque Maiestatis proprium

Stephanus Andreas de Verdenburg m. p.

elfogadandó, illő pénzen és áron élelmezendő, utazó számára, a földesurak és Városok által rendeltessenek el.

Mí tehát, kik legkegyesebb királyi tisztünk teendőit teljesítendő, összes és egyes hiveink boldogságát, köz javát, az országos nyugalmat, a keresztyenség öregbedését, s e drága Erdélyországot, az Isten segedelmével soha többé a Török Minotaurus Labirinthusába be nem bonyolitandót, szívünkre vettük, látván és megvizsgálván a mondott cikkelyeket és pontokat, azokat a Karok, Rendek s minden lakosok, úgy az összes keresztyén egyetem becsületére, nyugalomára és javára szolgálóknak tartván, azokat minden részeikben és fejezeteikben helyeseljük, és örökkéig érvényes törvényül szentesítjük ezen sorainkkal, igérvén Királyi szavunkkal, s az Általunk és Fenséges házunk által soha meg nem sérthető, hitünkkel, hogy azokat szilárdul és bántatlanul megtartjuk és megtartatjuk, mind nagyobb és nagyobb jótéteményeket hajlandók e leghűségesebb nemzettel éreztetni. Költ Bécs Városunkban, Decemberhó 4-dikén, az Úr születése után az 1691-ik, Országulásunknak, a Romai Birodalomban 34., Magyarországon 37-ik, Csehországban 36-ik esztendejében.

LIPÓT sk.

Gr. Strattmann T. A. Henrik.

Ő Szents. Cs. K. Felsége saját Parancsára Verdenburg István András sk.

XI.

III. KÁROLY KIR. BIZTOSÍTÓ
TÖRVÉNYE

AZ ORSZÁG ÉPSÉGE S FÜGGETLEN KORMÁNYÁRÓL.

(Caroli III. Regis Decreti I. A. 1715. Art. 3. Circa Regiam Haereditariam Successionem, et Regimen uberior declaratio).

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, Successionem Haereditariam iuxta tenorem benigni Diplomatis sui, immediate praesinuato Articulo secundo nunc inserti, sufficienter declaratam, clementer resoluit dirigendam, et deficiente demum Masculino sexu, a divo quondam LEOPOLDO Imp. et Rege descendente, *avitam et veterem*, approbatamque Consuetudinem, Praerogativamque Statuum, et Ordinum, *in Electione et Coronatione Regum*, locum suum habituram esse.

XI.

III. KÁROLY KIR. BIZTOSÍTÓ
TÖRVÉNYE

AZ ORSZÁG ÉPSÉGE S FÜGGETLEN KORMÁNYÁRÓL.

(1715 : 3. A Kir. Örökösödés és Kormányzás bővebb kinyilatkoztatása).

Ő Szents. Cs. és Kir. Felsége az Örökösödési Trónon-Következést az iménti második Cikkelybe befoglalt kegyes Hitlevél tartalma szerint intézni; s a néhai Fels. Lipót Cs. és Királytól leszármazó Férfiág-magvaszakadtával, a Karok és Rendeknek ősi és régi, s helybenhagyott törvényes Szokását és Előjogát a *Királyválasztás és Koronázás körül*, helyt fogni, kegyelmesen kinyilatkoztatta :

§. 1. Nec Status, et Ordines Regni, eadem Sacra Regia Maiestas secus regi, aut dirigi vult; quam observatis propriis ipsius Regni Hungariae hactenus factis, vel in futurum diaetaliter constituendis Legibus.

§. 2. Qua Regia clementissima declaratione, circa clausulam: *Prout super intellectu et usu Legum, Regio et communi Statuum consensu Diaetaliter conventum fuerit, de omni a Regno avulsione*; ac ad morem aliarum Provinciarum supposito Gubernio; memoratos Status et Ordines Regni sufficienter praecautos reddit.

1. §. Sem az Ország Karai és Rendei felett azon Szents. Királyi Felség *másképp nem akar uralkodni és kormányozni, mint magának Magyarországnak, eddig hozott, vagy jövőben országgyűlésileg hozandó, saját Törvényei megtartásával.*

2. §. Mely legkegyelmesebb Királyi kinyilatkoztatással, e záradékra nézve: „*Amint a törvények értelme és gyakorlata iránt a Király és Karok és Rendek közös egyetértéssel Országgyűlésileg meg fognak állapodni*“ az Ország területének minden csonkítása, s annak más Tartományok módjára *besikkasztott Kormányzása* eltávoztatásáról az említett Országos Karokat és Rendeket elégségesen biztosítja.

XII.

A PRAGMATICA SANCTIO.

(Caroli III. Regis Decreti II. A. 1723. Art. 1. 2. et 3.)

Art. 1. Status et Ordines Regni, Partiumque eidem annexarum, Sacrae Caesareae, et Regiae Maiestati pro Libertatum, et Praerogativarum, Earundem paterna, et Clementissima Confirmatione; et Suae in medium Statuum Sacratissimae Personae adventu; gratias quam maximas referunt.

Paternam sane, et Clementissimam Sacratissimae Caesareae, et Regiae Maiestatis erga Status, et Ordines Regni, in praesenti Diaeta, felicissime, et in frequentissimo, vix aliquando viso numero congregatos propensionem; et ad permansionem Eorundem, ac incrementum publici Status Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum, proque stabilienda in omnem casum, etiam *contra Vim externam*, cum vicinis Regnis, et Provinciis Haereditariis Vnione, et conservanda domestica tranquillitate directam curam, et sollicitudinem; ex benignis Eiusdem Sacratissimae

XII.

A PRAGMATICA SANCTIO.

(III. Károly Kir. II. Törvénykönyve 1. 2. és 3. Cikke 1723.)

1. Cikk. Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek Karai és Rendei, Ő Szents. Cs. és Kir. Felségének, Szabadságaik és Előjogaik Atyai és Legkegyelmesebb Megerősítéseért; és Ő Legszentségesebb Személyének a Rendei körébe érkezéért legforróbb hálajokat jelentik ki.

Ő Legszents. Cs. és Kir. Felségének a jelenvaló Országgyűlésén szerencsésen, és sokkal nagyobb számmal mint talán valaha, összegyűlt Országos Kk és Rendei iránti Atyai és Legkegyelmesebb hajlandóságát; s azok megmaradására, Magyarország s annak kapcsolt Részei Állományának öregbedésére, s annak minden eshetőségre, *külső Erő ellen is*, a szomszéd Örökös Országok és Tartományokkal állapítandó Unióra s a hazabéli nyugalom fentartására irányzott gondját és szorgalmát; azon Legszents. Cs. és Kir. Felségének az Ország és hozzá kapcsolt Részek Ka-

Caesareae et Regiae Maiestatis, ad Status et Ordines Regni, Partiumque eidem annexarum Clementissime emanatis *Literis Regalibus*; ac novissime factis Propositionibus, devoto sane homagialis Fidelitatis Eorundem zelo, et constanti fervore humillime intelligentes; pro hoc erga Eosdem Clementissime exhibito Paterni affectus Gratiarum singulari voto, quodve non obstantibus in adversum quibusvis gravissimis, Sacrum Romanum Imperium, et Europaeam quietem tangentibus curis, et laboribus, in medium fidelium Statuum suorum semet conferre; et Eosdem in Altissima iisdem summe Veneranda Persona sua, paterne consolari; et primum, ac ante omnia, nullaue praevia fidelium Statuum, et Ordinum eatenus praemissa humillima Supplicatione, ex puro erga Eosdem paterno affectu, universos Status et Ordines Regni sui Haereditarii Hungariae, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum, in omnibus tam *Diplomaticis*, quam aliis quibusvis *Iuribus, Libertatibus, Privilegiis, Immunitatibus, Consuetudinibus, Praerogativis et Legibus*, hactenus concessis, et conditis, ac in praesenti Diaeta, et in futurum etiam, Diaetaliter condendis, conservaturum offerre; et easdem ac earundem singulas clementissime confirmare dignata fuisset; *humillimas*, et quam possunt, maximas Sacratissimae Caesareae, ac Regiae Maiestati ideo etiam *gratias referunt*:

raihoz és Rendeihez legkegyelmesebben bocsátott *Királyi Leveléből*, és legközelebb tett *Előadásokból*; alázatos és jobbágyi Hűségök buzgóságával, és állandó hevével legalázatosabban megértvén; ezen irányokban legkegyelmesebben tanusított Atyai indulata és Kegyei különös fogadásáért, és hogy ellent nem állván a legsúlyosabb, a Romai Szent Birodalmat s Európa nyugalmaét illető gondjai és munkái, hűséges Karai közzé jöni, s Őket, legmagasb s Előttök a legnagyobb mértékben Tisztelt Személyében, atyai-lag vigasztalni; s először is és mindenek előtt, a hűséges Karok és Rendei előleg az iránt benyújtott legalázatosb Folyamodásuk nélkül, tisztán Irántok táplált atyai indulatból, Örökös Magyarországa s a hozzá kapcsolt Részek, Országok és Tartományok öszves Karainak és Rendeinek, minden, úgy *Hitleveleken alapuló*, mint más egyéb valamennyi, eddig engedett, és alkotott, s a jelen Országgyűlésén, és jövőendőben is, Országgyűlésileg alkotandó, *Jogaik, Szabadságaik, Kiváltságaik, Mentességeik, Törvényes Szokásaik, Előjogaik és Törvényeik* megtartását ajánlani; s azokat, s azok közül mindeniket egyenként megerősíteni méltóztatott volna; a legalázatosabb, s mennyire tőlök telik, legnagyobb hálájokat mutatják be Ő Legszents. Cs. és Kir. Felségének, s azért is:

§. 1. *Quod Faemineum quoque Sexum Augustissimae Domus Suae Austriacae*, usque ad Eiusdem, et ab eodem Descendentium defectum, ad *Regiam Hungariae Coronam*, Partesque, Regna, et Provincias, ad eandem Sacram Coronam pertinentes, unanimi Unversorum Statuum et Ordinum Regni, Partiumque eidem annexarum *libero voto proclamatum* et per solemnem Eorundem Statuum et Ordinum ad Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem, *Viennam* expeditam *Deputationem* vocatum ;

§. 2. Et eiusmodi oblationem, tam *pie et clementer*, *gratoque animo acceptare* ; et fidelium Statuum et Ordinum suorum piis, ac Salutaribus Votis, non tantum annuere dignata esset ;

§. 3. Sed *eiusmodi* in Sacra Regni Hungariae Corona, et Partibus, Regnis, et Provinciis eidem annexis *Successionem*, eodem, quo *Masculorum Primogeniturae Ordine* secundum normam in reliquis Suae Maiestatis Sacratissimae Regnis et Provinciis haereditariis, *in, et extra Germaniam sitis*, iam per Eandem *ordinatam, stabilitam, publicatam, et acceptatam, inseparabiliter*, habitaque in graduum aequalitate, eiusdem Lineae *Praerogativae Masculorum* ratione, dirigi, servari et custodiri vellet ;

§. 4. Ita, ut *illa, vel Masculus* Eiusdem *Haeres*, qui, vel quae, praemissorum Augustae Domus Aus-

1. §. *Hogy Legfelségesebb Ausztriai Háza Nő Ivadékait is, Annak, és az Attól Leszármazók magvaszakadtáig, Magyarország Királyi Koronája, s az ezen Szent Koronához tartozó Részek, Királyságok és Tartományok Örökösévé az Ország és kapcsolt Részek Összes Karai és Rendei szabad szavazatával kiáltottat, s azon Karok és Rendeknek Ő Legszents. Cs. és Kir. Felségéhez, Bécsbe menesztett, ünnepélyes Küldöttsége által meghivottat;*

2. §. *És ez ajánlást, oly kegyesen, és kegyelmesen, és hálás indulattal elfogadni; s hűséges Karai és Rendei kegyeletes, és üdvösséges kívánataihoz nem csak hozzájárulni méltóztaték;*

3. §. *Hanem Magyarország Szent Koronája területén, s az ahoz kapcsolt Részek, Országok, és Tartományokban is, olyatén Trónrendet, a Férfinemű Elsőszülöttség során, az Ő Legszents. Cs. és Kir. Felsége többi, Németországon belül és kívül fekvő, Örökös Országai és Tartományaiban Általa már rendezett, megállapított, kihirdetett, és elfogadott mód szerint, elválaszthatatlanul, s a fokok hasonlósága mellett azonegy Vonal Férfiivadékának Előjoga lévén, intéztetni, megtartatni, és megőriztetni, kívána;*

§. 4. *Úgy, hogy azon Nő, vagy Annak Férfi Örököse, ki a Felséges Ausztriai Ház mondott Ország-*

triacae Regnorum et Provinciarum Haeres, iuxta memoratam normam Primogeniturae, in Augusta Domo Austriaca receptam existet; *eodem Successionis*, pro his, et futuris quibuscunque casibus, *Haereditario iure*, etiam pro *infallibili Rege Hungariae*, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum, aequè *indivisibiliter intelligendarum*, habeatur, et coronetur.

Art. 2. De Regia Haereditaria Sacratissimae Caesareae, et Regiae Maiestatis Sexus Faeminei Augustae Domus Austriacae in Sacra Regni Hungariae Corona, et Partibus eidem ab antiquo annexis, continua Successione.

Tametsi Suae Sacratissimae Caesareae, et Regiae Maiestatis Fideles Status et Ordines Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum, vividam et florentem, optimeque constitutam Aetatem, Vires et Valetudinem conspicientes; Divinaeque Benedictioni quam optime confisi; Eandem Magnis et Gloriosis Sexus Masculini Successoribus, ad praeces quoque fidelium suorum Statuum, eo fine ad DEVM Ter optimum fusas, et incessanter fundendas, largissime benedicendam; et indesinenti Masculorum Haeredum suorum ordine fideles Status Regni consolandos fore, vel maxime confiderent;

§. 1. Quia vero apprime etiam perspectum ha-

gai és Tartományainak, a Felséges Ausztriai Házban bevett s említett Elsőszülöttség módja szerint, Örökös: *ugyanazon Trónrend szerint*, ezen s a jövőendő esetekben, *Örökösödési Joggal, a Magyarország s hozzá csatolt, szinte oszthatatlanoknak értendő Részek, Országok és Tartományok csalhatatlan Királyául tartassék, és koronáztassék.*

2. *Cikkely. Az Ő Szents. Cs. és Kir. Felsége Nőnemű Felséges Ausztriai Háza Királyi, Örökös, folytonos Trónrendéről Magyarország Szent Koronája területén, s a hozzá a régi időktől fogva csatolt Tartományokban.*

Ámbátor Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek hű Karai és Rendei, tekintve Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsége élénk és virágzó, s legjobb állapotú Korát, Erőit és Egészségét; s az Isteni Aldásban bizva, Őt, hű Rendeinek e végre a Legjobb Isten zsámolyánál mondott, és megszűnés nélkül mondandó imáira is, Nagy és Dicső Férfi Utódokkal bőven megáldandónak, s magokat a hű Országos Rendekeket elfogyhatatlan Férfi Örökössei sorával megvigasztalandóknak, bizodalmasan hiszik;

1. §. De minekutána jól tudják azt is, hogy a

berent; Reges pariter, et Principes, aequali aliorum hominum mortalitatis sorti subiectos esse: mature proinde, et consulto perpendentes, tot et tanta, cum Praedecessorum Suae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, Divorum olim Leopoldi Genitoris, et Iosephi fratris, Gloriosissimorum Hungariae Regum; tum vel maxime propria Clementissime Regnantis Suae Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis, pro incremento Boni Patrii publici, prove fidelium Civium suorum perenni salute, Bello aequae ac Pace, exantlata Gloriosissima Acta et Facta; dum non modo Haereditarium Regnum hoc suum Hungariae, Partesque, Regna, et Provincias eidem annexas, in statu per praeattactos Gloriosos Praedecessores suos positum conservavit; sed occasione etiam novissimi Ottomannici belli, contra ferventissimos eiusdem impetus, idem animose tutata; victricibus, felicibusque Armis, in annexa eidem Regna, et Provincias, cum immortalis sui Nominis Gloria, Statuumque et Ordinum, ac privatorum Regni Civium perenni securitate protenderit: ut successivis quibusvis temporibus, ab omnibus externis, et etiam domesticis confusionibus, et periculis praeservari; imo in alma, et continua tranquillitate, ac sincera animorum Vnione, *adversus omnem Vim etiam externam* felicissime perennare possit;

Királyok és Fejedelmek szinte más emberek halandó sorsának vagynak alávetve ; tehát az Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsége Elődeinek, néhai Fels. Atyja Lipót és Testvére József, Magyarország Dicső Királyainak annyi és oly nagy —, de még inkább a Legkegyelmesebben Országló Legsz. Cs. és Kir. Felség saját — a Haza Közjavának öregbedésére, s hű Polgárai tartós boldogságára, Hadban és Békében véghez vitt Dicsőséges Cselekvéseit és Tetteit éretten és meggondoltan fontolgatva : melyek által nem csak ez Örökös Országát, Magyarországot s az ahhoz kapcsolt Részeket, Országokat és Tartományokat nem csak az érintett Dicső Elődei által hagyott állapotban megtartá, hanem a legközelebbi Török háború alkalmával, ennek leghevesebb rohamai ellen lelkesen megoltalmazta ; győzödelmes és szerencsés Fegyvereivel, Nevének halhatatlan Dicsőségére, a Karok és Rendek s az Ország magán Polgárai maradandó biztosságára is, a kapcsolt Országok és Tartományokba is kiterjesztette ; hogy eképen a következő időkben is, minden külső, de belső zavarok és veszedelmektől is, megoltalmaztathassék ; sőt áldott, és folytonos esendességben, s az elmék őszinte Egyesületében, *minden külső Erő ellen* is, szerencsésen fenmaradhasson ;

§. 2. Quosvis praeterea etiam *internos Motus*, et facile oriri solita, ipsis Statibus et Ordinibus Regni ab antiquo optime cognita *Interregni mala*, sollicite praecavere cupientes;

§. 3. Maiorum suorum laudabilibus Exemplis incitati;

§. 4. Volentesque erga Sacratissimam, Caesaream et Regiam Maiestatem, Dominum Dominum Eorum Clementissimum; gratos et fideles semet humillime exhibere;

§. 5. *In defectu Sexus Masculini* Sacratissimae Caesareae et Regiae Maiestatis (quem defectum DEVS clementissime avertere dignetur) *Ius Haereditarium Succedendi* in Hungariae Regnum, et Coronam, ad eandemque Partes pertinentes, Provincias et Regna, iam Divino auxilio recuperata, et recuperanda; *etiam in Sexum* Augustae Domus Suae Austriacae Faemineum, primo loco quidem ab Altesata modo Regnante Sacratissima Caesarea et Regia Maiestate;

§. 6. Dein in huius defectu; a Divo olim Iosepho;

§. 7. His quoque deficientibus; ex Lumbis Divi olim Leopoldi, Imperatorum, et Regum Hungariae *Descendentes*, Eorundemque *legitimos, Romano-Catholicos Successores utriusque Sexus Austriae Archiduces, iuxta stabilitum* per Sacratissimam, Caesaream ac Re-

2. §. Azonkívül minden *belső Mozgalmakat*, és a *Trónörültségnek* könnyen támadható, s az Ország Karai és Rendei előtt is régtől fogva jól ismert *bajait* gondosan megelőzni kívánva ;

3. §. Öseik dicséretes Példái által gerjesztve ;

4. §. S Ő Legszents. Cs. és Kir. Felsége, Legkegyelmesebb Urok iránt hálásoknak és híveknek kívánva magokat alázatosan tanusítani :

5. §. Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsége *Férfi Ivádéka magvaszakadtával* (melyet Isten legkegyelmesebben elfordítani méltóztassék) a *Trónöröklési Jogot* Magyarország Birodalmában és Koronájában, s a hozzá tartozó Részek, Tartományok, és Országokban, az Isten segédelmével már visszafoglaltak vagy még visszafoglalandókban, a *Fels. Ausztriai Ház Nő Ivádékára*, — még pedig, első helyt a most országló Legszents. Cs. és Kir. Felségtől ;

6. §. Aztán, ennek elfogyásával, a néhai Dicsőült József ;

7. §. S ezeknek is elfogyásával a néhai Dicsőült Lipót, Császárok és Királyok ágyékaiból *Leszármazó, Törvényes, Romai-Katholika hitű, mind-két Nemű Utódokra, Ausztriai Főhercegekre*, az Ő Legszents. Cs. és Kir. most országló Felsége által, már, *Németor-*

giam Regnantem Maiestatem in aliis quoque suis Regnis et Provinciis Haereditariis, *in et extra Germaniam* sitis *Primogeniturae Ordinem*, Iure et Ordine praemisso, *indivisibiliter ac inseparabiliter, invicem, et in simul*, ac una cum Regno Hungariae, et Partibus, Regnis, et Provinciis eidem annexis, *haereditarie possidendis*, regendam et gubernandam transferunt; *)

§. 8. Et memoratam Successionem acceptant;

§. 9. Taliterque, eandem *Successionem Faemineam* in Augusta Domo Austriaca introductam, et agnitam (extensis ad eam nunc pro tunc Articulis 2. et 3. Anni 1687. et pariter 2. et 3. Anni 1715) iuxta Ordinem supradictum *stabiliumt*;

§. 10. Per praeattactum Faemineum Sexum Augustae Domus eiusdem, praevio modo declaratos Haeredes; et Successores utriusque Sexus Archiduces Austriae; *acceptandam, ratihabendam*, et una cum praemissis, aequo modo praevio per Sacratissimam Caesaream et Regiam Maiestatem clementissime confirmatis *Diplomaticis*, aliisque praedeclaratis Statuum et Ordinum Regni, Partiumque, Regnorum, et Provinciarum eidem annexarum *Libertatibus et Praerogati-*

*) Az eredetiben itt még két szó áll: *regendam, et gubernandam*, de melyek a verbum regensre: *Jus haereditarium succedendi*-re nem vonatkozhatván, s más nőnemű név, accusativusban 'e három §-on átvonuló

szágon belül és kívül fekvő, Örökös Országai és Tartományokban, Magyarországgal s a hozzá kapcsolt Részek, Országok és Tartományokkal *feloszthatatlanul és elválaszthatatlanul egymással és egyetemben, örökösödésileg birandókban*, megállapított *Elsőszülöttségi Sor* szerint, az előre bocsátott Jogon és Renden, *) az uralkodással és kormányzással együtt, átteszik ;

8. §. És az említett Trónöröklést elfogadják ;

9. §. S eképen, ugyanazon *Női Trónöröklést*, a Felséges Ausztriai Házban behozottat és elismertet (kiterjesztvén reá most, akkor helyett, az 1687 : 2. és 3., s hasonlóképen az 1715: 2. és 3. Cikkeket) a fennírt Rend szerint, *megállapítják* ;

10. §. Az elébb említett, azon Felséges Házbeli Nőnem, mint előleg kijelentett Örökösök ; s mindkét Nembeli Trónörökösök, Ausztriai Főhercegek, által *elfogadtatni, helyben hagyni* s az Ország s ahoz kapcsolt Részek, Országok és Tartományok Karai és Rendei előrebocsátott, Ő Legszents. Cs. és Kir. Felsége által hasonlóképen előleg legkegyelmesebben megerősített, *Hitleveli* és más előre kijelentett *Szabadságai és Előjogaival együtt* a fennidézett Cikkelyek

mondatban nem létezvén, melyre tartozhatnának, a fordításba beszöni nem tudva, elhagytam. (I. kiad.). A felebbi kísérletet e II. kiadásban az illetők ítélete alá terjeszttem.

vis, ad tenorem praecitatorum Articulorum, futuris semper temporibus, occasione Coronationis observandam determinant;

§. 11. Et nonnisi post omnimodum praedicti Sexus defectum *avitam et veterem*, approbatamque, et receptam *Consuetudinem*, Praerogativamque Statuum et Ordinum, *in Electione, et Coronatione Regum*, locum habituram; reservant intelligendam.

Art. 3. Iura, Praerogativae et Libertates Statuum, et Ordinum Regni, Partiumque eidem annexarum confirmantur.

Sacratissima Caesarea et Regia Maiestas, universorum fidelium Statuum et Ordinum Regni, Partiumque eidem annexarum, omnia tam *Diplomatica*; quam alia quaevis *Iura, Libertates, et Privilegia, Immunitates*, Praerogativas, Legesque conditas, et approbatas Consuetudines (conformitate Articulorum 1. et 2. modernae Diaetae, in sensu Articulorum 1. 2. et 3. Anni 1715. Formulaeque Iuramenti ibidem contentae, intelligendorum) clementer *confirmat et observabit* :

§. 1. Pariterque *Successores*, legitime coronandi Hungariae, et Partium eidem annexarum Reges, in iisdem Praerogativis et praemissis Immunitatibus et

tartalma szerint, minden következő időkben a Koronázás alkalmával megtartatni, határozzák ;

11. §. És csak a mondott Női vonal mindenképi elfogyása utánra tartják fenn magoknak a Karok és Rendei *ősi és régi*, s helybenhagyott és bevett *Törvényes Szokásukat és Előjogukat a Királyok Választásában és Koronázásában.*

3. Cikk. Az Ország és hozzá kapcsolt Részek *Karai és Rendeinek Törvényes Igazai, Előjogai és Szabadságai megerősítetnek.*

Ő Legszents. Cs. és Királyi Felsege, az Ország és hozzá kapcsolt Részek összes hű Karai és Rendei minden, úgy *Hitlevélbeli*, mint egyéb *Jogait, Szabadságait és Kiváltságait, Mentességeit, Előjogait, hozott Törvényeit és helybenhagyott Törvényes Szokásait* (öszhangzásban az 1715. eszt. 1. 2. és 3. Cikkelyekkel s az azokban foglalt Esküpéldány értelmében veendő 1. és 2. Cikkelyeivel a jelenvaló Országgyűlésnek) kegyelmesen *megerősíti, és megtartandja :*

1. §. Hasonlóképen Ő Felsege *Utódai*, Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek törvényesen Koronázandó Királyai, az Ország és ahoz kapcsolt Részek

Legibus, Status et Ordines Regni, Partiumque eidem annexarum *inviolabiliter conservabunt*;

§. 2. Quas et quae, praeterea Sua Maiestas Sacratissima *per suos* cuiuscunque status, gradus et conditionis; observari faciet.

Karait és Rendeit ugyanazon Előjogokban, s előre bocsátott Mentességekben és Törvényekben, *sérthetetlenül meg fogják tartani.*

2. §. Melyeket azonkívül Ő Legszents. Felsége, *a maga*, bármely állású, fokú és állapotú emberei által, meg fog tartatni.

XIII.

A PRAGMATICA SANCTIO
ERDÉLYBEN.

Nos Sacratissimi, Potentissimi et Invictissimi Principis D. D. Caroli VI. Dei Gratia Electi Rom. Imperatoris semper Augusti etc. etc. *Principis Transylvaniae* etc. Regium Transylvaniae Gubernium, caeterique Vniversi Fideles Status et Ordines trium nationum eiusdem Principatus Transylvaniae, et Partium Regni Hungariae eidem annexarum, ad moderna Generalia Principatus huius Transylvaniae Comitia solenniter congregati :

Ad perpetuam Rei memoriam significamus omnibus, quorum interest, aut interesse quoquo modo posset, Nostro et charissimae Posteritatis nostrae nomine, per Praesentes ; Quod, posteaquam intelleximus ex Illustrissimo et Excellentissimo Sac. Rom. Imp. Comite Domino *Damiano Hugone a Virmont*, Maiestatis Suae Sacratissimae Actuali Intimo et Aulico

XIII.

A PRAGMATICA SANCTIO

ERDÉLYBEN.

Mi a szentséges, leghatalmasb és győzhetetlen Fejedelemnek, VI. KÁROLY Úrnak, Isten kegyelméből választott Felséges Romai Császárnak stb. stb. Erdélyország Fejedelmének stb. Erdélyi Királyi Kormány széke, s azon Erdélyi Fejedelemség három nemzete s a hozzá kapcsolt Magyarországi Részek többi egyetemes hű Karai és Rendei, kik ez Erdélyország jelenvaló Közönséges Gyűlésére szokott módon összesereglettek :

A Dolog örök emlékezetére mind Azoknak kiket illet, avagy bármi módon illethet, a Magunk és szeretett Utódaink nevében e jelen Írásunk által kijelentjük ; Hogy, miután Méltóságos és Nagyméltóságú Római Sz. Birodalmi Gróf Virmont Demjén Hűgő úrtól, Ő Legszents. Felsége valós. belső titkos és udvari Hadi Tanácsosától, a Gyalogság Táborno

Bellico Consiliario, Peditatus Supremo Magistro, unius Legionis Pedestris Tribuno, nec non Armorum in hoc Maiestatis Suae Principatu Haereditario et Valachia Cis-Alutana Praefecto, in hac item Directore Supremo, et ad moderna Generalia Comitia Deputato Suae Maiestatis Caesareo-Regiae, Domini Domini Nostri Clementissimi Commissario Plenipotentiario, non sine singulari animorum exultatione et inde concepta Consolatione, non modo in Nos, sed in seram quoque Posteritatem nostram redundatura Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, D. Domini et Principis Haereditarii Clementissimi, in omnia Regna et Provincias suas Haereditarias Divinitus Sibi concretas, et subiectas, eum amorem, et iuxta Paternam curam, et sollicitudinem, quae Augustorum Maiorum more, in praesentiarum iis praecipue malis, quae futuris aetatibus, dictis Regnis et Provinciis Suis Haereditariis, calamitates et pericula insuperabilia accersere possent, quantum omnipotens Deus conatibus salutaribus, pro liberrima sua in Reges et Regna Terrae Dispositione Clementer adesse voluerit, providentius occurrendum benigne statuerit, ut Divorum Maiorum Suorum solidis Institutis insistendo, ea, quae de Primogeniturae ratione, in vim Legis perpetuo valiturae, et Sanctionis Pragmaticae constituere, tum vero inter alia singillatim decrevere, ut Stirpe Sua Mas-

kától, egy gyalog légió Ezredes Kapitánya, s Ő Felségének ez Örökös Fejedelemségében valamint az Olton inneni Oláhországban hadi Főkapitányától, ugyanebben Főigazgatójától, s a jelenvaló Országos Köz Gyűlésen Ő Cs. Kir. Felsége legkegyelmesebb Urunk teljeshatalmú kiküldött Biztosától lelkeink nem közönséges örvendezésével s abból meritett, nem csak Reánk, hanem késő Maradékainkra is kiáradó vigasztalására értettük, hogy Ő Cs. Királyi Felsége Urunk és Örökös Legkegyelmesebb Fejedelmünk azon szeretettel és atyai gonddal és szorgalmatossággal, melylyel, Dicső Elei szokása szerint, amennyiben a Mindenható Isten az üdvös igyekvéseknek a Királyok s a föld birodalma körül való szabad rendelkezésével kedvezni méltóztatik, jelenleg főkép azon bajokat, melyek jövő időkből említett Örökös Országaira és Tartományaira elfordíthatatlan nyomorúságokat és veszedelmeket hozhatnának, ovatosan megelőzni kegyesen elhatározván: Dicső Elei szilárd Intézetei mellett állva, azokat, melyek az Elsőszülöttségre nézve örökké érvényes törvényül és practica sanctióul rendeltettek, és többi között különösen elhatározták, hogy Férfi Ivadéka kihalván, a Nők is azon Elsőszülöttségi rendben következzenek az Örökösödésben, miszerint Isten áldása mellett az leend, hogy az Ő Cs. és Kir. Felsége által

cula extincta, Faeminae etiam eodem Primogeniturae ordine in Haereditates succedant, itaque Deo benedicente fore, ut Regna et Provinciae, tam hodie ab Augustissima Sua Caesarea Regiaque Maiestate possesae; quam in futurum quoque, opitulante Deo, Ditioni suae accessurae, ad mutuam et reciprocam defensionem, maioremque cum dignitate et inde secuturo terrore Hostium, securitatem in omne aevum nexu indissolubili coalescere et cohaerere valeant atque possint; Id quod totum uberius et lucidius praefatus Ill. et Excell. Dominus Commissarius Regius et Plenipotentarius Maiestatis Suae Sacratissimae, Nobis omnibus simul congregatis, aperte et plane, vivaque et intelligibili voce, atque argumentis prorsus convincentibus declaratum testatumque reddidit: Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestati D. D. Nostro Clementissimo suum huncce Principatum Sibi Haereditarium immensis laboribus et impensis, multoque sanguine, e gravi Ottomanorum iugo plus vice simplici vindicatum singulariter sibi esse charum, eamque, et plane distinctam, eius rationem habere, ut inde cuivis sensato et cordato perspectum, exploratumque esse possit, quantum Principatui huic Haereditario, cum Partibus eidem annexis, tanquam Antemurali furori iurati Christiani nominis hostis, prae caeteris obnoxio, sibi que suis viribus tuendo minime pari, ex hac pe-

mind jelenleg birtokolt, mind jövődőben is, Isten segítségével, birodalmához járulandó Országok és Tartományok, kölesönös és viszontagoló védelemmel és méltósággal, s az Ellenségeknek abból következő rémulésével járó nagyobb biztosság okáért minden időre feloldhatatlan összeköttetésbe egyesülhessenek és egybeállhassanak; Miket a fennirt Mélt. és Nagymélt. Királyi Biztos Úr és Ő Legszents. Felsége Meghatalmazottja Nekünk összesen összegyülteknek, bővebben és világosabban, nyíltan és tisztán, élő s érthető szóval s teljesen meggyőző védvekkal kinyilatkoztatott, s arról tett tanuságot: hogy Ő Legszents. Cs. és Királyi Felségének, Legkegyelmesebb Urunknak, ezen Örökös Fejedelemsége, melyet roppant munkával és költségekkel, és sok vérrel, egyszernél többször a Törökök súlyos igája alól kivívott, különösen drága, s arra oly és épen különös gondja van, hogy abból minden értelmes és lelkes ember átláthatja és kitanulhatja, miszerint ez Örökös Fejedelemség, a hozzá kapcsolt Részekkel, mint a Keresztén név esküdt ellensége dühének a többiek felett kitéve, és saját erejéből önmagát megoltalmazni épen nem képes, az Ő Legszents. Felsége Örökös Országai és Tartományaival leendő ezen tartandó Únióból; s az Elsőszülöttségi rendnek mindkét Nemen megerősítéséből, mind a Közügyre disz és biztosság,

renni Regnorum Provinciarumque Suae Maiestatis Sacratissimae Haereditariarum Vnione, firmatoque in utrumque Sexum Primogeniturae ordine, et Publicae Rei ornamenti ac securitatis, et privatis etiam Patriae Civibus emolumenti accessurum sit, indeque nihil dubitavimus, Nos praefatum Regium Suae Maiestatis Sacratissimae D. Domini Nostri Haereditarii Gubernium, caeterique universi fideles trium nationum Status et Ordines Ordinationem tam salutarem alacriter et fideliter, prompte, plane ac sponte, unanimibus votis acceptare, nec non ex amore et zelo in Sacram Suam Maiestatem D. Dominum Nostrum Clementissimum, Benignissimum, universamque Augustae Domus Austriacae Posteritatem, Successioni Nobis propositae, ut videlicet in Casu (quem Divina Bonitas pro sua in Gentem Christianam misericordia avertere clementer dignetur) Masculae Stirpis Austriacae extinctae, Faeminea quoque eodem, quo Masculi, Primogeniturae ordine, secundum Instrumenta a Sua Maiestate Sacratissima, et Gloriosissimis praedecessoribus Suis eatenus confecta, nobisque hic communicata, in principatu hocce Augustae Domus Austriacae Haereditario, Partibusque ei annexis, eiusque Haereditati et Dominatui indubitato Iure succedant, quam humillime et fidelissime, voluntateque gratissima subscribere, atque de et super hocce sol-

mind a Haza egyes Polgáraitra haszon fog háramlani; amiért is semmitsem kételkedtünk, Mi Legszents. Felségének Örökös Urunknak fennírt Királyi Kormányseke, s a három Nemzetnek többi összes hű Karai és Rendei az ily üdvös Rendelkezést serényen és őszintén, készséggel, világosan és önkényt, egy értelemmel elfogadni; nem különben az Ő Szentséges Felsége, Legkegyelmesebb Urunk, s az egész Felséges Ausztriai Ház Maradéka iránti szeretetből és buzgóságból, az Elénkbe adott Trónöröklést, mely szerint tudnillik azon Esetben (melyet az Isteni Jóság a Keresztyén nemzetek iránti irgalmassága szerint legkegyelmesebben elfordítani méltóztassék) ha az Ausztriai Férfi Nemzetség kiműlnék, a Nőág is, az Elsőszülöttség ugyanazon során, melyen a Férfiág, s azon Okmányok szerint, melyek Ő Legszents. Felsége és Dicső Elődei által erre nézve készültek, s velünk közöltettek, a Felséges Ausztriai Ház ezen Örökös Fejedelemségében s a hozzá kapcsolt Részekben, s annak Örökségében és Uralkodásában kétségtelen Joggal következék, a legalázatosban és hűségesben, s a legszívesb akarattal aláírni; s e felett ez ünnepélyes és köz Okmányt, a három Nemzet, s nagyobb erősség, készségünknek e lépésnél kitüntetése, s a Fejedelemség tartandó dicsősége okáért minden egyes, ez országgyűlésén összese-

lenne, et publicum Instrumentum, tum tribus Nationalibus Sigillis, tum vero pro maiori firmitate et obsequii in hocce passu Nostri, et Principatus huius perenni gloria, singulorum quoque in Comitibus hisce congregatorum Patriae Civium Augustissimo et Invictissimo Imperatori, Regi et Principi Nostro Domino Domino CAROLO SEXTO, Domino Nostro Clementissimo, Regnorumque et Provinciarum suarum Haereditariarum Patri providentissimo, Eiusque Vtriusque Sexus Haeredibus et Posteris, veluti et Augustissimo Dno Dno Nostro Principi, et ipsi Patriae decorum, utile et pernecessarium, in² duplici autographo, rite et legitime confectum publicisque Principatus huius Constitutionibus articulariter insertum, alterum praedicto Illustr. ac Exc. Dno Commissario ad haec Comitibus Regio Plenipotentiaro, in tesseram fidelitatis nostrae, ea, qua par est reverentia et obsequio exhibere; alterum vero in Archivo Principatus huius summa cura et custodia asservandum, vim et robur Sanctionis Pragmaticae, Legisque perpetuae, ac nullo unquam tempore, aut modo, a quibuscunque mutabilis, sortituro deponere, omni quorumlibet contradictione, exceptione, dispensatione et absolutione, aliisque beneficiis contrariis quibuscunque perpetim exclusis, ea spe, et fiducia Vasallari, imo prope filiali, freti, Suam Sacratissimam Cae-

reglett Haza Polgárai Pecséteivel (ellátva), a Felséges és Győzhetetlen Császárnak, Királynak és Fejedelmünknek, Hatodik Károly Úrnak, Legkegyelmesebb Urunknak, s Örökös Országai és Tartományai gondoskodó Atyjának, s az Ő Mindkét Nemű Örökösei és Utódainak, valamint Legfelségesb Urunknak Fejedelmünknek, úgy magának a Hazának díszest, hasznost és felette szükségest, kettős eredetiben, rendesen és törvényesen elkészítve, s e Fejedelemség Köz Végzeményeibe becikkelyezve, az egyik párt a Mélt. és Nagymélt. Biztos s ez Országgyűlésre küldött Királyi Felhatalmazottnak, hűségünk jeléül, köteles tisztelettel és készséggel bemutatni; a másikat e Fejedelemség Levéltárában a legnagyobb gonddal és őrizettel eltenni, s azt egy Pragmatica Sanctio, s örökké, soha és semmi módon, és senki által meg nem változtatható Törvény erejével és erősségével bírandót letenni, örökre kirekesztve minden bármely oldali elmentmondást, kifogást, felmentést és feloldozást, és más ellenkező javadalmakat, azon reményben és kegyköteles, sőt szinte fiúi bizodalomtól emelve, hogy Ő Legsz. Cs. és Kir. Felsége Legkegyelmesebb Urunk, a maga Osztrák és szelíd Kegyessége szerint Alattvalói iránt, valamint eddig lelkünk legnagyobb Vigasztalására és Kegyeletével tapasztaltuk, s jelenleg is tapasztaljuk, Birodalmát minden Férfi és Nő

sareo Regiam Maiestatem, Dnum Dnum Nostrum Clementissimum, Benignitatem Suam Austriacam, et suavissimam in Subditos suos, uti hucusque cum summa animi nostri Consolatione ac Devotione experti sumus, et actu experimur, Imperium ad omnes Masculos et Faemineos Haeredes, quam clementissime transmissurum esse, pro quo etiam atque etiam quam humillime supplicamus ac felix et perenne Imperium ardentibus ad Coelum votis praecati, ad Vtriusque Sexus Augustae Domus Austriacae Posteritatem permanebimus omnes, prout Nostro, et Posteritatis nostrae nomine subscribimus aeternum Fideles Subditi, et respective Servi. Datum in Civitate Saxonicali Cibiniensi, die 30. Mensis Martii, An. Dom. Millesimo, Septingentesimo, Vigesimo Secundo.

(Instrumentum hoc a Rege Carolo III. Anno 1723. 30. Dec. confirmatum, Anno 1724. 24. Febr. in Generalibus Comitiis Regni Transylvaniae solenniter acceptatum, Anno demum 1744. Articulo tertio in Legum Tabulas insertum est).

Örököseire legkegyelmesebben átszállítandja ; amiért is újra meg újra alázatosan könyörgünk, s az égbe küldött forró imákkal szerencsés és tartandó Birodalmat kívánva, a Felséges Ausztriai Ház Mindkét Nembeli Ivadékanak maradunk mindnyájan, amint-hogy a Magunk és Utódaink nevében is aláírjuk magunkat, örökre hű Alattvalói, s illetőleg Szolgái. Kelt Szász Szeben Városában, Martiushó 30. napján, Ezer Hétszáz Huszonkettődik Eszt.

(Ez okmány III. Károly Kir. által 1723. Dec. 30. megerősítve, 1724. Febr. 24. az erdélyi Országgyűlés által ünnepélyesen elfogadva, végre 1744. a 3. Törvénycikkelybe Országos Törvényül beiktattatott).

XIV.

KIRÁLYI HITLEVÉL ÉS ESKÜ.

(Például Mária Teréziáé : 1741. 2 c.)

Art. 2. Diploma Regium per Sacram Regiam Maiestatem ante felicem Inaugurationem, Coronationemque Suam, Statibus et Ordinibus Regni datum, Publicis Constitutionibus Regni inseritur.

Postquam Sacra Regia Maiestas, via legitimae, et immediatae *in Articulis Primo, et Secundo Anni millesimi Septingentesimi Vigésimi Tertii* declaratae successionis, Regimen Regni Hungariae, et annexarum eidem Partium suscipiens, Diplomaticos Articulos, ac Iuramentum in ea, quae subnectitur forma, clementer acceptasset, et praestitisset; diaetaliterque felicissime coronata esset; censuerunt Status et Ordines praeattactos Diplomaticos Articulos, seu *Ipsum Sacrum Diploma*, uti et praestiti *Iuramenti* Contextum, Generalibus eorundem Constitutionibus

XIV.

KIRÁLYI HITLEVÉL ÉS ESKÜ.

(Például Mária Teréziáé : 1741. 2. c.)

2. *Cikkely.* Az Ő Szentséges Királyi Felsége által, szerencsés Felavattatása és Koronáztatása előtt az Ország Karai és Rendeinek adott Királyi Hitlevél az Ország Köz Végzeményeibe iktattatik.

Miután Ő Szents. Kir. Felsége, törvényes, és közvetlenül az 1723: 1. és 2. *Cikkekben* kifejtett Trónöröklési rend útján Magyarország s a hozzá kapcsolt Részek Országglását átvevén, a Hitleveli Cikkelyeket és Esküt az itt következő alakban kegyelmesen elfogadta, és letette; s országgyűlésileg szerencsésen megkoronáztatott volna; a Karok és Rende az imént érintett Hitlevélbeli Cikkelyeket, vagyis magát a Szent Hitlevelet, s a letett Eskü Szövegét, Közönséges Végzeményeikbe iktatandóknak ítélték. Mely Hitlevélnek Tartalma következik ily formán :

iuserenda esse. Cuius quidem Diplomatis Tenor sequitur in hunc modum :

„NOS MARIA THERESIA, Divina favente Clementia, *Regina* Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Ramae, Serviae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariae ; *Archi-Dux* Austriae ; *Dux* Burgundiae, Brabantiae, Superioris et Inferioris Silësiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Mantuae, Parmae, et Placentiae, Limburgiae, Lucemburgiae, Geldriae, Würtembergae ; *Princeps* Sueviae ; *Marchio* Sacri Romani Imperii, Burgaviae, Moraviae, Superioris et Inferioris Lusatiae ; *Comes* Habsburgi, Flandriae, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiae, Grädiscae et Arthesiae ; Landgravia Alsatie ; Comes Namurci ; Domina Marchiae Slavonicae, Portus Naronis, Salinarum, et Mecliniae ; Nupta Dux Lotharingiae, et Barri ; Magna Dux Hetruriae, etc. qua praelibati Regni Hungariae, et aliorum Regnorum, ac Partium eidem annexarum Regina ; agnoscimus, et memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit, Vniversis ;

§. 1. Quod posteaquam ex inscrutabili Divini Numinis Iudicio Serenissimum, et Potentissimum olim Principem Dominum CAROLVM, huius Nominis SEXTVM, Electum Romanorum Imperatorem, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiae, etc.

„MÍ MÁRIA TERÉZIA, Isten Kedvező Kegyelmeből Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót, Boszna, Szerb, Halics, Lodomér, Kún és Bolgárországok Királynéja; Ausztria Főhercege; Burgundia, Brabant, Felső és Alsó Szilézia, Milán, Stájer Karantán, Krajna, Mantua, Párma és Piacenza, Limburg, Luxemburg, Geldern, Würtemberg Hercege; a Svábföld Fejedelme; a Romai Szent Birodalom, Burgau, Morva, Felső és Alsó Luzsica Örgrófja; Habsburg, Flandern, Tirol, Ferretum, Kyburg, Görc, Gradiska és Artézia Grófja; Elsass Tartománygrófja; Namur Grófja; a Szláv Örgrófság, a Náoszi Rév, Salins és Mechlin Úrnéja; Lotharingi és Barrii férjezett Hercegné és Toscánai Nagyhercegné stb. mint a fennírt Magyarország, és más hozzá kapcsolt Országok és Részek Királynéja; elismerjük, és emlékezetül adjuk ezennel jelentvén mindeneknek, kiket illet;

1. §. Hogy miután az Isteni Felség kipuhathatatlan Ítéletéből a néhai Felséges és Hatalmas Fejedelem, Hatodik Károly Úr, a Romaiak Választott Császára, és Német, Spanyol, Magyar, Cseh stb. Országok Királya, Ausztria Főhercege, boldog emlé-

Regem, Archi-Ducem Austriae, Dominum Genitorem Nostrum felicis Recordationis desideratissimum, Mense Octobri Anni proxime praeteriti de hac mortali vita, et temporaneo Regimine, ad sempiternam Immortalitatem, ac aeternae Gloriae Coronam evocari, et transferri contigisset; ac ex eo, quod nullam superstitem Masculam prolem post se reliquerit, Nos, qua *Primogenita* eiusdem Filia, et immediata ex asse Haeres in Regno Hungariae, et Partibus eidem annexis, vigore etiam *Articulorum Primi et Secundi* Diaetae, in Anno Millesimo Septingentesimo Vigesimo Tercio conclusae Legalem Successionem nostram declarantium, et stabilientium, legitime successissemus; ac ad Mentem Legum Regni pro felici, eaque faustissimis Votis, DEO Ter Optimo Maximo auxiliante, instauranda Inauguratione Nostra, Fidelibus Nostris Vniversis Inclyti Regni Nostri Hungariae, et Partium eidem annexarum Statibus, et Ordinibus Conventum, seu Diaetam intra idem Regnum Hungariae, utpote in Regiam, Liberamque Civitatem Nostram *Posoniensem*, pro Dominica *Exaudi*, seu Decima quarta Mensis Maii, Anni infrascripti indixissemus, et promulgassemus; ad eandemque Nos etiam Personaliter comparentes, eidem praefuissemus: Fideles Nostri Vniversi Praelati, Barones, Magnates et Nobiles, caeterique Status, et Ordines Mentionati Nostri Inclyti

kezetű óhajtott Urunk Atyánk, a legközelebb múlt évi Octóberben, a halandó életből és időszerinti uralkodásból, az örök Halhatatlanságra és múlhatatlan Dicsőség Koronájára hivatott el és vitetett által; s miután Fimagzatot életben nem hagyott, Mi, mint *Elsőszülött* Leánya, és Magyarországbán s az ehhez kapcsolt Részekben általános Örököse, az Ezer Hét-száz Huszonharmadik Évben bezárt Országgyűlés Első és Második, Törvényes Öröklésünket kijelentő és megállapító, Törvénycikkelye erejénél fogva is, az uralkodásban törvényesen következtünk: s az Ország Törvényei értelmében a Legjobb és Nagy Isten segedelmével szerencsés és kedvező kívánatok mellett véghez viendő Felavattatásunk végett Tekint. Magyarországnak s a hozzá kapcsolt Részek Egyetemes Hű Karai és Rendeinek Gyűlést azaz Diétát, azon Magyarország határai közt, úgymint Pozsony Szabad Királyi Városunkba Exaudi Vasárnapra, vagyis az alulírt évi Május hónapjának tizennegyedik napjára, bemondtunk és kihirdettünk, s azon *Személyesen* megjelenvén, azt vezérlettük volna: már említett *Tekintetes Magyarországnak* s a hozzá kapcsolt Részeknek a jelen Országgyűlésre teljes és fellette nagy számmal összejött Egyetemes Hű Főpapjai, Bárói, Nagyai és Nemesei, s többi Karaink és Rendeink, visszaemlékezve a már említett Ország-

Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum ad praesentem Diaetam pleno, et frequentissimo Numero comparentes, praementionatarumque Diaetalium Constitutionum haud immemores, pro exigentia earundem, debitam homagiale[m] erga Nos qua *Legitimam et Haereditariam Reginam Suam, Dominam*, Devotionem, et Fidem testati, desiderioque auspica[n]dae felicissimae Inaugurationis Nostrae ducti, supplicaverunt Maiestati Nostrae humillime, et rogaverunt; ut innuentibus praecitatis Constitutionibus, omnino ante adhuc faustissimam Coronationem Nostram, Nos infrascriptos Articulos, omniaque et singula in iisdem contenta, ratos, gratos, et accepta habentes, Nostrumque Consensum illis praebentes benigne acceptare, et Autoritate Nostra Regia approbare et confirmare; ac tam Nos Ipsae benigne observare, quam alios, quorum interest, firmiter observari facere dignaremur.

§. 2. Quorum quidem Articulorum Tenor sequitur hunc in modum:

§. 3. *Primo*: Quod praeter ab antiquo deductam Haereditariam Regiam Successionem, Coronationemque, in reliquo universas, et singulas communes istius Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum *Libertates, Immunitates, Privilegia, Statuta, Communia Iura, Leges, et Consuetudines*, a Divis quondam Hungariae Regibus, et gloriosissimae me-

gyűlési Végzeményekre, ezeknek kívántatóságához képest, Irántunk *mint Törvényes és Örökös Királynéjok, Úrnéjok* iránt, Hódolatjokat és Hitöket tanusítva, és szerencsés Felavattatásunk kívánatától lelkesítve, alázatosan esedeztek Felségünknek, és kértek, hogy a fennidézett Végzemények intéséhez képest, még szerencsés Koronázásunk előtt, az alul következő Cikkelyeket, s minden tartalmokat összesen és egyenként, helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván, s azokhoz Királyi Megegyezésünket adván, kegyelmesen elfogadni, és Királyi Hatalmunkkal helybenhagyni, és megerősíteni, és mind Minmagunk kegyesen megtartani, mind minden mások által is, ki-
ket illetnek, erősen megtartatni méltóztatnánk.

2. §. Mely Cikkelyek Tartalma ily módon következik :

3. §. *Először* : Hogy, a régiségből lehozott Királyi Trónöröklésen és Koronázáson kívül, a többiben ezen Magyarország s hozzá kapcsolt Részei, összes és egyes, közönséges *Szabadságait, Mentességeit, Kiváltságait, Rendszabásait, Közönséges Jogait, Törvényeit és törvényes Szokásait*, melyeket Magyarország néhai Dicső Királyai és dicsőséges emlékezetű

moriae Praedecessoribus Nostreis haecenus concessas, et confirmatas, in futurumque concedendas, et per Nos confirmandas (ad quas et quae, dicti Status, et Ordines formulam quoque Iuramenti ad initium Decretorum Serenissimi olim Principis, Domini FERDINANDI PRIMI, gloriosae Reminiscentiae Antecessoris Nostri positam, extensam, et reductam habent); exclusam tamen et semotam Articuli Decreti Divi ANDREAE Regis Secundi, de Anno Millesimo Ducentesimo Vigesimo Secundo, Clausula, incipiente: *quod si vero Nos*, usque ad verba: *in perpetuum facultatem*; in omnibus suis Punctis, Clausulis, et Articulis, *prout super eorum usu et intellectu* Regio et communi Statuum Consensu Diaetaliter *conventum fuerit*; firmiter et sancte observabimus, per aliosque omnes, et singulos inviolabiliter observari faciemus.

§. 4. *Secundo*: Sacram Regni Coronam iuxta veterem Consuetudinem ipsorum Regnicolarum, Legesque Patrias, per certas de eorum medio unanimiter ad hoc delectas, et deputatas Personas Seculares, in hoc Regno conservabimus.

§. 5. *Tertio*: Haecenus *recuperata*, et expost DEO adiuvante, *recuperanda* quaevis Regni, Partiumque ei annexarum *Tenuta*, et Partes ad mentem

Elődeink engedményeztek, és megerősítettek, úgy a jövőendőben engedményezendőket, és Általunk megerősítendőket (melyekre alapítva, kiterjesztve és szorítva bírják a mondott Karok és Rendek azon Eskü szövegét, mely a néhai Felséges Fejedelem, *Első Ferdinánd Ur*, dicsőséges emlékezetű Elődünk Törvénykönyvei elején van) kirekesztve még is, és melőzve Dicsőült Második András Király Ezer Kétszáz Huszonkettedik Évi Törvénykönyve Cikkelyének azon Záradékát, mely így kezdődik: *Hogyha pedig mi, stb. e szavakig: ellenállani és ellenmondani örökre; minden Pontjaik, Záradékaik, és Cikkelyeikben, a miképen azok alkalmazása, és értelme körül a Király és Karok egyetértve Országgyűlésileg megállapodandának; erősen, és szentül megtartandjuk, s mások által, összesen és egyenként, sérthetetlenül megtartatandjuk.*

4. §. *Másodszor*: Az ország szent koronáját, az Országlakók régi törvényes Szokása, s a Hazai Törvények szerint, bizonyos, az ő kebelökből egyértelemmel választott és megbízott Világi Személyek által, ez Országban fogjuk őriztetni.

5. §. *Harmadszor*: Az Ország és hozzá kapcsolt Részek bármely, eddig visszahódított, vagy Isten segedelmével ezentúl visszahódítandó Tartozékokat és

Iuramentalis Formulae, praenotato Regno, et eidem annexis Partibus, de toto reincorporabimus.

§. 6. *Quarto*: Quod in Casu (quem DEVS procul avertere velit) defectus utriusque Sexus Archiducum Austriae, praeprimis quidem ab Altefato Genitore nostro, dein in huius defectu, a Divo olim IOSEPHO, his quoque deficientibus, ex Lumbis Divi olim LEOPOLDI Imperatorum et Regum Hungariae descendentium; iuxta etiam dictamen praecitatorum Primi, et Secundi Articulorum, praefatae Diaetae Anni Millesimi Septingentesimi Vigesima Tertii; *Praerogativa Regiae Electionis, Coronationisque*, antefatorum Statuum et Ordinum, in pristinum Vigorem, statumque redibit, et penes hoc Regnum Hungariae, et praedictas Partes, eiusdemque antiquam Consuetudinem illibate remanebit.

§. 7. *Qainto*: Vt praemissum est, toties, quoties eiusmodi Inauguratio Regia intra ambitum saepefati Regni Hungariae, successivis temporibus Diaetaliter instauranda erit; toties Haeredes, et Successores Nostri, futuri *Neo-Coronandi* Haereditarii Reges, *praemittendam habebunt praesentis Diplomaticae Assurationis acceptionem*, deponendumque superinde *Iuramentum*.

§. 8. Nos itaque praedicta universorum Statuum

Részeket az Esküforma értelméhez képest, a fennírt Országhoz és hozzá kapcsolt Részekhez, egészben bekebelezük.

6. §. *Negyedszer*: Hogy azon esetben (melyet Isten elfordítani méltóztassék) ha a mindkét Nemű Ausztriai Főhercegek megfogyatkoznának, még pedig mindenek előtt a Fennemlitett Atyánk, aztán felséges József, s végre a néhai Lipót, Császárok és Magyar Királyok ágyaikaiból származottak; akkor a fennidézett 1723. esztendei Országgyűlés Első és Második Törvénycikkelyei rendelése szerint a fennírt Karok és Rendek *Előjoga a Király-Választásra és Koronázásra*, régi érvényébe és állapotjába lép, s e Magyarország és említett Részei régi törvényes Szokása sértetlenül megmarad.

7. §. *Ötödször*: Amint előre boesáttatott, valahányszor ily Királyi Felavatás a többször mondott Magyarország területén, az idők folytán, országgyűlésig üllendő leszen, mindannyiszor Örököseink és Trón-Utódaink, a jövőndő *Újra-Koronázandó* Örökös Királyok, kötelesek a jelen való *Hitlevélbeli Biztosítás* elfogadására, s a reá leteendő *Eskü* letételére.

8. §. Mi tehát Magyarország s a hozzá kapcsolt

et Ordinum Regni Hungariae, et Partium eidem annexarum Instantia benigne admissa; pro benigna animi Nostri propensione, ipsisque benigne gratificandi voluntate, praeinsertos universos Articulos, ac omnia, et singula in iisdem contenta, rata, grata, et acceptata habentes, eisdem nostrum consensum, benevolum pariter et assensum praebuimus, et illos, ac quaevis in eis contenta elementer acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus.

§. 9. Promittentes, et assecurantes Status, et Ordines in *Verbo Nostro Regio*, quod praemissa omnia tam Nos Ipsae observabimus, quam per alios fideles Subditos nostros cuiuscunque Status, et conditionis existant, observari faciemus: Vti vigore huius Nostri Diplomatis acceptamus, approbamus, ratificamus, et confirmamus, atque promittimus.

§. 10. In cuius Fidem, et Testimonium Literas has manu propria subscripsimus, et Sigilli Nostri Regii appensione muniri fecimus.

§. 11. Datum in Arce Nostra Regia *Posoniensi*, Die Vigesima quarta Mensis Iunii, Anno Domini *Millesimo Septingentesimo Quadragesimo primo*: Regnorum Nostrorum Hungariae, Bohemiae, et reliquorum Anno primo.

Részek egyetemes Karai és Rendei fennmondott Kérelmét kegyesen befogadván; lelkünk kegyes hajlandósága, s a nekik kegyesen kedveskedni akarásunk szerint, a fenn beiktatott összes Cikkelyeket, és minden azokban foglaltakat egyetemleg és egyenként helyeseknek, kedveseknek és elfogadottnak vallván, azokhoz kegyes megegyezésünket és hozzájárulásunkat adtuk, és azokat, minden azokban foglaltakkal, kegyelmesen elfogadtuk, javalltuk, helyben hagytuk, és megerősítettük:

9. §. Megigérvén, és biztosítván a Karokat és Rendeket *Királyi Szavunkkal*, hogy minden előre bocsátottakat mind Minmagunk megtartandunk, mind pedig minden más hű Alattvalóink által, bármely állásúak és állapotúak legyenek, megtartatandunk: Amiképen azokat jelen Hitlevelünk erejével elfogadjuk, javalljuk, helybenhagyjuk s megerősítjük, és megígérjük.

10. §. Aminek Hitélére és Bizonyságára a jelen Levelét saját kezünkkel aláírtuk, és *Királyi Pecsétünk* ráfüggesztésével megerősítettük.

11. §. Kelt *Pozsonyi Királyi Várunkban*, Júniushó huszonnegyedik napján, az *Úrnak Ezer Hét-száz és Negyvenegyedik*, Magyar, Cseh s többi Országainkban uralkodásunk első, esztendejében.

Iuramenti autem Regii contextus talis erat :

„NOS MARIA THERESIA DEI Gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Regina ; Archi-Dux Austriae ; nupta Dux Lotharingiae, ac Barri, Magna Dux Hetruriae ; qua praelibati Regni Hungariae, et aliorum Regnorum, ac Partium eidem annexarum Regina, iuramus per DEVM Vivum, per eius Sacratissimam Genitricem Virginem MARIAM, ac Omnes Sanctos ; Quod Ecclesias DEI, Dominos Praelatos, Barones, Magnates, Nobiles, Civitates Liberas, et omnes Règnicolas in suis Immunitatibus, et Libertatibus, Iuribus, Legibus, Privilegiis, ac in antiquis bonis, et approbatis Consuetudinibus, conservabimus, omnibusque Iustitiam faciemus : Serenissimi quondam ANDREAE Regis Decreta (exclusa tamen et semota Articuli Trigesimi primi Eiusdem Decreti Clausula incipiente : *Quod si Vero Nos* etc. usque ad verba : *in perpetuum facultatem*) observabimus ; Fines Regni Nostri Hungariae, et quae ad illud, quocunque Iure, aut Titolo, pertinent, non abalienabimus, nec minuemus, sed quoad poterimus, augebimus, et extendemus, omniaque illa faciemus, quaecunque pro Bono publico, Honore, et Incremento omnium Statuum, ac totius Regni Nostri Hungariae iuste facere poterimus : Sic nos DEVS adiuvet, et Omnes Sancti.“

A Királyi Eskü szövege pedig ilyetén volt:

„MÍ MÁRIA TERÉZIA, ISTEN Kegyelméből Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót- stb. Országok Királynéja; Ausztria Főhercege; férjezett Lotharingi és Barrii Hercegné, Toscánai Nagyhercegné; mint a fennirt Magyarország és más hozzá kapcsolt Országok és Részek Királynéja, esküszünk az Élő Istenre, Legszezségesebb Anyja Szűz Máriára és Minden Szentekre: Hogy Isten Egyházait, a Főpap, Báró Urakat, Nagyokat, Nemeseke, Szabad Városokat és minden Országlakókat Mentességeik, és Szabadságaik, Jogaik, Törvényeik, Kiváltságaik, és régi jó és helybenhagyott törvényes Szokásaikban megtartjuk, és mindnyájoknak Igazságot szolgáltatunk: néhai Felséges ANDRÁS Király Törvénykönyveit (kirekesztve még is, és mellözve azon Törvénykönyv Harmincegyedik Cikkelyének azon Záradékát, mely így kezdődik: *Hogyha pedig mi* stb, e szavakig: *ellenállani és ellenmondani örökre*) megtartjuk; Magyarországunk s amik hozzá bármely Jog, vagy Cím szerint tartoznak, határait el nem idegenítjük, nem kisebbitjük, hanem, tehetségünk szerint, öregbitjük és kiterjesztjük, s mind azt teszszük, miket minden Karok s egész Magyarországunk köz Javára, Diszére és Öregbedésére jogosan tenni foghatunk. Isten minket úgy segélljen, és Minden Szentek.“

XV.

NEMZETI KORMÁNYZÁS IRÁNTI
TÖRVÉNY.

(Mariae Theresiae Reg. Decr. I. Anni 1741-Art. 11. De Rebus et Negotiis, Hungaricis, per Hungaros tractandis).

Devotissimis animis exceperunt Status, et Ordines benignissimam Sacrae Regiae Maiestatis Declarationem, qua mediante elementer exposuit; se eo singulari affectu, et propensione erga *Gentem Hungaram* ferri; ut ne dubitari quidem possit, quin eam non modo *cum reliquis in pari decore, honore, et existimatione conservare*; sed et alias Regiam Benignitatem Maternaumque affectum suum in promovendum Regni quoque huius incrementum, dirigere dignabitur.

§. 1. Quae insimul id quoque elementer resoluit; quod nimirum Res et *Negotia Regni* tam intra, quam extra Regnum *per Hungaros* tractabit, tractarique faciet.

XV.
NEMZETI KORMÁNYZÁS IRÁNTI
TÖRVÉNY.

(Mária Terézia Kir. I. Törvénykönyve 1741: 11. Cikke. A Magyar Dolgok és Ügyeknek Magyarok általi tárgyalatásáról).

A legkegyeletesb érzésekkel vették a Karok és Rendek Ő Szens. Kir. Felségének legkegyesebb Kinyilatkoztatását, mely által oly különös jóindulatát, és hajlamát jelentette ki kegyelmesen a *Magyar Nemzet* iránt; hogy nem kételkedhetni, miszerint azt nem csak a többiekkel egyenlő díszben, tisztességben és jóvéleményben megtartani; hanem különben is Királyi Kegyeségét és Anyai jóindulatát az Ország öregbédésének előmozdítására intézni méltóztatandik.

1. §. Ki azt is kegyelmesen elhatározta; hogy t. i. az *Ország Dolgait* és *Ügyeit*, mind az Országon belül, mind azon kívül, *Magyarok* által tárgyalandja és tárgyaltatandja.

§. 2. Ac proinde, in Augusta quoque Aula sua, *in his, quae a concessa Sibi Suprema Potestate dependent*, pro altissimo iudicio, Regioque Munere Suo, fidelium consiliariorum suorum *Hungarorum* opera, et consiliis utetur.

§. 3. Imo dum magis ardua negotia pertractanda occurrerint; *Regni Primatem et Palatinum*, aliosque e Regni Proceribus, ac Regnorum etiam Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae *Banum*, dum praesertim de Rebus, Securitateque eorundem Regnorum agendum foret; in Augustam Suam Praesentiam advocari curabit, talismodique Negotia cum illis conferet.

§. 4. Et ad ipsum etiam *Status Ministerium*, Nationem Hungaram adhibere dignabitur.

§. 5. Intra Regnum vero, *Politica* quaevis, et publicum eiusdem Regni Statum concernentia Negotia, stabilita per Leges Regni modalitate, medio Regii Locumtenentialis Consilii (in ea, quam Artic. 101. Anni 1723. continet Activitate, ac Independentia utique conservandi) exposit quoque rite pertractari faciet.

§. 6. In secuturis autem Vacantiarum Casibus, ad idem Regium Locumtenentiale Consilium, *ex omnibus Regni Partibus* Viros idoneos, rerum, ac *constitutionis Regni* gnaros, *Possessionatos Hungaros* assumet..

2. §. És következőleg, Felséges Udvarában is, *azokban, melyek a Neki engedett Legfőbb Hatalomtól függenek*, legmagasabb Itélete s Királyi Tiszte szerint hű Magyar Tanácsosainak működésével és tanácsaival élend.

3. §. Sőt, midőn, súlyosabb ügyek tárgyalandók; az *Ország Prímását, és Nádorát*, s másokat az Ország Főrendei közül; és Dalmát, Horvát és Tót Országok *Bánját*, midőn főbbleg azon Országok Dolgai és Biztossága forog fenn; Felséges Udvarába hivatja fel, s az oly Ügyek felett azokkal értekezendik;

4. §. S a *Státusministeriumba* is Magyarokat alkalmazni méltóztatandik.

5. §. Az Országon belül pedig, minden *Politikai* dolgokat és az Ország Közállományát illetőket, az Ország Törvényei által megállapított módon, a Kir. Helytartó Tanács által (mely azon Hatáskörben mit az 1723. évi 101. Törvenycikk foglal magában, és Függetlenségben megtartandó) fogja ezentúl is rendesen tárgyaltatni.

6. §. Azon Királyi Helytartó Tanácsnál bekövetkezendő nyilások eseteiben pedig, az *Ország minden Részeiből*, alkalmas Férfiakat, a dolgok és Ország alkotmányában jártasokat, és *birtokos Magyarokat*, alkalmazand.

b)

(Leopoldi II. Regis Decr. A. 1791. Art. 17. De effectuatione
Articuli 11. 1741).

Articulo 11. 1741. hic per extensum vigori suo, restituto, Sua Maiestas Sacratissima ultrò clementer declarare dignata est, se effectum Articuli huius quoad omnes sui partes procuraturam, et ideo tam ad ipsum Status Ministerium Hungaros adhibituram, quam etiam eos Ordines daturam, ut siqui de gente Hungara necessariis caeteroquin dotibus et qualitatibus instructi, animum ad Legationes obeundas adiiicerent, iis in Cancellaria Status intima se se penitus formandi omnis requisita praebeatur occasio; iuxta denique Statuum et Ordinum Desideria eatenus quoque, ut tam interna, quam externa Negotia, illa quidem per Hungaros, haec vero cum influxu etiam Hungarorum pertractentur, et sic immediate Suae Maiestatis Decisioni submittantur, expleturam; in reliquo autem altefatam Suam Maiestatem curaturam, ut sanctae quoque, quoad pacem cum Turcis ineundam, Constitutiones Regni effectum suum sortiantur.

b)

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 17. Cikke 1791. Az 1741
11. tc. valósításáról).

Az 1741. év 11. teikke ezennel egész terjedelmében erejébe visszaállítván, Ő Legszents. Felsége önkényt méltóztatott kegyelmesen kinyilatkoztatni, hogy e Cikket minden részeiben valósítandja, és azért mind a Státusministeriumhoz Magyarokat alkalmazand, mind oly Rendeleteket bocsátand ki, melyek szerint, ha kik a Magyar Nemzet közül különben a szükséges adományokkal és minőségekkel ellátva, Követségek viselésére kedvet éreznének, azoknak a titkos Státus-cancellariában bővebb magok kiképezésére minden kellő alkalom nyújtassék; végre a Karok és Rendek abbeli igazságos óhajtságát is teljesítvén, hogy mind a bel, mind a kül Ügyek, még pedig amazok Magyarok által, emezek pedig Magyaroknak is befolyásával, tárgyalassanak, s ekép közvetlenül Ő Felsége Elhatározása alá terjesztessenek; a többiben gondoskodván fenntisztelt Ő Felsége arról, hogy a Törökökkel kötendő Békére nézve, a szentesített Országos Véghemények teljese-
dést nyerjenek.

XVI.

A FÜGGETLENSÉGI TÖRVÉNY.

(Leopoldi II. Regis Decreti A. 1791. Art. 10. De Independentia Regni Hungariae, Partiumque eidem annexarum.)

Erga demissam Statuum et Ordinum Regni Propositionem, Suam quoque Maiestas Sacratissima benigne agnoscere dignata est, quod licet Successio Sexus faeminei Augustae Domus Austriacae per Articulos 1. et 2. 1723 in Regno Hungariae, Partibusque eidem adnexis stabilita, eundem, quem in reliquis Regnis et Ditionibus haereditariis in et extra Germaniam sitis, iuxta stabilitum Successionis Ordinem inseparabiliter ac indivisibiliter possideundis, Principem concernat, Hungaria nihilominus cum Partibus adnexis, sit Regnum liberum, et relate ad totam legalem Regiminis formam (huc intellectis quibusvis Dicasteriis suis) independens, idest nulli alteri Regno aut populo obnoxium, sed propriam habens Consistentiam, et Constitutionem, proinde a legitime coro-

XVI.

A FÜGGETLENSÉGI TÖRVÉNY.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 10. Cikke: Magyarország
s a hozzá kapcsolt Részek Függetlenségéről).

Az Ország Karai és Rendei alázatos felterjesztésére, Ő Szents. Felsége is kegyelmesen elismerni méltóztatott, hogy ámbár a Felséges Ausztriai Ház Nőágának Örökösödése az 1723-iki 1. és 2. Törvény-cikkely által Magyarországbán s kapcsolt Részeiben ugyanazon Fejedelmet illeti, melyet, a megállapított Örökösödési Rend szerint elválaszthatatlanul s oszt-hatatlanul birandó többi örökös, Németországban és Németországon kívül fekvő, tartományokban; Magyarország mindazonáltal kapcsolt Részeivel szabad Ország, s Kormányzatának egész törvényes alakzata nézve (oda értve minden kormányshékeit) független azaz semmi más Országtól avagy néptől nem függő, hanem tulajdon Megállással és alkotmányynyal bíró; annálfogva a maga törvényesen megkoronázott

nato haereditario Rege Suo, adeoque etiam a Sua
Maiestate Sacratissima, Sucessoribusque eius Hunga-
riae Regibus, propriis Legibus, et Consuetudinibus,
non vero ad normam aliarum Provinciaram, dictanti-
bus id Articulis 3. 1715. item 8. et 11. 1741 regen-
dum et gubernandum.

örökös Királya által, tehát Ő Szens. Felsége és Utódai Magyarország Királyai által saját Törvényei és *törvényes* Szokásai szerint, nem pedig más Tartományok mintájára, amint azt már az 1715: 3. és 1741: 8. és 11. rendeli, igazgatandó és kormányzandó.

XVII.

A TÖRVÉNYHOZÓ ÉS VÉGREHAJTÓ.
HATALOM GYAKORLATÁRÓL.

(Leop. II. Regis Decreti Art. 12. De legislativae et executivae Potestatis Exercitio).

Leges ferendi, abrogandi, interpretandi Potestatem in Regno hoc Hungariae, Partibusque annexis: salua art. 8. 1741. Dispositione: Legitime Coronato Principi et Statibus ac Ordinibus Regni ad Comitia legitime confluentibus, communem esse, *nec extra illa exerceri posse*, Sua Maiestas Sacratissima ultro ac sponte agnoscit, ac se Ius hoc Statuum illibatum conservaturam, atque prout illud a Divis suis Maioribus acceperat, ita etiam ad Augustos suos Successores inviolatum transmissuram benigne declaravit, Status et OO. Regni securos reddens, *nunquam per Edicta, seu sic dictas. Patentales, quae alioquin in nullis unquam Regni Iudiciis acceptari possunt, Regnum et Partes annexas gubernandas fore*, Expeditione Patentium ad

XVII.

A TÖRVÉNYHOZÓ ÉS VÉGREHAJTÓ
HATALOM GYAKORLATÁRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 12. Cikke 1791.)

Hogy a törvények hozása, eltörlése, és magyarázásának Hatalma, e Magyarországbán s kapcsolt Részeiben, az 1741: 8. tc. Rendelkezése fenntartása mellett, a Törvényesen Koronázott Fejedelemmel és az Országgyűlésre törvényesen összesereglő Ország Karai és Rendeivel közös, s *azon kívül nem is gyakorolható*, Ő Legszents. Felsége önkényt s magától elismeri; s kegyesen kijelentette, hogy a Karok e Jogát sérthetetlenül megtartandja, és mikép az Dicsőült Elődeitől reá szállott, úgy Felséges Utódaira is sérthetetlenül átszállitandja: biztosítva az Ország Karait és Rendeit, hogy *soha Edictumok, vagyis úgy nevezett Pátensek által, melyek általán fogva soha az Ország Törvénszékei által el nem fogadhatók, az Ország és*

eum duntaxat casum reservata, ubi in Rebus Legi alioquin conformibus, Publicatio debito cum effectu hac unica ratione obtineri valeret. Proinde

Forma Iudiciorum lege stabilita ant stabilienda; autoritate Regia non immutabitur, nec legitimarum Sententiarum Executiones, Mandatis impediuntur, aut per alios impediiri admittentur, nec Sententiae Legitimae Fororum Iudiciariorum alterabuntur, imo nec in Revisionem Regiam nec ullius Dicasterii politici pertrahentur, sed secundum conditas hucusque aut in futurum condendas Leges, receptam Regni Consuetudinem, Iudicia per Iudices, absque discrimine Religionis deligendos, celebrabuntur, executiva autem Potestas, nonnisi in sensu Legum, per Regiam Maiestatem exercebitur.

kapcsolt Részek nem lesznek kormányzandók, Pátensek kiadása egyedül oly esetekre tartatván fel, hol a különben is Törvénnyel egyező Dolgokban, a Közvetétel sikeresen csakis ez egy módon eszközölhető. Következésképen :

A Törvényszékeknek Törvény által megállapított vagy megállapítandó Alakja Királyi hatalommal nem fog megváltoztattatni, sem a törvényszerű Ítéletek Végrehajtása Parancsolatok által nem gátoltatni, vagy mások általi gátoltatása megengedtetni, sem a Törvényszékek Törvényszerű Ítéletei nem fognak megmásíttatni, sőt sem Királyi Átvizsgálás, sem bármely politikai Közigazgatási szék általi átvizsgálás alá nem vettetni, hanem az eddig alkotott, vagy jövőendőben alkotandó Törvények, az Ország bévett törvényes Szokása szerint, vallás különbsége nélkül választandó Ítélobírák által fognak a Törvényszékek megtartatni ; a végrehajtó Hatalom pedig, egyedül a Törvények értelmében, Ő Királyi Felsége által, gyakoroltatni.

XVIII.

MINDEN IDEGEN NYELVNEK

A KÖZIGAZGATÁSBÓL KIZÁRÁSÁRÓL.

(Leop. II. Regis Decreti Art. 16. De lingua peregrina ad Manipulationem Negotiorum publicorum non introducenda, Hungarica vero conservanda).

Sua Maiestas Sacratissima Fideles Status et OO. *de non introducenda pro Negotiis quibuscunque Lingua peregrina* securos reddit; ut autem nativa Lingua Hungarica magis propagetur, et expoliatur, in Gymnasiis, Academiis, et Vniversitate Hungarica peculiaris Professor Linguae et Styli Hungarici constituetur, ut illi, qui eandem ignorant, et condiscere volunt, vel vero eiusdem Linguae iam gnari, in hac sese perficere cupiunt, occasionem nanciscantur utrobique vota sua explendi; Dicasterialia Negotia autem Idiomate Latino *nunc adhuc* pertractanda venient.

XVIII.

MINDEN IDEGEN NYELVNEK

A KÖZIGAZGATÁSBÓL KIZÁRÁSÁRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyve 16. Cikke: Idegen nyelvnek a köz Ügyek Vitelébe be nem hozataláról, a Magyarak pedig fenntartásáról).

Ő Legszents. Felsége biztosítja a Hűséges Karokat és Rendeket, *hogy bármely Ügyek vitelébe idegen nyelv be nem fog hozatni*; hogy pedig a bennszületett Magyar Nyelv jobban terjesztessék, és ki-míveltessék, a Gymnásiumok, Akademiák és Magyar Egyetemben a Magyar Nyelv és Írály számára külön egy Tanár fog alkalmaztatni, hogy azok, kik azt nem bírják és meg kívánják tanulni, vagy azt immár bírva, abban magokat tökéletesíteni kívánják, alkal-mat nyerjenek mindkét irányban óhajtaik teljesít-hetésére; a Közigazgató Székek Ügyei pedig *még most Deák Nyelven* fognak tárgyalatni.

XIX.

TÖRVÉNY A SEGEDELMEK
ÉS KÖZADÓRÓL.

(Leopoldi II. Regis Decreti Art. 19. De Subsidiis et Contributione).

Non absimiliter et de eo plene securos reddere dignata est Sua Maiestas Sacratissima Status et Ordines Regni, Partiumque adnexarum, quod *Subsidia cuiuscunque nominis, sive in aere, sive in Naturalibus, aut Tyronibus*, nec Statibus et Ordinibus, nec ignobilibus, arbitrio Regio imponentur, imo nec praetextu liberae Oblationis, aut alio quocunque Titulo, extra Diaetam, salva Dispositione Articuli 8. 1715. per Articulum 22. 1741. uberiorius declarati, sollicitabuntur. *Quantitas vero Contri-*

XIX.

TÖRVÉNY A SEGEDELMEK
ÉS KÖZADÓRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvényk. 19. Cikkelye: A Segedelmek és Közadóról).

Nem különben arról is teljesen méltóztatott Ő Legszentségesebb Felsége az Ország és kapcsolt Részek Karait és Rendeit biztosítani, hogy *bármely nevezetű Segedelmek, akár pénzben, akár Termésekben, vagy Újoncokban*, sem a Karok és Rendekre, sem a nemtelenekre, Királyi Önkény szerint, nem fognak rovatni, sem szabad Ajánlat vagy bármely más Cím alatt, Országgyűlésen kívül, fenntartatván az 1741: 22. C. által bővebben kifejtett 1715: 8. C. Rendelkezése, nem fognak szorgalmaztatni, *Mennyisége pedig*

butionis, pro intertentione stabilis Militiae destinatae, semper in Comitibus Regni, ab una Diaeta ad aliam, determinabitur; reliquis etiam praecitati Articuli 8. 1715. tenoribus in saluo relictis, ac ultro pro confirmatis hisce declaratis.

*a Közadónak, mely az állandó Katonaság fenntartá-
aára rendeltetett, mindenkor az Országgyűlésén, egy
Diétától a másikig, fog meghatároztatni; a fenn idé-
zett 1715 : 8. Törvénycikk többi tartalma épségében
hagyatván, és továbbra is ezennel megerősítettnek
jelentetvén ki.*

XX.

II. LIPÓT KIR. VALLÁSTÖRVÉNYE.

(Leop. II. Regis Decreti Art. 26. De Negotiis Religionis).

Cum Status et OO. fine stabiliendae inter se perpetuae harmoniae ac unionis, iustum esse agnoverint, ut Negotium Religionis intra ambitum Regni Hungariae solum, ad statum Legum annorum 1608. et 1647. reponatur, ac ut per consequens pro basi et fundamento in perpetuum restabiliti liberi Religionis Exercitii Regnicolarum Evangelicorum, tam Augustanae, quam Helveticae Confessioni addictorum assumantur, et renoveantur, Tenores Pacificationis Viennensis Article 1. ante Coronationem Anni 1608. citati, ac in Legum Tabulas relati, Pacificationis item Lincensis Article 5. 1647. inserto, hinc clementer annuente Sua Maiestate Sacratissima (Contradictionibus Dominorum Cleri, et alicuius partis

XX.

II. LIPÓT KIR. VALLÁSTÖRVÉNYE.

(II. Lipót Kir. Törvényk. 26. Cikke : A Vallás Ügyéről).

Miután a Karok és RR., egymás közt megálla-
pítandó örök őszhangzás és egyesülés tekintetéből,
igazságosnak ismerték fel, hogy a Vallás Ügye,
csak Magyarország határai közt, az 1608. és 1647.
évi Törvények állására visszatétessék, s hogy követ-
kezőképen a Helvét s az Ágostai Hitvallású Evan-
gelikus Országalakók örök időkre visszaállított szabad
Vallás-Gyakorlata alapjául és fundamentomául a
Bécsi Békekötésnek, az 1608. évi 1. Cikkelyben idé-
zett s a Törvények sorába felvett Tartalma, úgy
szinte az 1647-ki 5. Cikkelybe beiktatott Linci Bé-
kekötése megújíttassék; Ő Legszents. Felsége ke-
gyelmes hozzájárultával (az Egyházi Urak s a Ka-
tholikus Világiak egy részének Ellentmondásai ellent

Secularium Catholicorum non obstantibus, imo iisdem in perpetuum nullum vigorem habentibus) statuatur :

1. Vt non attentis posterioribus constitutionibus et articulis, uti et privilegiis, resolutionibus, et explanationibus a modo in posterum religionis exercitium cum libero templorum, turrium, campanarum, scholarum, caemeteriorum, et sepulturae usu, tam Baronibus, Magnatibus et Nobilibus, quam Liberis etiam Civitatibus, universisque Statibus et OO. in suis et Fiscis bonis, oppidis item ac villis ubique liberum relinquatur, nec quisquam omnium cuiuscunque status et conditionis existat, in libero eiusdem usu, ac exercitio quovis sub praetextu a Sua Maiestate, aut aliis quibusvis Dominis terrestribus quovis modo turbetur, aut impediatur; Rustici quoque sive sint oppidani, sive villani, in quorumcunque Dominorum Terrestrium, et Fiscis bonis, propter bonum pacis, et tranquillitatem Regni, in libero Religionis exercitio, usu, et modo simili a Sua Maiestate Sacratissima vel eiusdem Ministris, aut Dominis Suis Terrestribus quovis modo, aut quovis sub praetextu non turbentur aut impediantur.

2. In uberiores taliter declarati liberi religionis Exercitii Corroborationem, ultro declaratur, nullibi iam privatum, sed ubique publicum esse, et hinc distinctione inter privatum et publicum exercitium

nem állván, sőt soha örökké semmi érvénnyel nem bírván) határoztatik :

1. Hogy tekintetbe nem vévén az utóbbi törvényeket, valamint a szabadalmakat, leiratokat és explanációkat, ezentúl a vallás gyakorlata, a templomok, tornyok, harangok és iskolák, sírkertek és temetők szabad használatával mind az orszáگزászlósoknak, főrendeknek és nemeseknek, mind a szabad városoknak is, és minden rendűeknek saját jószágaikon és a közügyész javain, s a mezővárosoknak és falvaknak mindenütt szabadságukban hagyassék, és senki, bárminő rendű és állapotú legyen is, annak szabad használatában és gyakorlatában semmi ürügy alatt Ő Felsége, vagy más bármely földesúr által, semmi módon ne zavartassék vagy akadályoztassék, a földművelők is, legyenek azok akár mezővárosiak, akár falusiak, bárminő földesúr és a közügyész jószágain, az ország közbékéje és nyugalma végett, a vallás szabad gyakorlatában és használatában, és hasonló módon Ő Felsége, vagy ministerei, avagy földesuraik által semmi módon és semmi ürügy alatt ne zavartassanak vagy akadályoztassanak.

2. Az ekép kinyilatkoztatott szabad vallásgyakorlat bővebb megszilárdítása végett továbbá kijelentetik, hogy az már sehol sem magányos, hanem mindenütt nyilvános, s annál fogva a magányos és

penitus cessante, liberum fore Evangelicis modo infra notato in posterum ad illa etiam Loca, quae hactenus pro filialibus habita sunt, et cuncta illa, in quibus Evangelici necessarium existimaverint, Ministros introducere, Tempa cum vel sine turribus, Parochiasque, et Scholas prout indistinctim in illis etiam locis, ubi exercitium habent, sine ullo ulteriori recursum erigere, aut reparare, ea nihilominus sub cautela, ut cum conservatio contribuentis plebis praecipuam publicae providentiae partem constituat, in Locis illis, ubi dehinc cum introductione liberi Religionis exercitii novum quodpiam Templum vel Oratorium extruendum, aut Minister illocandus veniret, praeviae ope Mixtae deputationis per concernentem Comitatum exmittendae, absque tamen influxu hominis Dioecessani, necessarii sumptus, et expensae viresque, contribuentis plebis, numerus item sive animarum, sive familiarum, ibidem sedem fixam habentium, intertenendo deinceps etiam publico Religionis exercitio suppar, in concursu Dominii Terrestralis investigentur, cognoscantur, et Comitatus referantur, ubi obtentis super eo Testimonialibus, quod fundo sufficienti provisi sint, adsit item congruus intertenendo Religionis exercitio numerus, Dominus Terrestris nonnisi convenientem fundum intravillanum, vel cespitem pro Ecclesia, Ministro et Schola, adsignare tenebitur,

nyilvános gyakorlat közötti különböztetés megszűn-
vén, szabadságukban áll az Evangelikusoknak, az
alább megírt módon, jövőben azon helyekre is, me-
lyek eddig fiókhelyeknek tekintettek, és mind azok-
ban, hol az evangelikusok szükségesnek tartandják,
egyházi szolgákat beállítani, templomokat tornyokkal,
vagy azok nélkül, s lelkészlakokat és iskolákat, va-
lamint különbség nélkül azon helyeken is, hol gya-
korlatuk van, minden további folyamodvány nélkül
felállítani, vagy azokat javítani, azon biztosítás mel-
lett azonban, hogy mivel az adózó nép fenntartása a
közigazgatás fő feladata, azon helyeken, hol ezentúl
a szabad vallásgyakorlat behozatalával valamely új
templomot vagy imaházat kellene építeni, vagy egy-
házi szolgát kellene beállítani, az illető megye által
kiküldendő vegyes bizottmány, de a püspök befo-
lyása nélkül, a szükséges költségeket s kiadásokat,
és az adózó nép erejét, valamint az ott állandó lak-
helylyel bíró lelkek vagy családok, azontúl a nyil-
ványos vallásgyakorlat fenntartására is képes számát,
a földesuraság közbenjárulásával, megvizsgálja, el-
ismerje, és a megyének jelentse, mely arról bizonyít-
ványt adván, hogy elegendő alap van, valamint a
vallásgyakorlat fenntartására kellő szám sem hiány-
zik, a földesúr csak alkalmas belső telket köteles az
egyház, egyházi szolga és iskola számára adni, a

Communitates autem Catholicae ad erectionem vel dotationem similium Ecclesiarum, vel Scholarum, sumptibus seu operis currulibus, seu manualibus concurrere nulla ratione obligabuntur, quod ipsum ex parte etiam Dominorum Terrestrium, ac Communitatum Evangelicarum, relate ad neoerigendas Ecclesias aut Parochias Romano-Catholicas observabitur; iure Nobilium aut Dominorum Terrestrium Evangelicorum quoad introductionem liberi Religionis exercitii, erectionem item aut restaurationem Templorum et Parochiarum semel pro semper pro irrestricto, et illimitato declarato.

3. In sequelam liberi Religionis Exercitii Evangelicis competentis, seu sint hi opifices, aut alterius cuiuscunque status et conditionis homines, non attentis etiam Privilegiis caehalibus, nec ad Missae Sacrificium, nec ad Processiones, neque ad alias Ceremonias, et Actus Religioni suae contrarios ullo titulo ullisque muletis adigantur, aut Datias cuiuscunque nominis hoc titulo praestandas compellantur.

4. Evangelici utriusque Confessionis in iis, quae ad religionem pertinent, unice a Religionis suae Superioribus dependeant, ut autem haec gradualis in re Religionis Superioritas suo certo ordine consistat, reservat sibi Sua Maiestas Sacratissima tam relate ad

kath. községek pedig az ily egyházak vagy iskolák felállításához költséggel, vagy ígás, avagy kézi nap-számmal járúlni semmikép sem kényszeríthetők, mi a földesurak és evangélikus községek részéről is meg fog tartatni a r. kath. újon építendő egyházak vagy lelkészlakok iránt; a nemesek és evangélikus földesurak joga, a szabad vallásgyakorlat behozatala, valamint a templomok és lelkészlakok építése vagy javítása iránt egyszer mindenkorra korlátlanak és határtalannak nyilváníttatván.

3. Az evangélikusokat illető szabad vallásgyakorlat következtében, legyenek azok akár mesteremberek, vagy más akárminő rendű és sorsú emberek, a céhek szabadalmait sem véve tekintetbe, sem misére, sem *keresztjáratokra* sem más szertartásokra s vallásukkal ellenkező cselekvényekre semmi szín alatt és semmi büntetéssel se kényszeríttessenek, vagy bárminő nevű, ily szín alatt teljesítendő, tartozásokra ne köteleztessenek.

4. Mind a két hitvallású evangélikusok azokban, melyek a vallásra tartoznak, egyedül vallásuk felsőségeitől függenek, hogy azonban ezen fokozatos felsőség a vallás tárgyában a maga bizonyos rendben álljon fenn, Ő Felsége fenntartja magának, mind

Coordinationem praedictae Superioritatis; quam et reliquas disciplinae Partes, intacta caeteroquin Religionis libertate, eum stabilire ordinem, qui communi virorum eiusdem Religionis, tam secularium, quam Religionis Ministrorum consensione, maxime congruus reputabitur.

Hinc Sua Maiestas Caesareo Regia pro suprema inspectionis sibi competentis Potestate, Evangelicos utriusque Confessionis ulterius audiet, atque una curabit, ut hac in re certus, principiisque ipsorum Religionis accommodatus Ordo constabiliatur, interea vero statuitur, ut Canones circa Religionem per Synodos suarum Confessionum suo modo conditi, in quorum nempe actuali usu consistunt, et deinceps ratione per hanc Legem definita condendi, neque per Dicasterialia Mandata, nec per Regias Resolutiones possint alterari; liberam proinde illis futuram non modo Consistoriorum quorumvis Celebrationem, sed et Synodorum, praevis tamen tam quoad numerum Personarum, ad illas concurrentium, quam etiam obiecta ibidem pertractanda, per Suam Maiestatem Regio Apostolicam de casu ad casum determinandam, ad locum, quem ipsi praevis Altesatae Suae Maiestatis adsensu delegerint, Convocationem, ita tamen, ut ad has Superintendentiarum Evangelicorum unius aut alterius Confessionis Synodos, praevis, ut dictum,

a nevezett felsőség rendezését, mind a többi fegyelmi részt illetőleg, minden esetre a vallásszabadság érintetlen hagyásával, oly rendet állapítani meg, mely azon vallás mind világi tagjainak, mind vallási szolgálóinak köz helyeslésével leginkább egyezőnek fog tartatni.

Ennél fogva Ő Császári Királyi Felsége, az őt illető legfőbb felügyelési hatalomnál fogva, mind a két hitvallású evangélikusokat továbbá meg fogja hallgatni, s egyúttal gondoskodni fog, hogy e tárgyban bizonyos, s az ő vallásuk elveihez alkalmazott rend állapíttassék meg; addig továbbá rendeltetik, hogy az ő hitvallású zsinataik által magok módja szerint alkotott kánonok, melyeknek ugyanis jelenleg használatában vannak, s az ezentúl ezen törvény által meghatározandó módon alkotandók, sem kormányzékeni parancsok, sem királyi rendeletek által ne lehessenek megváltoztathatók; szabadságukban állandó tehát nekik ezentúl nem csak mindennemű consistoriumot tartani, hanem zsinatokat is, előre meghatároztatván azonban Ő Királyi Apostoli Felsége által időről időre mind az azokban résztvevő személyek száma, mind a tárgyalandó ügyek, azon helyre, melyet Ő Felsége előzetes beleegyezésével választanak, összehívni, úgy azonban, hogy az egyik vagy másik hitvallású evangélikusok egyházkerüle-

Suae Maiestati insinuandas, si Altefatae Suae Maiestati ita visum fuerit, Regium quoque hominem sine Religionis discrimine, non quidem pro directione, aut praesidio, sed solum pro Inspectione admittere teneantur, Canonesque et Statuta taliter condita, non nisi postquam Superinspectionem Regiam transiverint, et Approbationem obtinuerint, robur sortiantur firmitatis, salua alioquin in omnibus Supremae Regiae Inspectionis, via legalium Regni Dicasteriorum exercendae, potestate, saluis item reliquis Iuribus regiis Altefatae Suae Maiestatis circa sacra Evangelicae Ecclesiae utriusque Confessionis competentibus, quibus summe Suae Maiestas praeiudicium aliquod inferri nullo unquam tempore patietur.

5. Scholas quoque tam Triviales, quam Grammaticas, non solum quas habent, retinere, sed et novas, ubicunque iis necesse visum fuerit, prout et altiores, accedente tamen praevia quoad hasce Assensu Regio erigere, ibique Ludimagistros, Professores, Rectores, Subrectores vocare, et dimittere, numerum eorum augere, vel minuere, nec non Directores, seu Curatores Scholarum quarumvis tam Locales, quam Superiores et Supremos, e suae Confessionis hominibus eligere, rationem, normam, et ordinem docendi,

teinek ezen, mint mondva volt, Ő Felségének előre bejelentendő zsinataira, ha Ő Felségének úgy fog tetszeni, valláskülönbség nélkül királyi embert is, nem ugyan igazgatás vagy elnöklés, hanem csupán felügyelés végett, befogadni tartozzanak, s az így alkotott kánonok és szabályok, csak miután a királyi fő felügyelésen átmentek, és helybenhagyást nyertek, birjanak érvényességi erővel, mindenesetre mindenben ment maradván a királyi legfelsőbb felügyelési, az ország törvényes kormánysszékei után gyakorlandó hatalom, valamint a többi királyi jog is, melyek Ő Felségét mind a két hitvallású evangéliomi egyház ügyei körül illetik, melyeknek Ő Felsége soha sem fogja legkisebb megsértését sem elszenvetni.

5. Nem csak mind alsó, mind grammatikai iskolákat, melyekkel bírnak, megtarthatják, hanem mindenütt, hol szükségesnek tartatik, újakat és felsőbbeket is, ezek iránt előzetesen Kir. Jóváhagyás járulván, állíthatnak, s azokba mestereket, tanárokat, igazgatókat, aligazgatókat hívni, azokat elbocsátani, azoknak számát növelni vagy kevesbíteni, valamint mindennemű iskoláik igazgatóit avagy gondnokait, mind a helybelieket, mind a felsőbbeket és legfelsőbbeket saját hitvallásuk embereiből vá-

atque discendi (salua Altefatae Suae Maiestatis quoad Scholas etiam hasce Regiae supremae Inspectionis, uti praemissum est, via legalium Regni Dicasteriorum exercendae potestate) ordinare, futuris semper temporibus liceat Evangelicis utriusque Confessionis, coordinatione tamen literariae Institutionis, erga demissam Statuum et OO. propositionem, per Suam Maiestatem determinanda, ad has perinde Scholas, huc tamen haud intellectis Religionis obiectis, quae cuivis Religioni propria manere debent, extendenda. Studiosis praeterea ipsorum, non modo Benefactores eorum pro recipienda stipe, et adiuvando Ministerio tuto accedere, sed etiam Studiorum causa peregre ad Academias exterorum sine ullo impedimento proficisci, eaque, quae sibi constituta habent, stipendia percipere permittantur. Libros porro tam Symbolicos, quam Theologicos, et ad pietatis exercitium spectantes, sub inspectione peculiarium, per ipsos constitutorum, ac Consilio Regio nominatenus referendorum Censuram suae Confessionis, libere typis excudi facere, ea tamen lege admittantur, ut nulla in Religionem Catholicam Scommata, vel Sarcasmi Libris his inserantur, onere responsionis quoad eadem Scommata, vel Sarcasmos, inprimi admittentes mansuro; Ordinatione item Regia, ut Librorum novius excusorum tria semper Exemplaria via Regii Locumtenen-

lasztani, a tanítás és tanulás módját, szabályát és rendjét (ezen iskolák irányában és ment maradván Ő Felségének, mint előre bocsátva van, az ország törvényes kormányzékei által gyakorlandó, legfőbb felügyelési hatalma) elrendezni, a jövőben mindig szabad leend a két hitvallású evangélikusoknak; a Rendek alázatos felterjesztése nyomán Ő Felsége által meghatározandó közoktatási rendszer azonban ezen iskolákra is ki fogván terjesztetni, de ide nem értve a vallási tárgyakat, melyeknek minden vallásra nézve a sajátoknak kell maradni. Tanulóiknak továbbá nem csak adományért és egyházi szolgálásra leendő segélyezésért jöltevőikhez biztosan járulhatni, hanem tanulás végett külföldi akadémiákra is minden akadály nélkül mehetni, s a számukra ott létező alapítványokat felvehetni, szabad legyen. S mind symbolicus, mind hittani, s az ájtatosság gyakorlatára tartozó könyveiket a magok által rendelő s a királyi tanácsnak névszerint bejelentendő hitvallásukbeli saját censorok felügyelése alatt szabadon kinyomtathatni, azon feltétel alatt azonban, felszabadíttatnak, hogy ezen könyvekbe a katholika vallás ellen semmi gúny vagy sértés ne iktatassék, ezen gúnyok és sértések iránt a kinyomatás alá bocsátókra hárulván a felelősség terhe; s a kir. rendelkezés, hogy az újan nyomtatott könyvekből a kir.

tialis Consilii Suae Maiestati submittantur, ad hos etiam Libros extensa.

6. Solutio Stolae, aut Lecticalis haecenus per Evangelicos Parochis Catholicis, et Ludimagistris, aut aliis Ecclesiae Servitoribus, seu in aere parato, seu in naturalibus, seu in laboribus praestita, in posterum ex integro cesset, et a trimestri publicationis Articulorum praesentis Diaetae computando, nusquam amplius exigi valeat, nisi Evangelici opera dictorum Parochorum sponte usi fuerint, quo casu, pro illis actibus Stolum, cum Catholicis aequalem deponere tenebuntur. Quonam autem modo Catholicis Parochis, pro amissis hisce redditibus, resarcitio praestanda sit? desuper Consilium Locumtenentiale audietur, una vero illis significabitur: nunquam Suam Maiestatem ad id accessuram, ut huius Indemnisationis titulo, aut Contribuenti Populo, aut Aerario Regio Camerali quidpiam oneris adcreseat. Occasione autem erectionis aut reparationis Templorum, Parochiarum aut Scholarum, nec Catholica Plebs Evangelicis, nec Evangelica Plebs Catholicae, manuales aut currules operas dare obligetur, eatenusque initi Contractus pro cassatis habeantur.

7. Ministri utriusque Confessionis Evangelici,

helytartó tanács útján három példány mindig felterjesztessék Ő Felségének, ezen könyvekre is kiterjesztetvén.

6. A pap- és ágybérek, melyeket eddig az evangélikusok katolikus lelkészeknek és mestereknek, avagy más egyházi szolgáltnak vagy kész pénzben, vagy természetben; vagy munkákban szolgáltatnak, jövőre teljesen meg fognak szűnni, s ezen országgyűlés törvényeinek kihirdetése után számítandó évnegyed múlva sehol sem lehet azokat többé követelni, ha csak az evangélikusok a nevezett lelkészek működésével önkényt nem élnek, mely esetben azokért a katolikusokkal egyenlő papbért tartoznak letenni. Mikép kártalaníttassanak pedig a katolikus lelkészek ezen elvesztett jövedelmekért? ez iránt a helytartó tanács meg fog hallgattatni, de egyszersmind az is ki fog jelenteni annak, mikép Ő Felsége soha sem fog ahoz járúlni, hogy ezen kárpótlás színe alatt vagy az adózó népre, vagy a királyi kamarai kinestárra valamely teher hárúljon. A templomok, lelkészlakok és iskolák építése vagy javítása alkalmával pedig sem a katolikus nép az evangélikusoknak, sem az evangélikus nép a katolikusnak kézi vagy írás napszámot teljesíteni nem köteles, s minden ez iránt kötött szerződvény eltöröltnek tekintendő.

7. Mind a két hitvallású evangélikus szolgál,

aegrotos et captivos suae Confessionis , adhibitis solitis politiae cautelis, libere semper et ubique visitare, ad mortem praeparare, ac ad supplicium condemnatis, publice etiam in loco supplicii, quin tamen ad Concionem dicant, assistere poterunt; Sacerdotibus autem Romano-Catholicis, dum per aegrotos, captivos, et condemnatos advocati fuerint, accessus, adhibitis solitis Politiae cautelis, nulla ratione denegetur.

8. Quoad Officia publica tam maiora, quam minora statuitur, ut illa Patriae filiis de Republica Hungarica bene meritis, ac requisitas per Legem qualitates habentibus, nullo interposito Religionis discrimine conferantur.

9. Evangelici etiam a Depositione Iuramenti Decretalis, quoad Clausulam (Beatam Virginem Mariam, Sanctos, et Electos Dei) immunes declarantur.

10. Foundationes Evangelicorum pro Ecclesiis, eorumque Ministris, Scholis item cuiuscunque nominis, Nosocomiis, Orphanotrophiis, et quibuscunque Pauperibus vel iuventuti Augustanae, et Helveticae Confessionis constitutae, aut in posterum constituendae, prout etiam Eleemosynae ab iisdem nulla ratione adimantur, nec e manibus, et administratione eorum ullo sub praetextu eximantur, Directio prae-

beteg és fogoly hitsorsosaikat, a szokott rendőrségi ovatosság alkalmazása mellett, mindig és mindenütt szabadon meglátogathatják, halálra készíthetik, s a kivégzésre ítélték mellett a kivégzés helyén nyilvánosan is, de beszédet nem tarthatva, megjelenhetnek, a r. kath. lelkészeknek pedig, midőn a betegek, foglyok és kivégzendők által hivatnak, a rendőrségi szokott ovakodás melletti, megjelenhetések semmikép meg ne tagadtassék.

8. Mind a felsőbb mind az alsóbb közhivatalokra nézve rendeltetik, hogy azok a magyar állam iránt érdemes s a törvények által kívánt képességekkel bíró hazafiaknak, minden valláskülönbség nélkül adassanak.

9. Az evangélikusok a törvényes eskü letételétől is menteknek nyilatkoztatnak a záradékra nézve (a boldogságos szűz Máriára, istennek szenteire és választottaira).

10. Az evangélikusok alapítványai, melyek egyházaik, s az ő szolgálkai, és bárminő nevű iskoláik, kórházaik, árvaházaik s mindazok, melyek az ágostai és helvetiai hitvallású szegények és ifjúság részére alapítottak, vagy jövőben alapítatnak, valamint az alamizsnák is, tőlök semmikép el ne vétessenek, se az ő kezeikből és az ő kezelésök alól semmi szín alatt ki ne vétessenek, továbbá ezen alapítványok

terea harum foundationum iis de ipsorum medio, quibus de recto ordine competit, salua et illibata relinquatur; illae vero Foundationes, quae Evangelicis utriusque Confessionis sub ultimo Regimine nefors ademptae fuissent, iis illico restituantur, Superinspectione Regia, ut hae Foundationes ad mentem Fundatorum administrentur, ad easdem quoque extensa.

11. Vniversae Causae Matrimoniale; Evangelicorum utriusque Confessionis, propriis ipsorum Consistoriis diiudicandae relinquuntur, Sua tamen Maiestas Sacratissima pro Regio suo munere auditis ipsis Evangelicis utriusque Confessionis, congruam praevis initura est rationem non modo, ut ad omnigenam litigantium partium securitatem Consistoria haec debite organisentur, sed et ipsa principia, iuxta quae Consistoria haec suo tempore Causas Matrimoniales diiudicandas hebebunt, fine Inspectionis et Confirmationis sibi exhibeantur. Interea autem Causae hae Matrimoniales iudicabuntur secundum principia posterioribus his annis vigentia, per Fora secularia, quippe in Comitatibus, et Districtibus foro proprio iudiciario provisus, per sedes eorundem Iudiciarias, in Liberis autem ac Regiis et Montanis Civitatibus, coram eorundem magistratu, salua ad Tabulam Regiam, ac pro renata etiam ad Septem Viralem

igazgatása azoknál, kiket ez az ő kebelökből helyesen megillet, épségben és érintetlenül meghagyassék, azon alapítványok pedig, melyek a két hitvallású evangélikusoktól az utóbbi országlás alatt netalán elvétettek, azonnal visszaadassanak, a királyi fő felügyelés, hogy ezen alapítványok az alapítók célja szerint kezeltessenek és osztassanak ki, ezekre is kiterjesztvén.

11. Mind a két hitvallású evangélikusok minden házassági ügyének elítélése az ő saját egyházi székeikre hagyassék, Ő Felsége azonban, királyi hivatalához képest, magokat mind a két hitvallású evangélikusokat meghallgatván, alkalmas módról fog gondoskodni, hogy ne csak a perlekedő felek minden oldalú biztosságára kellően szerveztessenek ezen egyházi székek, hanem hogy azon elvek is, melyek szerint ezen egyházi székek annak idejében a házassági ügyeket itélni fogják, felügyelés és megerősítés végett neki fölterjesztessenek. Addig pedig ezen házassági ügyek a közelebb múlt években divott elvek szerint fognak a világi székek által itéltetni, a megyékben ugyanis, és a saját törvényszékekkel ellátott kerületekben azok törvényszékei által, a szabad királyi és bányavárosokban pedig, azok tanácsai előtt, fennmaradván a királyi, s illetőleg a hétszemélyes táblához is a fölebbzés; annak világos meg-

appellata; eo tamen per expressum subnexo, quod Divortii Sententiae nonnisi quoad effectus Civiles ubique pro validis habeantur, Episcopos autem ad agnoscendam talismodi vinculi nullitatem illamque ad Catholicos extendendam obligare nequeant. Quantum ad Dispensationes in gradibus Lege Patria prohibitis, secundum principia vero Evangelicorum permissis, eosdem Evangelicos Sua Maiestas Sacratissima necessitate huiusmodi Dispensationum, quippe in tertio vel quarto gradu, quemadmodum iam antea per piae memoriae Augustum Imperatorem et Regem Iosephum II. fratrem suum desideratissimum constitutum erat, apud se quaerendarum semel pro semper eximit.

12. Evangelicis utriusque Confessionis penes conditae hac ratione, ac perpetuo duraturae Legis provisionem circa Liberum Religionis suae exercitium, conservationem item Templorum, Scholarum et Parochiarum suarum, nec non Foundationum omni ratione securis redditis, pro amplius confirmanda inter illos ac Romano-Catholicam Religionem profitentes Regnicolas pace et concordia, statuitur: ut quoad proprietatem dictorum Templorum, Scholarum, Parochiarum et Foundationum, (salua tamen quoad Foundationes Szirmayanam, et Hrabovszkyanam, uti et Apaffianam, in quantum illam probis fulcire possent, pro Evangelicis praetensione) Status possessi-

jegyzésével azonban, hogy az elválási ítéletek csak polgári hatásuk iránt tekintessenek mindenütt érvényeseknek, a püspököket pedig az ily kötések érvénytelenségének megismerésére, s ennek a katolikusokra kiterjesztésére nem kötelezhetik. Mi a hazai törvények által tiltott, az evangélikusok elvei által pedig megengedett fokozatokban leendő engedélyezést illeti, Ő Felsége az evangélikusokat, az ilyen engedélyeknek, a harmadik és negyedik fokozatban, nála kérésétől, mikép már korábban boldog emlékezetű felcséges II. József császár és király, szeretett testvére, által rendelve volt, egyszer mindenkorra felmenti.

12. A két hitvallású evangélikusok mindenkép biztosittatván az ekkép alkotott és örökké tartandó törvény rendelkezése által vallásuk szabad gyakorlata, s templomaik, iskoláik és lelkészlakaik, valamint alapítványaik megtartása iránt, hogy még inkább megszilárdíttassék köztük és a rom. kath. vallást követő országlakosok között a béke és egyetértés, rendeltetik: hogy a nevezett templomok, iskolák, lelkészlakok és alapítványok iránt (épségben maradván azonban a Szirmay, Hrabovszky, valamint Apaffi-alapítványok iránt, mennyiben azt próbákkal bizonyíthatják, az evangélikusok követelése) mind két részről a jelen birtokállapot vétessék

onis actualis, utrinque pro cynosura ea ratione adsumatur, ut Foundationes Catholicorum pro Catholicis, Evangelicorum autem pro Evangelicis convertantur, adeoque non modo ab ulteriori harum repetitione pro futuro ab utrinque praescindatur; verum etiam nullae unquam deinceps quocunque sub praetextu admitti possint, Templorum, Scholarum, ac Parochiarum occupationes; illos autem, qui talium violentarum occupationum se reos fecerint, poena 600 florenorum ungaricalium Articulo 14 : 1647. sancita maneat.

13. Cum transitus a Catholica Religione ad alterutram ex Evangelicis in sensu Pacificationum receptis, Catholicae Religionis Principiis adversetur, ne is temere fiat, occurrentes eiusmodi casus ad Sacratissimam Suam Regiam Maiestatem referendi venient; iniungatur praeterea sub severa poena, ne quisque demum ullum Catholicum ad amplectendam Religionis Evangelicae Professionem, quocunque praesumat allicere medio.

14. Iam superius declaratum est, Iura haec Evangelicorum solum intra ambitum Regni Hungariae suum habere vigorem, Regna proinde Dalmatiae-Croatiae et Sclavoniae, in ulteriori usu municipalium suarum Legum relinquantur, adeoque Evangelici intra eorundem Regnorum Limites, nec Bonorum, nec Offi-

zsinórmértékül oly móddal, hogy ezentúl a katholikuskok alapítványai a katholikuskok, az evangélikuskok alapítványai pedig az evangélikuskok számára fordítassanak, annálfogva ne csak mindkét részről szűnjék meg jövőre ezeknek további visszakövetelése, hanem ezentúl semmiféle ürügy alatt semmi elfoglalása se engedtessek meg a templomoknak, iskoláknak és lelkészlakoknak; azokra nézve pedig, kik ily erőszakos foglalásokban bűnösökké teszik magokat, az 1647-ki 14. t. cikkben meghatározott hatszáz magyar forint büntetés marad fenn.

13. Mivel az áttérés a katholika vallásról valamelyikre a békekötések által bevett evangéliomiak közül, a katholika vallás elveivel ellenkezik, nehogy az vakmerően történjék, az ily előjövendő esetek Ő Királyi Felségének lesznek megjelentendők; szigorú büntetés alatt meghagyassék továbbá, hogy végre senki se merjen valamely katholikust az evangéliomi vallás követésére bárminő eszközzel kecsegtetni.

14. Már többször ki lön nyilatkoztatva, hogy az evangélikuskok ezen jogai egyedül Magyarország kebelében bírnak érvénnyel, Dalmátia, Horvátország és Szlavónia tehát helyhatósági törvényeik további használatában meghagyatnak, annálfogva az evangélikuskok azon országokban sem birtok, sem köz

ciorum. sive publicorum, sive privatorum sint capaces; liberum tamen maneat Evangelicis Augustanae, et Helveticae Confessionis avita sua iura possessionaria, in medio eorum etiam Regnorum ordinaria iuris via revindicare, in quae si possessionem aliquam adepti fuerint, Sua Maiestas sibi reservat de eorum Indemnisatione providere; praeterea illae aliquot in inferiori Slavonia possessiones, partim Augustanae, partim Helveticae Confessionis addictae, ultro etiam non modo nulla ratione molestentur, sed et in libero Religionis exercitio, ea, qua nunc perfruuntur ratione, ultro relinquuntur; denique Commericii aut Fabricarum causa, liberum maneat Evangelicis utriusque Confessionis Domicilium, iure locationis, adeoque absque ulla seu nobilitaris, seu civilis Fundi, Proprietate ibidem sumere.

15. Proles e mixtis Matrimoniis, quae semper coram Parochis Catholicis ineunda erunt, quibus tamen impedimenta quaequam quocunque sub praetextu in contrarium ponere cautum esto, susceptae, et suscipiendae, si Pater Catholicus fuerit, illius Religionem sequantur, si vero Mater fuit Catholica, tunc non nisi proles masculae Patris Religionem sequi possint.

16. Causae Matrimoniorum tam eorum, quae iam tempore, quo illa inita sunt, mixta erant, quam et eorum, quae per transitum alterutrius partis a

avagy magán hivatali képességgel nem bírnak; szabadságukban maradjon azonban az ágostai és helvétiai hitvallású evangélikusoknak ősi birtokjogaikat a törvény rendes útján azon országok kebelében is visszakövetelni, s ha valamely birtokot nyernek azokban, Ő Felsége fenntartja magának az ő kárpótlásukról gondoskodni; továbbá alsó Szlavóniában azon néhány részint ágostai, részint helvétiai hitvallást követő község továbbá is ne csak semmikép ne bántassék, hanem a szabad vallásgyakorlatban, azon módon, melylyel jelenleg élnek, ezentúl is megahagyassék; végre kereskedés és gyárak végett szabadságukban maradjon mind a két hitvallású evangélikusoknak bérleti jogon lakást tartani ott, következőleg minden nemesi vagy polgári vagyon tulajdonossága nélkül.

15. A vegyes házasságokból, melyek mindig katolikus lelkész előtt lesznek kötendők, melyek ellen azonban bárminő ürtügy alatt valamely akadályt emelni tiltva van, származandó gyermekek, ha az atya katolikus, az ő vallását kövessék, ha pedig az anya katolika, akkor csak a fiú gyermekek követhessék atyjok vallását.

16. Mind azon házassági ügyek, melyek már a kötés idejében vegyesek voltak, mind azok, melyek valamelyik félnek az evangéliomi vallásról a katho-

Sacris Evangelicis ad Sacra Catholica mixta effecta essent, cum utrobique de veri nominis Sacramento agatur, Sedibus Catholicorum spiritualibus deferuntur.

17. Festivitates Catholicorum nunc usitatas quoad Forum externum, non tamen in privato, ubi praeter strepitosos quivis alii Labores peragi poterunt, ad evitandas publicas Offensiones Augustanae et Helveticae Confessioni addicti observandas habebunt, eo addito, ut Dominis Terrestribus cunctisque Patribus Familias, sub actione fiscali interdictum sit, subditos ac servitores suos, seu Catholicos, seu Evangelicos, ab observatione Festorum, suique ritus ac devotionis impedire.

lika vallásra áttérésével lettek vegyésekké, mivel mind a két esetben valóságos szentségről van szó, a katolikusok szent széke elé tartoznak.

17. A r. katolikusok most meglevő ünnepeit, a közéletben, nem azonban magán körben, hol a zajos munkákon kívül minden mást lehet folytatni, a közbántalom elkerülése végett meg fogják tartani az ágostai és helvétiai hitvallásúak, ehez adatván, hogy a földesuraknak és minden családfőnek tisztii kereset terhe alatt tiltva van, akár katolikus akár evangélikus jobbagyaikat és cselédeiket ünnepeik megtartásában, és szertartásaik-, valamint ájtatosságaikban akadályozni.

XXI.

A NEM-EGYESÜLT GÖRÖGÖKRŐL.

(Leop. II. Regis Decreti A. 1791. Art. 27. De Graeci Ritus non unitis).

Sua Regia Apostolica Maiestas Sacratissima clementer annuere dignatur, ut Graeci Ritus non uniti Regni Incolae in Regno hoc iure Civitatis donati, sublatis in contrarium sancitis Legibus, in quantum hae ad Graeci Ritus non unitos se referunt, ad instar aliorum Regnicolarum, acquirendorum, et possidendorum bonorum, ac gerendorum omnium Officiorum, capaces in Regno Hungariae Partibusque adnexis sint.

Iuribus caeteroquin Regiae Maiestatis circa negotia Cleri, Ecclesiae, Religionis, cuius exer-

XXI.

A NEM-EGYESÜLT GÖRÖGÖKRŐL.

(II. Lipót Kir. 1791. Törvényk. 27. Cikke).

Ő Legszents. Királyi Apostoli Felsége kegyelmesen helyeselni méltóztatott, hogy az Ország nem-egyesült Görög Szerartású, ez Országban Polgári Joggal megajándékozott, Lakosai, eltöröltetvén az ellenkező Törvények, amennyiben ezek a nem-egyesült Görög Szerartásúakra vonatkoznak, mint az egyéb Országlakók, e Magyarországhban s a kapcsolt Részekben jószágok szerzésére és bírására, s mindennemű Hivatalok viselésére képesek legyenek.

A többiben Ő Királyi Felsége Jogai a Papság, Egyház, Vallás, melynek gyakorlata rájuk

citium plene ipsis liberum erit, Foundationum, Studiorum, ac Iuventutis educationis, non minus *Privilegiorum ipsorum, quae fundamentali Regni Constitutioni non adversantur*, prout Maiestas Sacratissima a gloriosae Memoriae Maioribus suis accepit, ita eidem altefatae Regiae Maiestati porro quoque in saluo relictis.

nézve teljesen szabad leszen, Alapítványok, Tanulmányok és Ifjuság nevelése ügyeiben, nem különben *Kiváltságai* körül, *melyek az Ország Alaptörvényeivel nem ellenkeznek*, miképen azokat Ő Legszents. Felsége dicsőséges Emlékezetű Elődeitől átvette, úgy a fennmondott Királyi Felségre nézve is, épségben fennmaradván.

XXII.

HORVÁTORSZÁG KORMÁNYZÁSÁRÓL
S KÖZADÓJÁRÓL.

(Leopoldi II. Regis Decr. A. 1791. Art. 58. et 59.).

Art. 58. De Activitate Regii Locumtenentialis Consilii Hungarici, ad Regna Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae extendenda.

Consilio Regio in Regnis Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae per Serenissimam piaae memoriae Reginae Apostolicam, Dominam, Dominam Mariam Theresiam erecto, iam alioquin sublato, quaemadmodum Comitatus eorundem Regnorum, omnes politicas Inviationes a Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico interea acceperunt, ita Sua Maiestate Sacratissima benigne annuente statuitur, ut has a praelibato Consilio Regio Locumtenentiali Hungarico, praefatorum Regnorum Comitatus porro quoque accipiant, ut

XXII.

HORVÁTORSZÁG KORMÁNYZÁSÁRÓL
S KÖZADÓJÁRÓL.

(II. Lipót Kir. Törvénykönyvének 58. és 59. Cikke 1791).

58. Cikkely. A Magyar Kir. Helytartó Tanács Hatóságának Dalmát, Horvát és Szlavón Országokra kiterjesztéséről.

A kegyeles emlékezetű Felséges Apostoli Királyné, Mária Terézia Asszony, által Dalmát, Horvát és Szlavón Országokban felállított Királyi Tanács különben is már meg levén szüntetve, valamint azou Országok Vármegyéi minden politikai Utasításait azonközben a Magyar Kir. Helytartó Tanácstól vették, úgy Ő Legszents. Felsége kegyes beleegyezésével rendeltetik, hogy a fennirt Országok Vármegyéi azokat ezen túl is az elébb említett Magyar Kir. Helytartó Tanácstól vegyék; hogy továbbá mind azon

item tam in gremio eiusdem Consilii, quam in Statu subalterno, ex iisdem Regnis Individua in iusta Proportionem applicentur. Domino praeterea eorundem Regnorum Bano, dum ad illud comparere poterit, competens dignitati eius sessio et votum assignetur, Municipalibus eadem Regna in concreto respicientibus negotiis porro quoque in Generalibus eorundem Regnorum Congregationibus, quae cum praevio annuato Regio celebrandae venient, pertractandis.

Art. 59. De Contributione Regni Croatiae, et trium superioris Slavoniae Comitatum, in Dieta Regni Hungariae pertractanda.

Accedente quoque Benigno Suae Maiestatis Sacratissimae assensu conclusum est, ut deinceps *Contributio Regni Croatiae, et trium superioris Slavoniae Comitatum, Zagrabiensis utpote, Crisiensis, et Varasdiensis, semper in Dieta Regni Hungariae, separatim tamen a Contributione Regni Hungariae, pertractetur; neque in posterum extra Dietam Regni Hungariae augeri possit.*

Tanács kebelében, mind az alárendelt Személyzetben, azon Országokbeli Egyének igazságos arányban alkalmaztassanak. Azon kívül amaz Országok Bánjának, midőn azon Helytartó Tanácsnál megjelenhetik, abban méltóságával egyező ülés és szavazat adassék; az azon Országokat összesen illető tartományhatósági ügyek, ezen túl is azon Országoknak, előleges Királyi megegyezéssel tartandó, Közgyűlésében levén tárgyalandók.

59. Cikkely. Horvátország és Felső Szlavónország három Vármegyéje Közadójának Magyarország Országgyűlésén leendő tárgyalásáról.

Ö Legsz. Felsége Kegyes beleegyezése is hozzájárulván végeztetett, hogy ezentúl Horvátország és Felső Szlavónország három Vármegyéjének, úgy mint Zágráb, Körös és Varasdnak, *Közadója mindenkor Magyarország Országgyűlésén, mindazáltal Magyarország Közadójától elkülönözve, tárgyalassék, s hogy ezentúl Magyarország Közgyűlésén kívül fel ne emeltethessék.*

XXIII.

ERDÉLY VISZONYA MAGYAROR-
SZÁGHOZ.

(Articulorum Diaetalium Transylvaniae Anno 1791. Sextus :
De Transylvaniae cum Hungaria Nexu, et propria Magni huius
Principatus, nullique alteri Regno subiecta Constitutione).

Sacratissima Sua Maiestas in Conformitate
Benigni sui Rescripti de 7-ma Mensis Maii Anni
praeteriti emanati clementer agnoscere dignata est,
quod Transylvania, vi solemnis suae Declarationis
gloriosae Reminiscendae Imperatori, et Regi Hunga-
riae Divo LEOPOLDO I. Anno 1688. Die 9-na Maii
factae, et per Altesatum Imperatorem et Regem Die
17-ma Iunii 1688, subseque vero Anni 1691. de
4-ta Decembris elargito Diplomate acceptatae Pater-

XXIII.
ERDÉLY VISZONYA MAGYAROR-
SZÁGHOZ.

(Az 1791. évi Erdélyi Törvénykönyv Cikkelyeinek Hatodika : Erdélynek Magyarországgal való összeköttetéséről, s e Nagyfejedelemségnek saját, és semmi más Országnak alá nem vetett, Alkotmányáról).

Ő Legszents. Felsége, múlt évi Májushó 7. kibocsátott Kegyes Leirata folytán kegyelmesen elismerni méltóztatott, hogy Erdély, Dicsőséges Emlékezetű Császár és Magyarország Királya, Dicsőült I. Lipótnak 1688. Május 9. tett, s a fennírt Császár és Király által 1688. Június 17., s utóbb 1691. December 4. kiadott Diplómája által elfogadott ünnepélyes Nyilatkozata erejénél fogva, azon Felséges Úr Atyai és hathatós Oltalmát magához karolva,

nam, et validissimam Protectionem eiusdem Augustissimi amplexa, eundem Altefatum Imperatorem, et eiusdem Successores, *qua legitimos Hungariae Reges in Principes suos adoptaverit*, et haereditariam Augustae Domus Austriacae Successionem in Conformitate Articulorum Regni Hungariae, olim quidem iuxta tenorem Declarationis Anno 1688. ad mentem articuli 2-di et 3-tii Dietae Posoniensis Anno 1687. ad sexum Masculinum, postmodum vero virtute Articuli Novellaris 3-tii de Anno 1744. in Conformitate Articuli Regni Hungariae de Anno 1723. etiam ad Faemineum sexum extensam acceptaverit, ac stabiliverit, hinc vi harum Legum, et Tractatum, tam Sua Sacratissima Maiestas, quam secuturi eiusdem ex Augusta Domo Austriaca Successores, *qua legitimi Reges Hungariae, Transylvaniam tamquam ad Sacram Regni Hungariae Coronam pertinentem, eodem cum Hungaria Imperii et Successionis Iure tenebunt, et velut propriam habentem Constitutionem, nullique alteri Regno subiectam, iuxta proprias Leges, et Constitutiones legitime confirmatas, non vero ad Normam aliarum Provinciarum haereditariorum gubernabunt*; indivisibili ac inseparabili cum Omnibus Regnis et Provinciis, *quoad simultaneam duntaxat ad Possessionem et mutuam defensionem Unionis*

ama fennirt Császárt, és annak Utódait, úgy, mint Magyarország törvényes Királyait, fogadta el Fejedelmiül, s a Felséges Ausztriai Ház Trónöröklését Magyarország Törvénycikkeivel egyezőleg, ugyanis először 1688. évi Nyilatkozata szerint, az 1687-ki Pozsonyi Országgyűlés 2. és 3. Cikkelye értelmében a Férfiivadékra nézve, annak utána pedig az 1744-diki 3. újabb Cikk által Magyarország 1723-ki Törvénycikke szerint a Nőnemre is kiterjesztve, elfogadta és megállapította; ennek folytán, e Törvények és Alkuvások erejével, mind Ő Legszents. Felsege, mind a Felséges Ausztriai Házból leendő Utódjai, mint Magyarország törvényes Királyai, Erdélyt, mint a Szent Koronához tartozót, ugyanazon Uralkodási és Trónöröklési Jogon birandják, és mint saját, semmi más Országna^k alá nem vetett Alkotmány^{nyal} bírót, saját törvényszerűleg megerősített Törvényei és Végzeményei szerint, nem pedig a többi örökös Tartományok Módjára kormányozandják; fenmaradván minden többi Országok és Tartományokkal való, de csak az egyszersmind való birtoklásra és kölcsönös védelemre szerzett, eloszthatatlan és elválaszthatatlan Egyesülési összeköttetése, a Pragmatica Sanctió szerint, az 1744. évi 3. Cikk értelmében*).

*) L. a XIII. sz. alatt, a 180—191. ll.

nexu, iuxta Pragmaticam Sanctionem in Conformitate Articuli 3-tii Anni 1744. permanente. Quoad Diploma Regium vero super Titulo Magni Principatus emanatum, benigne declarat Sua Maiestas Sacratissima, illud sensu legali, Magni huius Principatus Formae Constitutioni accomodo, accipiendum esse, neque unquam Iuribus per se subsistentis, et ab alio Regno independētis Principatus Transylvaniae derogare, aut praeiudicare posse.

Azon Királyi Oklevélre nézve pedig, mely a Nagyfejedelemségi Címről adatott ki, Ő Legszents. Felsége kegyesen kijelenti, hogy az, e Nagyfejedelemség Formája törvényes állásának értelmében veendő, s hogy az soha ez önálló, és minden más Országtól független Erdélyi Fejedelemség Jogainak rövidségére, vagy kárára nem szolgálhat.

XXIV.

FIUME BECIKKELYEZTETESE.

(Francisci I. Regis Decreti V. Anni 1807. Art. 4. Flumen Civitas Portusque inarticulatur, Gubernatori autem Fluminensi in Tabula Procerum, Ablegatis verò Civitatis Fluminensis in Tabula SS. et OO. Sessio et Votum tribuitur.)

Sua Maiestas Sacratissima, ne diutius ardentia vota Statuum et Ordinum Regni moretur, annuente, Civitas Fluminensis, Portusque per Augustissimam Imperatricem et Reginam Mariam Theresiam peculiari Diplomate iam Regno incorporata, praesenti Article ad idem Regnum pertinere declaratur. Vna vero :

§. 1. Gubernatori Fluminensi sub Comitibus Regni in Tabula Procerum, Ablegatis autem Civitatis Fluminensis in Tabula SS. et OO. competens Sessio et Votum Tribuetur-

XXIV.

FIUME BECIKKELYEZTETÉSE.

(I. Ferenc Kir. Törvényk. 4. Cikke. 1807. Fiume Város és Kikötője becikkelyeztetik, a Fiumei Kormányzó pedig a Főrendi Táblánál, Fiume Város Követei pedig a KK. és RR. Táblájánál Üléssel és Szavazattal ruháztatnak fel).

Ő Felsége is beleegyezvén, miszerint az Ország Karainak és Rendeinek lángoló óhajását többé ne késleltesse, jelen Cikkely által kinyilatkoztattatik, hogy Fiume Városa és Kikötője, melyet a dicső Császárné és Királynő, Mária Terézia, külön Diplóma által már bekebelezett az Országba, ehez tartozik. Egyszersmind pedig :

1. §. Országgyűlés alkalmával a Fiumei Kormányzónak a Főrendeknél, Fiume városa Követeinek pedig a Karoknál és Rendeknél illetékes ülés és szavazat fog adatni.

XXV. FERENC KIRÁLYNAK

AZ ALKOTMÁNYT ÚJBÓL MEGERŐSÍTŐ TÖRVÉNYE.

(Franc. I. Regis Decreti VIII. Anni 1827. Art. 3. De conservandis in suo vigore Legibus Fundamentalibus).

Ad tollendam Statuum et Ordinum de conservandis in suo vigore Legibus Fundamentalibus sollicitudinem, ex praeteritis eventibus ortam, quorum effectus caeteroquin iam benigne sublati sunt: Sua Maestas Sacratissima de eo plene persuasa, quod felicitas Regis et Regni, exacta Legum observantia et incolumitate nitatur, atque si Iuribus seu Regis seu Regni Statuum quidpiam decerpatur, Legum et Legalis Regni Systematis Compages, Seculorum usu roborata subruenda sit, benigne declarare dignata est: quod praecipuis accenseat curis, Constitutionem Regni huius, Inaugurali suo Iuramento firmatam, omni tempore tueri et conservare, ac ideo etiam Articulos 10. 12. et 19: 179°/₁ tam ipsa constanter observatura, quam per alios observari factura sit.

XXV.

FERENC KIRÁLYNAK

AZ ALKOTMÁNYT ÚJBÓL MEGERŐSÍTŐ TÖRVÉNYE.

(I. Ferenc Kir. VIII. Törvényk. 3. Cikke, 1827. Az Alaptörvényeknek érvényökben fenntartásáról).

A KK. és RR-nek az Alaptörvények érvényökben fenntartása iránti, a múlt eseményekből származott, aggodalmuk megnyugtatóására — melyeknek eredményei egyébiránt kegyesen immár eltöröltettek — Ő Legszents. Felsége, teljesen meggyőződve a felől hogy a Király és Ország boldogsága a Törvények pontos megtartásán és épségén alapszik, s ha vagy a Király, vagy az Ország Rendei Jogaiból valami elvonatik, a Törvények s az Ország Törvényes Rendszerének, százados gyakorlat által erősített, Építménye aláásatik, kegyesen kinyilatkoztatni méltóztatott: hogy legfőbb gondjai közzé sorozza ez Ország-nak, Koronázási Esküjével megerősített, Alkotmányát minden időben oltalmazni és megtartani, és azért az 1790°/₁-ki 10. 12. és 19. Cikkelyeket mind Maga

Quam benignam assecurationem, e tenerrimo
Suae Maiestatis Sacratissimae in Legum observantiam
studio profectam, Status et Ordines homagiali devo-
tionis, et gratissimi animi sensu suscipiunt.

állandóan megtartandja, mind mások által is megtartatandja.

Mely kegyes biztosítást, Ő Legszents. Felségének a Törvények tekintete iránti leggyengédebb tiszteletéből eredtet, a Karok és Rendek jobbágyi hűség s hálás lélek érzésével fogadják.

XXVI.

A MAGYAR NYELV ÉS NEMZETI-
SÉGRŐL.

(1844. 2. Törvénycikk).

Az Ország Rendei Ő Felsége kegyelmes meg-
egyezése hozzájárultával meghatározták, hogy :

1. §. Az országgyűléshez bocsátandó minden
kegyelmes *királyi leiratok, előadások, válaszok, és in-
tézvények* ezentúl *egyedül magyar nyelven* adassa-
nak ki.

2. §. A *törvénycikkek*, valamint már a jelen or-
szággyűlésen is egyedül magyar nyelven alkottattak
és erősítették meg ; úgy ezentúl is mind alkottatni
mind királyi kegyelmes jóváhagyással *mege erősítettetni*
egyedül magyar nyelven fognak.

3. §. *Országgyűlési nyelv* ezentúl kirekesztőleg a
magyar leszen, egyedül a kapcsolt Részek követéinek
engedtetvén meg : hogy azon esetben, ha a magyar

nyelvben jártasok nem lennének, a közelebbi hat évek alatt tartandó országgyűléseken szavazataikat latin nyelven is kijelenthessék.

4. §. A *magyar udvari concellaria* útján az ország határain belől bocsátandó minden iratokban, akár legyenek Ő Felsége által aláírva, akár nevében adassanak ki, és így a magány folyamodásokra kelendő rendeletekben és határozatokban is, szinte a magyar nyelv használtassék.

5. §. A *királyi helytartó tanács* mindennemű tárgyalásaiban, hivatalos foglalkozásairól viendő jegyzőkönyveiben, valamint Ő Felsége eleibe terjesztendő felirásaiban, és az ország határain belőli minden hatóságokhoz bocsátandó minden intézvényeiben a magyar nyelvet használja; azon levelezések, melyeket a királyi helytartó Tanács a hadi fő- és az Ő Felsége örökös tartományaibeli polgári törvényszékekkel s külföldi törvényhatóságokkal folytatand, ide nem értetvén.

6. §. A *királyi udvari főtörvényszék* nyelve az ország határain belől indított minden perekre nézve, valamint az ország határain belőli minden *Itélőszékek*, következőkép a *szent Székeknek* nyelvök is, a Magyar leszzen; s azon ítélőszékeknek hivatalos minden egyéb dolgaik is magyar nyelven folytatandók.

7. §. A *kapcsolt Részekbeli* törvényhatóságok

a magyarországi törvényhatóságoknak, magyar — ezek pedig a kapcsolt Részekbeli törvényhatóságoknak latin nyelven irt leveleiket is fogadják el, tárgyalják, és azokat illő válaszszal lássák el.

8. §. Ő Felsége már kegyelmesen elrendelte, hogy a magyar nyelv a kapcsolt Részekbeli fő-, és minden közép-iskolákban (akademia és gymnásiumokban) mint rendszerinti tudomány taníttassék; — nem különben :

9. §. Ő Felsége méltóztatott kegyelmesen rendeléseket tenni már az iránt is, hogy az ország határain belőli iskolákban közoktatási nyelv a magyar legyen.

XXVII.

V. FERDINAND VALLÁSI PÓTTÖR- VÉNYE.

(1844 : 3. tc.)

A bécsi és linci békekötések alapján az 1791 :
26. törvény következendőkben bővítették s illetőleg
módosították :

1. §. Kijelentetik, hogy azok, kik 18 éves ko-
ruk eléréseig az Evangelika Vallásban neveltettek, a
Nőszemélyek pedig férjhez-menetelök után, habár
még ezen időkort el nem érték is, sem magok, sem
maradékaik, vallásos kérdés alá többé nem vétet-
hetnek.

2. §. A jelen törvény kihirdetése után keletkező
azon vegyes házasságok is, melyek evangélikus lel-
kipásztor előtt kötöttek, törvényesek.

3. §. Azon vegyes házasságok, melyek római
Katholikus és az Evangelika vallás bármelyikéhez

tartozó felek között az 1839. évi martius 15-ik napjától kezdve, a most folyó 1844. évi november 10-ik napjáig köttettek, és nem római Katholikus, hanem az Evangelika vallás bármelyikének lelkipásztora által adattak össze, törvényesítetteknek jelentetnek ki.

4. §. Az illető törvényhatóságok kötelesek a jelen törvény kihirdetésétől számítandó egy év alatt ily házasságokat hitelesen összeírni: az összeírást a felek és maradékaik jövő biztosítása végett levéltáraikba betétetni, s mennyiben a házasságok az illető egyházi anyakönyvbe beírva nem lennének, ezen anyakönyvbe beírni.

5. §. A római Katholika vallásból az Evangelika vallások bármelyikére leendő átmenet eseteit illetőleg rendeltetik:

6. §. Az átmenni kívánó ebbeli szándékát önmaga által választott két tanu jelenlétében azon vallásbeli lelkipásztor előtt, kinek egyházi községéhez addig tartozott, nyilatkoztassa ki.

7. §. Ezen első kinyilatkoztatástól számítandó négy hét eltölte után ugyanazon, vagy más, szinte általa meghívott két tanu jelenlétében, ugyanazon egyházi községnek lelkipásztora előtt, újlag nyilatkoztassa ki: hogy átmeneti eltökélt szándéka mellett továbbá is megmaradott.

8. §. Az átmenni akaró mind első- mind má-

sod izbeni nyilatkozata felől azon lelkipásztortól, ki előtt átmeneti szándéka iránt nyilatkozott, mindkét izben külön-külön bizonyság-levelet kérjen.

9. §. Ha a lelkipásztor a kívánt bizonyságlevelet akár a 6-ik akár a 7-ik §§-ok esetében bárminő oknál fogva azonnal ki nem adná: mind az első, mind a másod izben tett nyilatkozat felől bizonyságlevelet a jelen volt tanuk adjanak.

10. §. Az átmenni akaró a 8-ik vagy a 9-ik §. rendelete szerint vett bizonyságleveleket azon vallásbeli lelkipásztornak, mely vallásra általmenni szándékozik, bemutatván, ez által az átmenet egy vallásról a más kora teljesen befejeztetett. — Ezen bizonyságlevelek előmutatása nélkül azonban az átmenet meg nem történhetik.

11. §. A megtörtént átmenetek esetei az illető püspöki hivatalok által a helytartó tanács útján tudomás végett félévenként fognak Ő Felségének bejelentetni.

XXVIII. AZ ÁLTALÁNOS BIRTOKKÉPES- SÉGRŐL.

(1844 : 4. tc. A nemesi javak bírhatásának nem nemesekre
kiterjesztéséről).

Az Országban s kapcsolt Részeiben született, állandóan lakó, s törvényesen bevett bármely valóságú *nem-nemes honfiak*, általuk bármi címen eddig szerzett, vagy jövőben szerzendő nemesi javakra nézve, nemesség hiánya miatti nem-bírhatási ügyúton ezentúl nem háborgattathatnak.

XXIX.
AZ ÁLTALÁNOS HIVATALKÉPES-
SÉGRŐL.

(1844: 5. tc. A nem-nemeseknek is minden közhivatalokra
lehető alkalmazhatásáról).

Az Országban s kapcsolt Részekben született,
vagy honosított, s törvényesen bevett bármely val-
lású lakosoknak, akár kinevezéstől, akár választás-
tól függő minden *közhivatalokra leendő alkalmazásá-
ban* az, hogy a *nemesi osztályhoz nem tartoznak*, aka-
dályul nem szolgálhat.

XXX.

A MINISTERI KORMÁNYRÓL.

(1848 : 3. tc. Független magyar felelős ministerium alakításáról).

1. §. Ő Felségének a Királynak személye szent és sérthetetlen.

2. §. Ő Felségének az országbéli távollétében a nádor s királyi helytartó az országban s ahhoz kapcsolt Részekben, a korona egységének, s a birodalom kapcsolatának épségben tartása mellett, a végrehajtó hatalmat a törvény s alkotmány ösvényén teljes hatalommal gyakorolja, s ez esetben a mostani nádor cs. kir. főherceg Istvánnak személye hasonlóképen sérthetetlen.

3. §. Ő Felsége, s az Ő távollétében a nádor s királyi helytartó, a végrehajtó hatalmat a törvények értelmében független magyar ministerium által gyakorolják, s bármely rendeleteik, parancsolataik, hatá-

rozataik, kinevezéseik csak úgy érvényesek, ha a Buda-Pesten székelő ministerek egyike által is aláíratnak.

4. §. A ministeriumnak mindegyik tagja mindennemű hivatalos eljárásaért felelős.

5. §. A ministerium székhelye Buda-Pest.

6. §. Mindazon tárgyakban, melyek eddig a m. k. udvari cancellariának, a k. helytartó tanácsnak, s a k. kincstárnak, ide értvén a bányászatot is, köréhez tartoztak, vagy azokhoz tartozniok kellett volna, s általában minden polgári, egyházi, kincstári, katonai, és általában minden honvédelmi tárgyakban Ő Felsége a végrehajtó hatalmat ezentúl kizárólag csak a magyar ministerium által fogja gyakorolni.

7. §. Az érsekek, püspökök, prépostok, s apátoknak, és az ország zászlósainak kinevezése, a kegyelmezés jogának gyakorlata, és a nemességnek, címeknek, s rendeknek osztása mindig az illető felelős magyar minister ellenjegyzése mellett, egyenesen Ő Felségét illeti.

8. §. A magyar hadseregnek az ország határain kívüli alkalmazását, nem különben a katonai hivatalokrai kinevezéseket, szinte úgy Ő Felsége fogja, a 13. §. szerint, folyvást királyi személye körül leendő felelős magyar minister ellenjegyzése mellett elhatározni.

9. §. Azon tárgyak, melyek a 6-ik §-ban említett kormánytestületek által vég elhatározás végett Ő Felségéhez szoktak felterjesztetni, kivéve a 7-ik és 8-ik szakaszokban kijelölteket, Ő Felségének az országbóli távollétében a ministerium által a nádor s kir. helytartó elhatározása alá terjesztendők.

10. §. A ministerium áll : egy elnökből, s ha az maga tárcát nem vállal, kivüle még nyolc minsterből.

11. §. A minsterelnököt Ő Felségének az országbóli távollétében a nádor s királyi helytartó, Ő Felségének jóváhagyásával, nevezi.

12. §. Ministertársait legfelsőbb megerősítés végett az elnök teszi javaslatba.

13. §. A ministerek egyike folyvást Ő Felségének személye körül lesz, s mindazon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván, azokban az országot felelősség mellett képviseli.

14. §. A ministeriumnak azon tagján kívül, mely a Felség személye körül a 13. § ban említett ügyekre ügyelend, következő osztályai lesznek :

- a) Belügyek.
- b) Országos pénzügy.
- c) Közmunka és közlekedési eszközök, és hajózás.
- d) Földművelés, ipar és kereskedés.

e) Vallás és közoktatás.

f) Igazságszolgáltatás és kegyelem ; és

g) Honvédelem — osztályai.

15. §. Mindegyik osztálynak, valamint az ahoz tartozó, s az illető osztályfőnökök vezérlete alatt állandó hivatalos személyzetnek élén külön minis-ter áll.

16. §. A kebelébeni ügykezelés módját a mi-nisterium maga határozandja meg.

17. §. Az összes ministerium tanácsülésében, midőn Ő Felsége, vagy a nádor királyi helytartó abban jelen nincs, a minis-terelnök elnököl, ki e tanácsot, midőn szükségesnek látja, mindenkor össze-hívhatja.

18. §. Mindegyik minister azon rendeletért, melyet aláír, felelősséggel tartozik.

19. §. Az ország közügyei felett Ő Felsége, vagy a nádor s királyi helytartó, vagy a minis-terelnök elnöklete alatt tartandó értekezés végett, Buda-Pesten álladalmi tanács állittatik fel, mely a legközelebbi országgyűlésen fog állandóan elrendeztetni.

20 §. Az Ő Felsége személye körül leendő mi-nister mellé a kívántató hivatalos személyzettel két álladalmi tanácsos rendeltetik, kik jelenleg a magyar kir. udv. cancellaria előadó tanácsosai közül fognak az illető minister előterjesztésére neveztetni.

21. §. A 7. §-ban említett s egyenesen Ő Felségének fenntartott tárgyakat a személye mellé rendelt felelős magyar minster fogja a mellette levő álladalmi tanácsnokokkal és személyzettel kezelni.

22. §. A magyar kir. udv. cancellaria többi előadó tanácsosai a 19. §-ban említett álladalmi tanácsba fognak áttétetni.

23. §. A magyar királyi helytartó tanács s az udvari kincstár az illető ministeri osztályok között az álladalmi tanács alakításánál is szemügyben tartandó 1791 : 58-ik t-cikkre való figyelemmel felosztatnak.

24. §. A 6-ik §-ban körülírt kormánytestületeknek előülő tagjai a 19-ik §-ban említett álladalmi tanácsban foglalnak helyet, ott a Felség, a nádor királyi helytartó, vagy ministerek távollétében elnökölnek.

25. §. A 6-ik §-ban említett kormánytestületeknek minden hivatalnokai és szolgálai, s így nem csak azok, kik újabb alkalmazást nyernek, hanem addig, míg másképen fognak alkalmaztatni, azok is, kik a felebb említett ministeri osztályokban el nem helyeztetnek, jelenleges fizetésüket egészen megtartandják.

26. §. Az ország minden törvényhatóságainak eddigi törvényes hatósága ezentúl is teljes épségében fenntartandó.

27. §. A törvényes bíróságok és ítélőszékek

törvényes önállásukban; s a törvény további rendeletheig eddigi szerkezetökben, fenntartandók.

28. §. A ministerek az országgyűlés mindegyik táblájánál ülésel bírnak, s nyilatkozni kívánván, meghallgatandók.

29. §. A ministerek az országgyűlés mindegyik táblájánál annak kívánatára megjelenni, s a megkívántató felvilágosításokat előadni tartoznak.

30. §. A ministerek hivatalos irataikat az országgyűlés mindegyik táblájának kívánatára, magának a táblának, vagy a tábla által kinevezett küldöttségnek megvizsgálása alá bocsátani köteleztetnek.

31. §. A ministerek szavazattal az országgyűlésen csak azon esetben bírnak, ha a felső táblának törvény szerint tagjai, vagy követül az alsó táblához megválasztatnak.

32. §. A ministerek feleletre vonathatnak :

a) Minden oly tettért, vagy rendeletért, mely az ország függetlenségét, az alkotmány biztosítékait, a fennálló törvények rendeletét, az egyéni szabadságot, vagy a tulajdon szentségét sérti, s általuk hivatalos minőségükben követtetik el, vagy illetőleg adatik ki.

b) A kezeikre bízott pénz, s egyéb értékek elsikkasztásaért, vagy törvényellenes alkalmazásaért.

c) A törvények végrehajtásában, vagy a köz csend és bátorság fenntartásában elkövetett mulasztásokért, amennyiben ezek a törvény által rendelkezésre bízott végrehajtási eszközökkel elháríthatók valának.

33. §. A ministereknek vád alá helyeztetését az alsó tábla, szavazatainak általános többségével, rendeli el.

34. §. A bíráskodást a felső tábla által saját tagjai közül titkos szavazással választandó bíróság nyilvános eljárás mellett gyakorlandja, és a büntetést a vétséghez aránylag határozandja meg.

Választatik pedig összesen 36 tag, kik közül azonban tizenkettőt az alsó tábla által a vádpör elévitelére kiküldött biztosok, tizenkettőt pedig a vád alá vont ministerek vethetnek vissza. Az ekkint alakított, és tizenkét személyből álló bíróság fog fölöttök ítéletet mondani.

35. §. Az elmarasztalt miniszterre nézve a királyi kegyelmezési jog csak általános közbocsánat esetében gyakorolható.

36. §. Hivatalos minőségükön kívül elkövetett egyéb vétségekre nézve a ministerek a köztörvény alatt állanak.

37. §. A ministerium az ország jövedelmeinek és szükségeinek kimutatását — s a múltra nézve

az általa kezelt jövedelmekről számadását országgyűlési megvizsgálás, s illetőleg jóváhagyás végett — évenként az alsó táblánál bemutatni köteles.

38. §. A ministerium hivatalbeli fizetését, a törvényhozás további rendeleteig, a nádor s királyi helytartó határozandja meg.

XXXI. AZ ORSZÁGGYÜLÉS ÚJ SZERVEZE- TÉRŐL.

(1848 : 4. tc. Az országgyűlés évenkénti üléseiről).

1. §. Az országgyűlés jövődöben évenkint, és pedig Pesten tartandván üléseit, az évenkinti ülésre az ország Rendeitjő Felsége minden évben, s amenynyire a körülmények engedik, a téli hónapokra, hivandja össze.

2. §. A hozandó törvények jövődöre Ő Felsége által az évi ülés folyama alatt is szentesíttetnek.

3. §. A képviselők három évig tartandó egy országgyűlésre, s ezen országgyűlésnek mindhárom évi üléseire, választatnak.

4. §. 1848-tól kezdve minden harmadik év eltelte után, a következő országgyűlés első évi ülésének megnyitását megelőző hat hét lefolyása alatt, ország-szerte új képviselő-választás történik, midőn azok is,

kik időközben választattak meg, csak új megválasztás által tarthatják meg képviselő-helyeiket, és pedig szinte egy országgyűlés három évi üléseire.

5. §. Ő Felségének joga van az összejött évi ülést prorogálni, s berekeszteni, sőt az országgyűlést a három év eltelése előtt is felosztatni, és ekkor új képviselő-választást rendelni; de ez utolsó esetben az újabb országgyűlés összehívásáról aképen rendelkezendik: hogy ez az elébbinek felosztatásától számítandó három hónap alatt összeüljön.

6. §. Az évi ülés az utolsó évrőli számadásnak és következő évi költségvetésnek a ministerium által leendő előterjesztése, s az irántoki határozatnak meghozatala előtt be nem rekesztethetik, sem az országgyűlés fel nem osztat(tat)hatik.

7. §. Elnököt és egy másodelnököt a főrendi táblához, a tábla tagjaiból, Ő Felsége nevez ki, de jegyzőit, szinte saját tagjai közül, titkos szavazás útján, a tábla maga választja.

8. §. A királyi tábla a képviselők táblájának kiegészítő része lenni ezennel megszűnvén, a képviselő tábla egy elnököt, két alelnököt, és jegyzőket, tagjainak sorából titkos szavazás útján, maga választ.

Mind a két táblának elnökei az országgyűlés egész folyamára, a többi táblahivatalnokok pedig évenként, az első ülésben választatnak és illetőleg

neveztetnek ki, mely ülésben az elnökséget a tábla legkorosb tagja viendi.

9. §. Úgy a főrendi, mint az alsó táblai elnök az országos pénztárból dijt hűz, mely a legközelebbi országgyűlés első évi ülésében fog meghatároztatni.

10. §. Ülései mind a két táblának ez után is nyilvánosak. A tanácskozásaiban szükséges csend és rend, s a hallgatók teljes hallgatagságban tartása iránt mindenik tábla szabályokat alkot, s azoknak végrehajtását elnöke által szigorúan eszközölteti.

11. §. E részben előlegesen már most rendeltetik : hogy a hallgatóságnak a tanácskozást háborgatni semmiképen nem szabad.

12. §. Ha egyes hallgató, vagy a hallgatóság, a tanácskozást háborgatja, és az elnöki egyszeri intésnek sikere nincs, másod izben a jelen törvényre hivatkozva, az egyes hallgatót, vagy illetőleg a hallgatóságot, kiharancsolja, és annak helyét bezárathatja.

13. §. Ez megtörténvén, a tanácskozás vagy azon nap, vagy később, többség határozata szerint, de mindig nyilvánosan, folytattatik.

14. §. A rend és csend fenntartása terembiztosok által szükség esetében a nemzeti őrség alkalmazásával, eszközöltetik.

15. §. Az előbbi §§-ban említett szabályokon

kivül, a legközelebbi évi ülésben legelsőbbben is mindenik tábla magának rendszabályokat készít, melyekben a tanácskozás, és szavazás módja és rende, s általában véve a tábla belügye meg fog határoztatni, de amelyeknek a szorosabb értelemben vett tanácskozási rendet illető része, csak az évi ülések végével; s csak a törvényjavaslatok tárgyalásának bevégezése után, fog módosíthatatni.

XXXII.

A PARTIUMRÓL.

(1848 : 6. tc. Az 1836 : 21. tc. foganatosításáról).

Ő Felsége az 1836 : 21. tc. azonnali végrehajtását nádor kir. helytartó Ő Fensége közbenjárására kegyelmesen elrendelvén, ennek következtében határoztatik :

1. §. Kraszna, Középszolnok és Zaránd vármegyék, Kövár vidéke és Zilah városa, a jelen törvénynek azon törvényhatóságokbani kihirdetése napjától minden tekintetben Magyarország elválatlan egészítő részeit képezik. S ennek következtében :

2. §. A nevezett hatóságoknak az erdélyi kormányszék, kincstár s főtörvényszék iránti minden függése, s minden viszonyai végkép megszüntet(tet)vén; azok a magyar felelős ministerium s magyar főtörvényszékek hatósága alá helyeztetnek.

3. §. A visszacsatolási viszonyok részleteinek ezen alapon törvény, igazság- s méltányosság szerinti ideiglenes szabályozása — a jövő törvényhozásnak vég elhatározás végett teendő jelentés kötelessége mellett, — a ministeriumra bízatik; melynek hatósága a visszacsatolt Részekre nézve a jelen törvény királyi szentesítésével azonnal életbe lép.

4. §. A ministerium a jelen törvénynek haladéktalan végrehajtásához szükséges intézkedésekre felhatalmaztatik.

XXXIII.

MAGYARORSZÁG ÜNÍÓTÖRVÉNYE.

(1848 : 7. tc. Magyarország és Erdély egyesítéséről).

A magyar koronához tartozó Erdélynek Magyarországgal egy kormányzás alatti teljes egyesülést, nemzetegység és jogazonosság tökéletes jogalapon követelvén, a két testvérhon érdekeinek a közlebb tartandó országgyűléseni képviseltetését pedig a jelenkor eseményei sürgetőleg igényelvén; ezeknek sikeresítésére határoztatik :

1. §. Az erdélyi múlt országgyűlésre meghívott volt kir. hivatalosok a magyarországi főrendi táblán ülésel és szavazattal ruháztatnak fel; ide nem értvén a királyi kormányzék, kir. ítélőtábla tagjait, és katonai egyéneket.

2. §. Erdélyt — a visszakapcsolott Részeket ide

nem érte — a legközelebbi közös hongyülésen 69 szavazat illeti.

3. §. Ezen szavazatok a törvényhatóságok között következőleg osztatnak fel:

A kilenc magyar, öt székely és tizenegy száz megyéket, székeket és vidékeket, valamint Kolosvár, Maros-Vásárhely és Fejérvár szabad kir. városokat két-két — összesen 56 szavazat — a többi képviseleti jogot gyakorló városokat — szám szerint 13-at, egyenként egy-egy szavazat illeti.

4. §. A felelős ministeriumnak kötelességévé tétetik, hogy minden kitelhető törvényes eszközöket felhasználva, magát úgy az e végett a múlt erdélyi országgyűlésen kinevezett bizottmánynyal, mint szintén az Erdélyben hovahamarább összegyűlendő országgyűléssel értekezésbe tegye; minden esetre pedig, úgy az egyesülés teljes végrehajtására szükséges lépéseket megtegye; mint szintén e tárgyban kimerítő törvényjavaslatokat terjesszen a legközelebbi hongyülés elibe, vezérelvül mondatván ki, miszerint:

5. §. Magyarhon, Erdély mindazou külön törvényeit és szabadságait, melyek a mellett, hogy a teljes egyesülést nem akadályozzák, a nemzeti szabadságnak és jogegyenlőségnek kedvezők, elfogadni s fenntartani kész.

6. §. A fenebbi rendelkezés mind a királyi hivatalosokra, mind a képviselőkre nézve, Erdély hováhamarébb összehívandó országgyűlésének meg-egyeztetésétől feltételeztetik, s csak a közelebbi magyar hongyülésre terjed, azontúl az erdélyi érdekek képviseltetésének elrendezése, azon egyesült törvényhozás feladata leend.

XXXIV. A KÖZÖS TEHERVISELÉSRŐL.

(1848: 8. tc.).

Magyarország s a kapcsolt Részek minden lakosai, minden köz terheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselik.

1. §. Ő Felsége felelős magyar ministeriuma által, a törvényhatóságok meghallgatása mellett, ki fogja dolgoztatni ideiglenesen az adózási kulcsot, és ezen kulcs szerint a kivetés már a legközelebbi közigazgatási évtől, úgymint az 1848-dik évi nov. 1-ső napjától veszi kezdetét.

2. §. Az ideiglenesen kidolgozandó kulcs, a legközelebbi országgyűlésének minden esetre bemutatandó.

3. §. A fennkitett határnápig a már kivetett köz terhek behajtása elrendeltetik.

XXXV.

A JOBBÁGYI TARTOZÁSOK ELTÖRLÉSÉRŐL.

(1848: 9. tc. Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről).

Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések, e törvény kihirdetésétől fogva örökösen megszüntet(tet)nek.

1. §. A törvényhozás a magán földesurak kármentesítését a nemzeti közbecsület védpaizsa alá helyezi.

2. §. Ő Felsége a magán földesuraknak akkénti kármentesítése iránt, hogy az eddigi úrbéri tartozásokkal felérő tőkeérték részükre a közállomány által hiány nélkül kifizettessék, a legközelebbi országgyűlésnek részletesen kidolgozandó törvényjavaslatot fog magyar ministeriuma által előterjesztetni.

3. §. Oly helyeken, hol eddig úrbéri rendezés, vagy legelőelkülönözés még meg nem történt, a faizásra és legeltetésre nézve az eddigi gyakorlat továbbá is megtartatik.

4. §. Az úri törvényhatóság megszüntet(tet)ik; ideiglenesen, míg a törvény-kiszolgáltatás általánosan rendeztetni fog, azt, polgári ügyekben a sommás perekre nézve, ott, hol rendezett első bírósági hatóságú tanácsok nincsenek, a szolgabírák, — büntető és rendes folyamatú polgári perekre nézve pedig a megyei törvényszék fogja gyakorolni.

5. §. Oly földbirtokos ellen, kinek birtokához e törvény kihirdetése előtt úrbériség volt kapcsolva, a kereskedési viszonyokból eredő váltók kivételével, egyéb adóssági követelések, a törvény további rendeleteig fel nem mondhatók, és csupán a törvényes kamatok nem fizetése iránti követelések hajtathatnak be ellene bírói eljárás útján.

XXXVI.

ERDÉLY ÚNIÓTÖRVÉNYE.

(1848 : 1. tc. Magyarország és Erdély egygyé alakul sáról).

A Magyarországi törvényhozásnak a honegység tárgyában folyó 1848-ik évben behozott VII. törvény-cikkelyét Erdélyország hő rokon érzettel fogadván, Erdélynek Magyarhonnal egygyé alakulását, a pragmatica sanctióban szentesített birodalmi kapcsolatnak épségben tartása mellett és teljes kiterjedésében, magáévá tévén ; ennek következtében, valamint a testvér Magyarhonban minden lakosok jogegyenlősége kimondva és életbe lépve van, ugyanazon módon itt is, a hazának minden lakosaira nézve, nemzet-, nyelv- és vallás-különbség nélkül, örök és változhatlan elvül elismertetik, és az ezzel ellenkező eddigi törvények ezennel eltöröltetteknek nyilváníttatnak.

1. §. A képviseleti joggal bíró erdélyi városok száma Kolosvár, Maros-Vásárhely és Gyulafejevárv királyi városokon kívül, tizenöt, s ezek közül is kettő

t. i. Szamosújvár és Erzsébetváros szintén szabad királyi város lévén, az említett VII. törvénycikk 3-ik §-ába csúszott számításbeli vétség helyrehozásával, az ugyanott kimondott vezéreszméhez képest az erdélyi szavazatok száma nem 69, hanem 73.

2. §. Királyi kormányzó gr. Teleki József; ennek meg nem jelenhetése esetében országos elnök b. Kemény Ferenc elnöklete alatt Toroczka Miklós gróf főispán; Balázsi József, főkirálybíró; Lemény János, fogarasi püspök; id. Bethlen János gróf, királyi hivataltos; Jósika Miklós báró, kir. hiv.; Kemény Domokos báró, kir. hiv.; Teleki Domokos gróf, kir. hiv.; Horváth István, kir. hiv.; Kemény Dénes báró, követ; Zeyk József, követ; Wéer Farkas, követ; if. Bethlen János gróf, követ; Pálfi János, követ; Mikó Mihály, követ; Berde Mózsés, követ; Schmidt Konrád, követ; Goosz Károly, követ; Roth Illyés, követ; Löw Vilmos, követ; Wesselényi Miklós báró, követ; Szász Károly, követ; Teleki László gróf, követ; Demeter József, követ; Hankó Dániel, követ; Bohóczel Sándor, követ; Saguna András, görög n. e. püspök és Debreczeni Márton, kincstári tanácsos, személyeikben egy országos bizottmány neveztetik ki, mely bizottmány a teljes egygyé alakulás részletei iránt a magyar ministeriumot fel fogja világosítani, Erdély érdekének a Magyarországaiba illesztésén közreműkölni,

és a közelebbi közös hongyülésre a ministerium által e tárgyban eléterjesztendő törvényjavaslatokra anyagot nyújtani.

3. §. Erdélyben a közigazgatás és igazság-szolgáltatás folyama és személyzeti szerkezete a közelebbi közös hongyülés általi elrendezésig jelen helyzetében marad. Az udvari cancellaria functiója ellenben teljesleg megszünend, és azon hatóság, melyet Ő Felsége a folyó 1848-ik évi magyarországi III-ik törvénycikk értelmében, nádor Ő Fönségére és a magyar ministeriumra ruházni kegyeskedett, Erdélyre is kiterjedend mind polgári, mind egyházi, mind kincstári, mind katonai igazgatás tekintetében, és általában az igazgatás minden ágazataira nézve.

4. §. A közigazgatásnak a ministeri felelősséggel öszhangzásba hozatala tekintetéből, a folyó 1848 ik évi magyarországi XXIX. törvénycikkelylyel öszhangzásban, a törvény útján kívüli elmozdíthatlanság a kormányi kinevezéstől függő közhivatalok körül csak az igazság-szolgáltatásra rendelt birói hivatalokra szoríttatik.

XXXVII.

AZ ERDÉLYBEN BEVETT VALLÁSOK
TELJES JOGEGYENLŐSÉGÉRŐL.

(Erdélyi 1848 : 9. tc).

1. §. E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetek (melyek közé a nem-egyesült görög szertartásuak is értetnek) nemzetkülönbség nélkül teljes és tökéletes jogegyenlőséggel bírnak, mind vallásgyakorlási, mind vegyes házassági viszonyok, mind politikai igények tekintetében.

2. §. A hat heti oktatás, és különböző vallásúaknak egymás iskoláibani tanulhatásuk iránt minden megszorítás meg van szüntetve. Térítési izgatások és vallásbeli versengést előidéző tények mint büntettek lesznek fenytendőek.

F Ü G G E L É K.

XXXVIII.

I. FERENC KIRÁLYNAK, CSÁSZÁRSÁGÁT
ILLETŐ, LEIRATA.

1804.

Franciscus II. DEI Gratia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae etc. Rex Apostolicus, Archi-Dux Austriae etc.

Reverendi, Honorabiles, Spectabiles, ac Magnifici, Magnifici, item Egregii et Nobiles, Fideles, Nobis Dilecti !

Quamquam Nos, favente Divina Clementia , et per Electionem Romano-Germanici Imperii Electorum, ad tantam pertigerimus Dignitatis Eminentiam, ut Nobis, pro Augusta Persona Nostra, nulla amplius Titulorum, splendorisque Accessio desideranda supersit ; Nostra attamen, qua Domus, et Monarchiae Austriacae Regnantis Principis Cura et Sollicitudo eo dirigi debuit : ut perfecta illa Tituli, haereditariaeque Dignitatis, cum maxim e conspicuis Europae Regnantibus, manuteneatur, constabiliaturque Aequalitas, quae Austriae Princeipibus , tum ob Augustae Domus suae Splendorem ab antiquissimis repetendum

temporibus, cum vero ob Amplitudinem, Populationemque Monarchiae huius, e compluribus Illustribus Regnis, ac *Independentibus Principatibus* consistentis competit, perque longaevum in Iure Gentium radicatum Exercitium, publicosque Tractatus asserta habetur. Pro firmiter constabiliendo itaque perfecto isthoc aequali Dignitatis Ordine, Exemplis, quae priori abhinc saeculo, Aula Imperialis Russica, recentius vero novus Galliae Regnans, dedere, permoti, Nos quoque, Iure Nobis competente, Augustae Austriacae Domui Nostrae, relate ad Independentes eiusdem Ditiones, haereditarii Imperatoris Titulum peraeque assumendum esse duximus. Cuius in consequentiam, praemissa matura Deliberatione, Maiestati Nostrae visum est, pro Nobis, Nostrisque in inseparabili Regnorum, et *Independentium Ditionum* Nostrarum Regimine Successoribus, Titulum et Dignitatem Haereditarii Imperatoris Austriae, utpote Augustae Domus Nostrae Cognomine, quam sollemnissime, hisce, ea tamen ratione, assumere, et stabilire : Vt universa Regna, Principatus, et Provinciae Nostrae, Titulis, Constitutionibus, Praerogativis, Nexu, ac Iuribus suis, quibus hactenus gaudebant, in posterum quoque, citra Mutationem, illibate fruantur. Huic proinde altissimae Decisioni, benignaeque Declarationi Nostrae firmiter insistentes, sequentia hisce clementer praecipimus ac mandamus :

Primo : Vt immediate post Nostrum, qua Electi Romano-Germanici Imperatoris Titulum, Haereditarii Austriae Imperatoris Titulus inseratur ; hunc vero, reliqui Nostri, qua Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regis, Archi-Ducis Austriae, Ducis Styriae etc. et aliarum haereditariarum Ditionum Nostrarum Tituli, sua serie excipiant. Cum interim, inde a suscepto per Nos, Ditionum Nostrarum Gubernaculo, in Possessorii Augustae Domus Nostrae, variae Mutationes enatae, sollemnibusque Tractatibus constabilitae sint : hinc advolutam, iuxta modernum

Statum neoregulatam titularem Formam hisce promulgandam benigne disponimus, una clementer praecipientes : Vt nova isthaec Tituli ratio in posterum, loco praevigentis, introducatur et adhibeatur.

Secundo : Tam Nostris, quam Nostrorum in Augustae Domus Austriacae Regimine Successorum, Sexus utriusque Descendentibus, Caesareo-Regiorum Principum Titulus, penes Titulum Austriae Archi-Ducum, nec non Celsitudinum Caesareo-Regiarum tribui et dari debeat.

Tertio : Cum autem singulis haereditariis Regnis Nostris, Provinciisque, ut praemissum est, Tituli sui, Constitutiones hactenus vigentes, inalteratae manere debeant ; ita id imprimis relate ad percharum Nostrum Hungariae Regnum, Partesque eidem adnexas ; nec non relate ad illas haereditarias Ditiones Nostras, quae cum Imperio Romano-Germanico in immediato Nexu subsistunt, intelligendum esse : siquidem istae, dehinc etiam in eodem cum fato Imperio Romano-Germanico, iuxta concessa per Nostros, in dicto Imperio Romano-Germanico, Praedecessores Augustae Domui Nostrae Privilegia, praehabito Nexu, ultro quoque perstiturae sint.

Quarto : Ulteriori altissimae Resolutioni Nostrae determinationem illarum hisce clementer reservamus Solennitatum, quas Maiestati Nostrae, pro Nobis, Nostrisque Successoribus, in ordine ad qualiter suscipiendam haereditarii Imperatoris Coronationem defigere visum fuerit. Coronationibus illis, quae apud Nos, Antecessoresque Nostros, ut Hungariae, et Bohemiae Reges, obtinuerunt, futuris etiam temporibus, absque Mutatione, Formaue praescripta, locum sortituris.

Hanc itaque benignam Resolutionem, Declarationemque Nostram, Vobis eo cum Mandato clementissime hisce significandam esse duximus : ut illam in Gremio Vestri, solita ratione,

promulgandam, publicandam ac observandam procuretis. Nulli caeteroquin dubitantes, quod universum percharum Regnum Nostrum Hungariae, praesentem in constabiliendum uniti haereditariarum Ditionum Nostrarum Corporis Splendorem directam Dispositionem Nostram, cum Gratitudine, patrioticoque Solatio, tanto plus sit excepturum, quod sicut semper, ita nunc quoque apertissimum Documentum dederimus: Nos, Memores Diplomaticae Nostrae Inauguralis Assecurationis, in hoc etiam eo elementer respexisse, ut, quod ad augendum maiorem totius Monarchiae Splendorem, Dignitatemque suscipiendum decrevimus, saluis semper Iuribus, Legibus, et Constitutione perchari Regni Nostri Hungariae, Partiumque adnexarum fiat. Vobis, in reliquo, Gratia Nostra Caesareo-Regia, benigne propensi manemus. Datum in Archiducali Civitate Nostra Vienna Austriae, Die Decima Septima Mensis Augusti, Anno Domini Millesimo, Octingentesimo Quarto.

Franciscus m. p.

Comes Carclus Pálffy m. p.

Ignatius Almásy m. p.

XXXIX.

AZ 1848-ki MAGYARORSZÁGI IDEIGLENES
VÁLASZTÓTÖRVÉNY.

V. TÖRVÉNYCIKK.

Az országgyűlési követeknek népképviselet alapján választásáról.

A jelen év folyama alatt a IV-ik törvénycikk értelmében Pesten tartandó legközelebbi országgyűlésre küldendő követeknek népképviselet alapján választására nézve ideiglenesen következők rendeltetnek:

1. §. Politikai jogélvezetet azoktól, kik annak eddig gyakorlatában voltak, elvenni, a jelen országgyűlés hivatásának nem érezhetvén, mindazok, kik a megyékben és szabad kerületekben az országgyűlési követek választásában eddig szavazattal bírtak, e jog gyakorlatában ezennel meghagyatnak.

Ezeken kívül:

2. §. Az országnak s kapcsolt részeknek mind azon ben született, vagy honosított, legalább 20 éves, és sem atyai, sem gyámi, sem gazdai hatalom, sem pedig elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás és gyújtogatás miatt fenyték alatt nem levő lakosai, a nőket kivéve, törvényesen bevett váláskülönbség nélkül választók:

a) Kik szabad királyi városokban, vagy rendezett tanácsal ellátott községekben 300 e. frt. értékű házat vagy földet, egyéb községekben pedig eddigi úrbéri értelemben vett $\frac{1}{4}$ telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot, kizáró tulajdonúl vagy hitveseikkel, s illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak.

b) Kik mint kézművesek, kereskedők, gyárosok telepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel, vagy kereskedési teleppel, vagy gyárral bírnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak.

c) Kik, habár a fentebbi osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból vagy tőkájükből eredő 100 ezüst forint évenkénti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek.

d) Jövedelmükre való tekintet nélkül a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akademiái művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók azon választó kerületben, melyben állandó lakásuk van.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fentebbi pontokban leírt képességgel nem bírnak is.

3. §. Választható mindaz, ki választó, ha életének 24-ik évét betöltötte, s a törvény azon rendeletének, miszerint törvényhozási nyelv egyedül a magyar, megfelelni képes.

4. §. Az országnak követküldés végett választó-kerületekre felosztása, a megyék, kerületek és szabad kir. városok törvényhatósági területére és önállására nézve semmi változást nem okoz.

5. §. Fog pedig állani a képviselőház, Erdélyt ide nem értve, 377 követből, kik mindnyájan egyenlő szavazattal birandnak, s úgy a népszám, mint területi, s közigazdászati tekintetek alapján tett aránylagos felosztással következőleg választatnak :

A) Egyes községek által		köv.
küldendő követek :		
	köv.	
1. Ó-Arad küld	1	32. Félegyháza 1
2. Besztercebánya a hoz-		33. Gyöngyös 1
zártartozandó bányász-		34. Gyula 1
telepekkel	1	35. Halas 1
3. Buda	2	36. Kecskemét 2
4. Pest	5	37. Nagy-Kikinda 1
5. Debrecen	3	38. Nagy-Körös 1
6. Eszék	1	39. Makó 1
7. Esztergam, az érseki,		40. Miskolc 2
s Szt.-György és Szt.-		41. Nyíregyháza 1
Tamás városokkal . . .	1	42. Pápa 1
8. Fejérvár	1	43. Szarvas 1
9. Győr városa	1	44. Szentés 1
10. Kassa	1	45. N.-Várad, Várad-Ola-
11. Komárom városa . . .	1	szíval 1
12. Körmöc	1	46. H.-M.-Vásárhely . . . 1
13. Pécs	1	47. Versec 1
14. Pozson, Pozson-Váral-		48. Zenta 1
jával	2	B) Megyék, szabad ke-
15. Selmec, Bélabányával	1	rületek, és városok vidékei-
16. Sopron városa	1	ből alakított választó-kerü-
17. Szabadka	2	letek, melyek követeinek
18. Szatmár-Németi . . .	1	választásában azon városok
19. Szeged	2	részt nem vesznek, a me-
20. Temesvár	1	lyek saját követküldésijog-
21. Újvidék	1	gal vannak fentebb felru-
22. Zombor	1	házva :
23. Baja, Istvánmegyével	1	49. Mosonmegye küld . . . 2
24. N.-Beeskerek	1	50. Györmegye 3
25. Békés városa	1	51. Komárommegye 4
26. Jászberény	1	52. Fejérmegye 5
27. Bősörmény	1	53. Tolnamegye 6
28. Békés-Csaba	1	54. Baranyamegye 7
29. Csongrád városa . . .	1	55. Somogymegye 8
30. Cegléd	1	56. Veszprémmegye 6
31. Eger	1	57. Zalamegye, hol egyik
		választó kerület főhe-
		lye Kanizsa 9

	köv.		köv.
58. Vas megye, Kőszeg sz. k. várossal együtt küld	10	Egyik választó-kerület főhelye Szakolca.	
Egyik választó-kerület főhelye Kőszeg, másik Szombathely, melyekhez a megye annyi népességű vidéket csatol, mennyi a 10 követséghez képest egy követválasztásárameg kívántatik.		62. Trencsénmegye, Trencsén k. várossal, mint egyik választó-kerület főhelyével küld	8
59. Sopron megye, Kis-Marton és Ruszt szab. kir. városokkal együtt küld	6	63. Árva megye küld	2
Egyik választó-kerület főhelye Kis-Marton s ahhoz Ruszt város is tartozand(ik) — sezen választó-kerülethez aránylagos népességű vidék csatolandó.		64. Liptó megye küld	2
60. Pozsony megye, Nagy-Szombat, és Sz. György, Bazin és Mór k. városokkal küld	8	65. Turóc megye küld	2
Egyik választó-kerület főhelye N.-Szombat, másiké Bazin s e kerület-hez számítandók Mór és Szt.-György k. városok is. Ezen választó-kerületekhez szinte aránylagos népességű vidékek csatolandók.		66. Zólyom m., Breznóbánya, Libetbánya, Zólyom és Korpona kir. városokkal	3
61. Nyitra m., Szakolca k. vár. küld	11	Egyik vál.-kerület főhelye Breznóbánya, mely kerülethez Libetbánya, másiké Korpona, melyhez Zólyom k. város is csatolandó, a követszához arányzandó népességű megyei vidékekkel.	
		67. Bars megye, Új-Bánya k. várossal együtt küld	3
		Egyik választó kerület főhelye Új-Bánya.	
		68. Esztergamm. küld	2
		69. Hont megye, Bakabányaival együtt küld	3
		70. Nógrádmegye küld	6
		71. Pest megye küld	10
		72. Bács megye küld	10
		73. Verőcem. küld	4
		74. Szerém m. küld	3
		75. Pozsegamegye, Pozsega sz. k. várossal, mint egyik választó kerületi főhellyel küld	2

	köv.		köv.
76. Hevesmegye küld . . .	8	97. Arad	6
77. Borsodmegye küld . . .	6	98. Krasznamegye és Z i-	
78. Gömörmegye küld . . .	6	l a h város, mint egyik	
79. Szepesmegye, Lőcse és		választó-kerületifőhely	
Kézsmárk sz. k. váro-		küld	2
sokkal, mint választó-		99. Közép-Szolnokmegye .	3
kerületi főhelyekkel és		100. Zaránd	2
a szepesi XVI. város-		101. Kővár-vidéke	2
kerülettel együtt küld	6	102. Jász-Kún-kerületek .	4
80. Sárosmegye, E p e r-		103. Hajdu-kerület	2
j e s, B á r t f a, S z e-		104. Fiumei kerület	1
b e n sz. k. városok-		105. Horvátország	18
kal, mint vál-kerületi		106. Horvát határörvidék,	
főhelyekkel együtt küld	6	u. m. likkai, ottocháni,	
81. Tornamegye küld . . .	2	ogulini, sluini, 1-ső bá-	
82. Abaújmegye küld . . .	5	ni, 2-ik báni, varasd-	
83. Zemplénm. küld . . .	8	kőrösi, s varasd-sz-	
84. Ungmegye küld . . .	4	györgyi ezredek, min-	
85. Beregmegye küld . . .	4	denik ezred küld 1;	
86. Krassómegye küld . . .	6	összesen	8
87. Temesmegye küld . . .	8	107. Szerémi végvidék, u.	
88. Torontálmegye küld . .	9	m. gradiskai, broodi és	
89. Csanádmegye küld . . .	2	pétervári ezredek, min-	
90. Csongrádmegye küld . .	2	denik 1 köv., összesen	3
91. Békésmegye küld . . .	2	108. Csajkások kerülete k.	1
92. Marmarosmegye küld	6	109. Bánsági végvidék, u.	
93. Biharmegye küld . . .	12	m. német-bánsági, oláh	
94. Szatmárm., N-Bánya		bánsági és illyr-bánsá-	
várossal, mint választó-		gi ezredek, mindenik 1	
kerületi főhelylyel . . .	7	követet, összesen . . .	3
95. Szabolcs	6		
96. Ugocsa	2		

Összesen 377

Erdély, ha csatlakozni akar, küld a VII. törvénycikk szerint kebelében felosztott 69 követet.

6. §. Mindenegy követ választása végett egy külön választó-kerületnek kell alakíttatni, s mindegyik választó-kerület csak egy országgyűlési követet választ.

7. §. Minden megyének a jelen törvény királyi szentesítése után legfeljebb 20 nap alatt tartandó közgyűlésében :

a) A megyének választó-kerületekre az 5. §-ban meghatározott követszám szerinti felosztása, s e kerületeknek az 5. §-ban foglaltakon kívül kijelölendő főhelyei, a kisgyűlés, vagy ahol ez tartatni nem szokott, alispánilag összehívandó küldöttség által előlegesen készítendő terv nyomán, a népesség számára, s illetőleg a lakásuk helyén kívül szavazandó választók könnyebbségére való tekintettel megállapíttatnak.

b) A jelen törvény rendeleteinek végrehajtására, s általában a választási ügynek minden ágazataibani kezelésére s vérléteire egyik alispánnak elnöklete alatt egy több tagból álló, s a belügyek ministerével közvetlen érintkezésbe lépendő középponti választmány választatik oly módon, hogy abban a megyének külön választó-kerületei mind képviselve legyenek, s kellő arányban a községeknek előjárói is részt vegyenek.

8. §. A 7-ik §. a) és b) pontjai szerint a választó-kerületek, s a középponti választmány alakítására nézve teljesítendőket, a szabad kerületekben szinte a közgyűlés, az 5. §. A. pontja szerint országgyűlési szavazattal fölruházott szabad kir. városokban pedig a bel és kültanács közös ülésükben teljesítendik.

9. §. Középponti választmányt azon szabad kerületekben s a városokban is kell alakítani, melyek csak egy országgyűlési követet választandanak.

10. §. A 7. és 8-ik §§. értelmében hozandó határozatok a belügyek ministerének haladék nélkül megküldetnek.

11. §. A középponti választmány tagjai a következő esküt teszik le :

Én N. N. esküszöm stb. hogy mindazt, mit az országgyűlési követnek (vagy követeknek) választására nézve az ország törvénye szerint kiküldetésemhez képest teljesíteni tisztemhez

tartozandik, híven, részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen teljesítem. Isten engem stb.

12. §. A középponti választmány, kiküldetése után legfeljebb egy hét alatt összeülvén :

a) A vezérlete alá tartozó mindegyik választó-kerületre nézve a választóknak összeírására 3 tagból álló küldöttséget nevez.

b) Meghatározza a napot, melyen a választóknak összeírása a kerületenkint e végett kijelölendő helyen kezdetét véendi, s a kezdő nap beszámításával 14 egymásután következő napokban félbeszakasztás nélkül folytattatni fog.

13. §. Az előző §. b) pontjában említett határnap, a középponti választmány általi kitűzésétől számítva 21 napnál rövidebb, 30nál hosszabb nem lehet, s körlevélek, az egyházi szószékből hirdetések, a hirdetményeknek helységenként nyilvános helyeken kifüggesztése, s más e részben szokásban levő módoknak használata mellett lehető legnagyobb nyilvánossággal haladéknélkül köztudomásra bocsátandó.

14. §. A választók összeírására kinevezett küldöttségek a kijelölt helyeken a 12. §. b) pontjában említett 14 nap lefolyása alatt naponként ülést tartanak, s a bejegyeztetés végett magokat jelentő választókat, a ministerium által e végett a középponti választmánynak idejében megküldendő táblás jegyzékekbe bejegyzik.

15. §. Az összeíró választmánynak az eddigi megyei választók s illetőleg városi polgárok lajstromai, az adóbeli rovások összeírások, s más hasonló adatok használatul átadatván, képességeket a bejegyzés végett jelentkezők, amennyiben az összeíró választmány arról a kezénél levő adatokból meg nem győződnek, igazolni tartoznak.

16. §. Az összeíró küldöttség a választónak, kit bejegyez,

ezt szóval is kijelentvén, a bejegyzett választók neve után az igazolásul szolgált adatokat az összeírási jegyzéknek e végett nyitandó külön rovatába, sommás kivonatban bevezeti, egyszersmind pedig azokról is külön névjegyzéket készít, kik bejegyeztetésük végett magókat előtte jelentették, de attól általa elmozdítottak.

17. §. Az összeíró küldöttségek az összeírást 3 egyenlő példányban vezetik, s aláírásaikkal ellátva a 12. §. b) pontjában említett 14 nap elteltével a középponti választmánynak haldék nélkül beadják.

18. §. Az összeíró választmányok által beadandó összeírásoknak egyik példánya, a középponti választmány által meghatározandó, s előre közhírré teendő nyilvános helyen mindenki általi megtekinthetés végett több napokon át ki fog tétetni.

19. §. Az, ki az összeíró választmány által a bejegyzéstől elmozdítottatott, valamint az is, ki másnak bejegyzése ellen észrevételt tenni kíván, az összeírásnak e tekintetbeni megigazításaért a középponti választmányhoz folyamodhatik.

20. §. Az, ki bejegyeztetés végett magát az összeíró választmányok egyike előtt sem jelentette, e végett többé a középponti választmányhoz nem járúlhat.

21. §. A középponti választmány a választók összeírásának bevégzése után legfeljebb egy hét alatt összeülvén :

a) Az illető küldöttségek által beadott összeírásokat, és
b) A 14. §. értelmében benyújtott folyamódásokat megvizsgálja.

c) Azoknak jegyzékét, kiket a beadott folyamódások folytában az összeírásból kihagyandóknak, vagy ahoz hozzáadandóknak határoz, a beadott összeírás mindegyik példányához az elnöknek és jegyzőnek aláírásával hozzá csatolja.

d) Az összeírásoknak minden beadott folyamódások tár-

gyalása melletti tökéletes kiigazításaig üléseit naponként folytatja.

e) Az eképen megigazított összeírásokból egy példányt a választásnáli használatul megtartván, egyet e hatóság levéltárába tesz be, egyet a belügyek ministerének, üléseinek megkezdésétől számítva legfeljebb 14 nap alatt, beküld.

22. §. A középponti választmány minden tanácskozásairól a jelenlevők neveinek feljegyzése mellett a kebeléből választandó jegyző által, rendes jegyzőkönyvet vezetett, s annak egy példányát a levéltárba tévén, a másikat a belügyek ministerének időszakonként felküldi.

23. §. A középponti választmánynak, valamint az összeíró küldöttségeknek is, üléseik nyilvánosak.

24. §. Az országgyűlés megnyitásának napja kihirdettetvén, az országgyűlési követválasztás határnapja iránt a középponti választmányok akkint intézkednek, hogy :

a) bekövetkezése előtt 15 nappal az illető törvényhatóságban közhírré tétethessék, s

b) az országgyűlés megnyitását legalább 4 héttel megelőzze.

25. §. A választás határnapja kitűzetvén, a központi választmány elnöke azt, a 13-ik §-ban említett módon, a lehető legnagyobb nyilvánossággal, haladék nélkül közhírré téteti.

26. §. A középponti választmány minden választó - kerületre, a választás vezérletére, egy elnököt s jegyzőt, és a szükség esetére helyetteseket is választ.

27. §. A megválasztott elnök a választásra kitűzött napon az illető kerület főhelyén a választók gyülekezetét a központi választmány általmeghatározandó, s előre szinte közhírré teendő órában megnyitván, bármely választónak joga van az országgyűlési követségre egy egyént ajánlani.

28. §. A választásnál szavazati joggal csak azok bírnak, kik a választóknak a fentebbiek szerint kerületenkint készí-tendő összeírásában bennfoglaltatnak, s csak azon kerületben bírnak szavazati joggal, amelyben összeírva vannak.

29. §. Az összeírásban foglaltak közül a választási jog senkitől meg nem tagadtathatik.

30. §. Ha a választók megnyitott gyülekezetében az országgyűlési követségre csak egy egyén ajánlatik, s annak, vagy több ajánlottak közül egynek megválasztásában a választók köz akarattal öszpontosúl ni látszanak, az elnök az öszvegyült választókhoz azon kérdést intézend i: valljon az általa megnevezendő illető egyénnek megválasztásában köz akarattal megnyugosznak-e vagy szavazni kívánnak? s ha 10 választó szavazást kíván, azt azonnal megrendeli, különben a választást befejezettnek, s az illető egyént a kerület által megválasztott országgyűlési követnek nyilvánítja.

31. §. A választás szavazásra bocsáttatván, azon választók mindegyike, kik országgyűlési követet ajánlottak, a hely színén jelenlevő választók közül két egyént nevezend, s az eképen mindegyik ajánlottnak részéről nevezendő egyének az elnökkel, s a szavazat nélkül jelen leendő jegyzővel együtt képezendik a szavazatszedő választmányt.

32. §. A szavazás a szavazó nevének a küldöttség általi feljegyzésével, — s valamint a szavazatok összeszámítása is, mindazáltal nyilván, történik.

33. §. A szavazás megkezdetvén, mindaddig, míg magát szavazó jelenti, félbenszakasztás nélkül folytatandó.

34. §. Ha a szavazás bevégeztével a szavazóknak általános többsége egy egyén mellett nyilatkozik, az megválasztott országgyűlési követnek azonnal kijelentetik.

35. §. Ha a szavazóknak általános többségét azok közül,

kikre a szavazás történt, egyik sem nyerné el, azon két egyén között, kik aránylag legtöbb szavazatot nyertek, újabb szavazás történik.

36. §. Ezen másodszori szavazás, amennyiben a szavazók sokasága miatt, az első szavazással egy napon nem végeztethetnék be, a következő napon fog megkezdetni, s minden esetre egyfolytában befejeztetni.

37. §. A kitűzött két egyén közül az, ki a másodszori szavazásnak alkalmával az abban részt vevő választók szavazatának többségét megnyeri, megválasztott országgyűlési követnek azonnal kijelentetik.

38. §. A választók összeírása egyik hiteles példányának a választásalkalmával a szavazatszedő küldöttség kezeinél kell lenni.

39. §. Kiki csak személyesen szavazhat.

40. §. A választóknak az összeírásnál, vagy választásnál semminemű fegyverrel megjelenni nem szabad.

41. §. Az összeíró s szavazatszedő küldöttségeknek tagjai a törvény s nemzeti becsület oltalma alatt állanak, a rajtok elkövetett bármely sérelmek bünvádi eljárás mellett a vétséghez aránylag lesznek megfenyítendők.

42. §. Mind a választók összeírásánál, mind a választásnál a jó rend fenntartásának joga s kötelessége a kiküldött elnököt illeti, ki szükség esetében a célra fegyveres erővel is rendelkezhetik.

43. §. A szavazatszedő küldöttség a választás folyamáról rendes jegyzőkönyvet vezetve, azt a választás befejezésével az elnök és jegyző s a szavazatszedő küldöttségnek legalább két tagja, 3 példányban aláírják s egy példányt a megválasztott követnek azonnal kezéhez juttatván, a másik kettőt a levéltárban fenntartás, s illetőleg a belügyek ministerének leendő átküldés végett, a központi választmánynak beadják.

44. §. A megválasztott követnek a kezéhez juttatott választási jegyzőkönyv megbízó levél gyanánt szolgál.

45. §. A választás vezérletére kiküldött elnök azon kerületben, melyben a választásnál elnököl, követté nem választathatik.

46. §. A jelen törvény rendeleteinek az illetők általi teljesítésére a ministerium felügyel, s az e végett megkívántató útasításokat s rendeleteket az illető középponti választmányokhoz intézi.

47. §. Azon választások iránt, melyeknek törvényessége bármely tekintetből kérdésbe vétetnék, a képviselő tábla intézkedendik.

48. §. A kebelükbeli azon községeket, melyek az 5. §. szerint az illető királyi városokkal egy választó kerületet képezendenek, a város területéhez legközelebb fekvő helységek közül az érdeklött városokkal egyetértve, az illető megyék jelelendik ki.

49. §. Az illetén vegyes kerületekre eső választóknak összeírására mind a megyei, mind a városi középponti választmány két-két tagot nevez, s e 4 tagból álló küldöttség mind a városban, mind az azzal összekapcsolandó megyei községekben a választók összeírását a jelen törvényben megállapított elvek szerint közösen teljesítendi.

50. §. Azon esetben, ha a 49. §. szerint munkálódó vegyes küldöttségben valamely előforduló kérdésnek eldöntésében a szavazatok egyenlők lennének, a küldöttségből minden illetén előforduló egyes esetre nézve külön teendő sorshúzás útján egy tag ideiglenesen kilép, s a fennforgó kérdést a többi küldöttség tagok szavazattöbbséggel döntenek el: az illető kérdésnek eldöntése után azonban mind a 3 küldöttségi tag munkálódását ismét együtt folytatandja.

51. §. A választásra elnököt azon közhatóságnak középonti választmánya nevez, melynek kebeléből az ily vegyes kerülethez legtöbb választó járúl : a jegyzőt ellenben azon hatóság középonti választmánya küldi ki, melyhez a kérdéses egyes kerületbeli választóknak kisebb száma tartozik : s oly esetben, midőn egy ily vegyes kerületre két városi hatóság esik, a szavazatszedő küldöttséghez mindenik egyegy tagot küld, kik közül az egyik a jegyzői tollat vezeti.

52. §. A vegyes kerületek alakításához járuló megyék s városok között a jelen törvény végrehajtásának érdekében támadható kérdéseket, az illetőknek meghallgatásával, ezen törvény rendeleteinek értelmében, a ministerium intézi el.

53. §. Horvátországban a választó kerületeket, az országgyűlési követeknek az 5-ik §-ban részére kijelelt számához képest, a jelen törvény elveinek alapján Zágráb, Varasd, Kőrös megyék, a kebelökbeni királyi városok s a türmezei, buccari, s vinodoli kerületek között felosztani a tartományi gyűlés fogja, melyre nézve az 1845. esztendei szeptember 14-én költ udvari rendelet ezennel visszavettnek kijelentetik.

54. §. Ezen tartományi gyűlés egyszermind a főrendi táblához két követet fog küldeni.

55. §. Addig, míg a végvidékek politikai rendezése iránt a törvényhozás részletesen intézkedni fog, e horvátországi végvidékekben az országgyűlési követek választásának módját hasonlóképen a tartományi gyűlés, a drávántúli egyéb ezredekben a bán, a többi végvidéki ezredekre, valamint a csajkások kerületére nézve is a ministerium határozandja el.

56. Mindegyik országgyűlési követnek az országos pénztárból 5 pfrt napidíj, s lakbér fejében évenként 400 pfrt fizettetik.

57. §. A pénzügy s közmunkák ministerei megbizatnak, hogy az országgyűlési tanácskozásoknak Pesten leendő folytatásához megkívántató alkalmas helyről gondoskodjanak.

XL.

AZ 1848-KI ERDÉLYI IDEIGLENES VÁLASZTO-
TÖRVÉNY.

II. TÖRVÉNYCIKKELY.

A legközelebbi közös hongyülésre küldendő követek népképvi-
selet alapjáni választásáról.

A folyó évi július 2-ára már kihirdetett, Pesten tartandó,
közös hongyülésre küldendő erdélyi követek népképviselőt alap-
jáni választása, a rögtönös alkalmazás lehetségesítését is tekin-
tetbe vévén, csupán ez egy esetre következően lesz intézendő :

1. §. Nem részesülnek a választási jog gyakorlatában
általán :

- a) Nőszemélyek.
- b) Külföldiek, kik meghonosodva nincsenek.
- c) Gazdai, szülői, vagy gyámhatalom alatt álló egyének.
- d) Olyanok, kik bűnpörbeli ítélet nyomán fenyték alatt
vannak. — Egyébiránt

2. §. A bevett vallások követői közt (kik közé a görög
nem egyesült szertartásuak is értetendők), a születés általán
sehol semmi különbséget nem tesz.

3. §. Ami a külön képviselőti joggal felruházott város-
kat illeti, ezekben választási joggal fognak bírni :

a) Mind azon lakosok, kik 300 ezüst forint értékű házat vagy földet kizáró tulajdonúl vagy hitveseikkel s illetően kis-korú gyermekeikkel közösen bírnak.

b) Kik mint kézművesek, kereskedők, gyárosok megtelepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel, kereskedési teleppel, vagy gyárral bírnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak.

c) Kik, habár a fenebbi osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból vagy tőkéjükből eredő 100 ezüst forint évenkénti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek.

d) Jövedelmekre való tekintet nélkül: a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akademiái művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segéd-lelkészek és iskolatanítók, ott, ahol állandó lakások van.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fönnebbi pontokban írt képességgel nem bírnak is.

4. §. Vármegyéken, Fogarasvidéken és székely székekben választói joggal fognak bírni:

a) mind azok, kik az 1791-beli 12-ik törvénycikkely szerint közgyűléseken szavazattal bírván, az országgyűlési követek választásába is befolyjni eddig is jogosítva voltak, haszinte ezen jog gyakorlatában ezelőtt korlátolva is lettek volna.

b) Külön képviseleti joggal föl nem ruházott városok lakosai közül mindazok, kik ezen törvénycikkely 3. §-ában írt kategoriák közül valamelyikbe tartoznak.

c) Rendezett tanácssal el nem látott községekben mindazon lakosok, kikre a folyó 1848-ik évre az adólajstrom szerint fejpenzen fölül legalább 8 pengő forint adó van kivette; és ezen kívül mindenik község, mely az 1791-beli 12. törv.-cikk nyomán jogosítottakon kívül legalább 100 főtöt számlál: befoly a kö-

lebb-emelése, nevezetesen a só árának nagyobbítása, valamint újabb államkölcsönök fölvétele, 1860. július 16-ik napján kelt elhatározásunk értelmében, nem különben a meglevő államadóságek átváltoztatása, és az állami ingatlan vagyon eladása át változtatása vagy terhelése, csupán a birodalmi tanács beleegyezésével rendeltethetik el, végre pedig az állami kiadások költségvetésének vizsgálata, és megállapítása a következő évre, valamint az állami számvizsgálati kimutatás, és évi pénzügyi kezelés végeredményének vizsgálata, a birodalmi tanács közremunkálása mellett történendő.

III. A törvényhozás minden egyéb tárgyai, melyek az előbbeni pontokban nem foglalvák, az illető országgyűléseken és azok által, és pedig a magyar koronához tartozandó országokban és tartományokban az előbbi alkotmányok értelmében, többi országaink és tartományainkban pedig a tartományi rendtartások szerint és értelmében alkotmányszerűleg intézendők el.

Miután azonban a magyar koronához tartozó országok kivételével, a törvényhozásnak olyan tárgyaira nézve is, melyek az összes birodalmi tanács kizárólagos hatásköréhez nem tartoznak, többi tartományaink számára hosszú idők során közös tárgyalás és elintézés létezett, fentartjuk Magunknak, hogy az illetén tárgyakat is a birodalmi tanács alkotmányszerű közremunkálása mellett ezen tartományok birodalmi tanácsosainak közbenjöttével intéztessük.

Közös tárgyalásnak akkor is van helye, mikor az a birodalmi tanács hatásköréhez nem tartozó tárgyak iránt az illető országgyűlések által kívántatnék és javaslatba hozatnék.

IV. Ezen császári diploma azonnal országaink és tartományaink országos levéltáraiban leteendő, annak idejében az országos törvények közzé eredeti szövegében és az illető ország nyelven bejegyzendő lészen. Utódaink ezen diplomát trónra léptük-

kor azonnal hasonló módon cs. aláírásukkal ellátván, országaik és tartományaiknak kiadandják, ahol az az ország törvényei közé igdatandó.

Melynek hiteléül Mi ezen oklevelet aláírásunkkal ellátva császári pecsétünk alatt kiadatni, a Mi házi-udvari, és állami levéltárunkban letétetni rendeltük el.

Kelt birodalmi fő- és székvárosunkban Bécsben, oct. 20-kán ezer nyolcszáz hatvanban, uralkodásunk tizenkettedik évében.

Ferenc József s. k.

Gróf Rechberg s. k.

legfelsőbb rendeletre
Báró Ransonnet.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	VII
I. Pactum avitum, ex Belae R. Notario	18
<i>Az Ős Szerződés (Szabó Károly szerint)</i>	19
II. Bulla Aurea Andreae II. Regis	22
<i>II. András Aranybullája (Szalay László szerint)</i>	23
III. Partis Primae Titulus Nonus	38
<i>Az Első Rész IX. Címe (az Akademia Verböcijéből)</i>	39
IV. Pacificatio Viennensis anni 1606.	44
<i>A Bécsi Békekötés 1606.</i>	45
V. Lex Mathiae II. in negotio Relig.	92
<i>II. Mátyás kir. vallásügyi törvénye</i>	93
VI. Lex Mathiae II. de Comitibus	96
<i>II. Mátyás kir. törvénye az országgyűlés szerkeze-</i> <i>téről</i>	97
VII. Lex Mathiae II. de excludendis e gubernatione Regni extraneis	104
<i>II. Mátyás kir. törvénye az idegeneknek az ország</i> <i>kormányából kirekesztéséről</i>	105
VIII. Pacificatio Lincensis in codicem legum illa- ta 1646	108
<i>A Linci Békekötés</i>	109
IX. Leopoldi I. R. Lex de Successione in Regno Haereditaria Domus Austriacae	126

	Lap.
<i>A trónöröklési első törvény</i>	127
X. Diploma Leopoldinum Minus, pro Transylvania	132
<i>Az Erdélyi Lipót-féle Oklevél 1691. dec. 4.</i>	133
XI. Lex Caroli III. Reg. assecuratoria de integritate et independentia Regni	158
<i>III. Károly kir. Biztosító Törvénye az Ország Épsége és Független Kormányáról</i>	159
XII. Pragmatica Sanctio pro Hungaria	162
<i>A Pragmatica Sanctio Magyarországon</i>	163
XIII. Pragmatica Sanctio pro Transylvania	180
<i>A Pragmatica Sanctio Erdélyben</i>	181
XIV. Specimen Diplomatum et Iuramenti Regii Assecuratoriorum	192
<i>Királyi Hitlevél és Eskü példájául M. Terézié</i>	193
XV. Mariae Thér. Lex de negotiis Hungariae per Hungaros tractandis	208
<i>Mária Terézia Nemzeti Kormányzás iránti Törvénye</i>	209
b) Leop. II. R. Lex de effectuatione prioris	212
b) <i>II. Lipót Törvénye az elébbinek valóításáról</i>	213
XVI. Lex de Independentia Regni	214
<i>A Függetlenségi Törvény (Récsi Emil után)</i>	215
XVII. De legislativae et executivae Potestatis exercitio.	218
<i>A Törvényhozó és Végrehajtó Hatalom gyakorlatáról</i>	219
XVIII. De Lingua Peregrina in Negotiis Publicis non inducenda	222
<i>Minden idegen nyelvnek a közigazgatásból kizárásáról</i>	223

	Lap.
XIX. De Subsidiis et Contributione.	224
<i>Törvény a Segedelmek és Közadóról</i>	225
XX. Lex Leopoldina de Negotiis Religionis	228
<i>II. Lipót kir. Vallástörvénye (Irinyi József szerint)</i>	229
XXI. Lex Leopoldina de Graeci Ritus non unitis	256
<i>A Görög nem egyesültekről</i>	257
XXII. De Administratione et Contributione Croatiae	260
<i>Horvátország kormányzásáról és közadójáról</i>	261
XXIII. Transylvaniae ad Coronam R. Hung. relatio	264
<i>Erdély viszonya Magyarországhoz</i>	265
XXIV. Flumen Civitas Portusque inarticulatur	270
<i>Fiume becikkelyeztetése</i>	271
XXV. Francisci Regis Nova Assecuratio de conservandis Legibus Fundamentalibus	272
<i>Ferenc Királynak az Alkotmányt újból megerősítő törvénye</i>	273
XXVI. <i>A magyar Nyelv és Nemzetiségről</i>	276
XXVII. <i>V. Ferdinánd kir. Vallási Póttörvénye.</i>	279
XXVIII. <i>Az Általános Birtokképességről</i>	282
XXIX. <i>Az Általános Hivatalképességről</i>	283
XXX. <i>A Ministeri Kormányról</i>	284
XXXI. <i>Az Országgyűlés új szervezetéről</i>	292
XXXII. <i>A Partiumról</i>	296
XXXIII. <i>Magyarország Úniótörvénye</i>	298
XXXIV. <i>A Közös Teherviselésről</i>	301
XXXV. <i>A Jobbágyi Tartozások eltörléséről</i>	302
XXXIV. <i>Erdély Úniótörvénye</i>	304
XXXVII. <i>Az Erdélyben bévett vallások teljes jog-egyenlőségéről</i>	307

FÜGGELÉK.

XXXVIII. <i>Ferenc kir., császárságát illető, 1804-ki</i> <i>leirata</i>	308
XXXIX. <i>Az 1848-ki Magyar Választótörvény</i> . . .	312
XL. <i>Az 1848-ki Erdélyi Választótörvény</i>	325
XLI. <i>Az octóberi diploma</i>	329

